

UCHWAŁA NR 775/XXIV/2020 RADY MIASTA LUBLIN

z dnia 17 grudnia 2020 r.

w sprawie przyjęcia „Programu działań Miasta Lublin na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami na lata 2021-2025”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 i 1378), art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920) oraz art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 426, 568 i 875) - Rada Miasta Lublin uchwala, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się „Program działań Miasta Lublin na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami na lata 2021-2025”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Lublin.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta Lublin

Jarosław Pakuła

Załącznik do uchwały nr 775/XXIV/2020 Rady Miasta Lublin z dnia 17 grudnia 2020 r.

Program działań Miasta Lublin na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami na lata 2021-2025

Lublin 2020

Spis treści

Wstęp	6
Jakie działania są objęte planem?	7
Słownik skrótów	9
Definicja środków zewnętrznych.....	10
A. Raport.....	11
A.1. Liczba osób niepełnosprawnych	11
A.1.1. Definicje niepełnosprawności	11
A.1.2. Szacunek liczby osób niepełnosprawnych	12
A.1.3. Niepełnosprawność oraz długotrwała choroba w statystykach MOPR.....	17
A.2. Nowoczesne rozwiązania w polityce społecznej Miasta realizowane w poprzedniej edycji Programu	24
A.3. Pomoc rzeczowa.....	29
A.3.1. Pomoc instytucjonalna.....	29
A.3.2. Usługi opiekuńcze i asystenckie	34
A.3.3. Wsparcie opiekunów osób zależnych – Opieka wytchnieniowa	37
A.3.4. Uprawnienia do bezpłatnego przejazdu dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów oraz usługi transportowe.....	38
A.4. Infrastruktura	39
A.4.1. Wdrażanie projektowania uniwersalnego	39
A.4.2. Dostępność dróg i chodników.....	41
A.4.3. Aktywna mobilność.....	42
A.4.4. Dostępność pojazdów komunikacji miejskiej	43
A.4.5. Inwestycje kubaturowe dostosowane do niepełnosprawnych	44
A.4.6. Ułatwienia w Biurze Obsługi Mieszkańców	45
A.5. Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych.....	46
A.5.1. Poradnictwo oraz dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych	47
A.5.2. Działalność Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych	49
A.6. Organizacje pozarządowe (NGO)	49
A.6.1. Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej	50
A.6.2. Dotacje dla organizacji pozarządowych.....	50
A.7. Sport.....	53
A.7.1. Sport osób z niepełnosprawnościami	53
A.7.2. Ułatwienia w dostępie do obiektów sportowych	55
A.7.3. Wydarzenia Sportowe.....	55
A.8. Kultura.....	56
A.8.1. Dostęp do kultury	56

A.8.2.	Wydarzenia Kulturalne.....	57
A.9.	Turystyka.....	57
A.9.1.	Działania realizowane przez Biuro Rozwoju Turystyki.....	58
A.9.2.	Ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami w obiektach turystycznych.....	58
A.10.	Rehabilitacja społeczna.....	59
A.10.1.	Dofinansowanie zadań MOPR przez PFRON.....	59
A.11.	Oświata.....	65
A.11.1.	Edukacja dzieci i młodzieży.....	65
A.11.2.	Przedszkola.....	66
A.11.3.	Szkoły.....	71
A.11.4.	Projekty realizowane w latach 2015-2019.....	79
A.11.5.	Niepełnosprawni studenci.....	81
A.12.	Zatrudnienie.....	83
A.12.1.	Aktywność zawodowa niepełnosprawnych.....	83
A.12.2.	Aktywizacja zawodowa.....	85
A.12.3.	Aktywność zawodowa.....	89
A.13.	Mieszkania.....	103
A.13.1.	Lokale komunalne przyznawane osobom niepełnosprawnym.....	103
A.13.2.	Mieszkania chronione i treningowe.....	104
A.14.	Współpraca międzynarodowa.....	106
A.15.	Podsumowanie raportu – Analiza ABC.....	111
	Atuty.....	111
	Bariery.....	112
	Ciekawe.....	113
B.	Plan działań.....	114
B.1.	Dostępność architektoniczna, cyfrowa i techniczna przestrzeni publicznej miasta oraz dostęp do informacji.....	116
B.1.1.	Realizacja idei projektowania uniwersalnego oraz wdrażanie racjonalnych usprawnień w przestrzeni miejskiej.....	116
B.1.2.	Realizacja idei projektowania uniwersalnego oraz wdrażanie racjonalnych usprawnień w komunikacji miejskiej.....	116
B.1.3.	Rozwój zindywidualizowanych usług transportowych dla osób o obniżonej mobilności wymagających szczególnych form wsparcia w tym zakresie.....	117
B.1.4.	Zapewnienie dostępu do informacji.....	117
B.1.5.	Zwiększanie dostępności wielorodzinnych budynków mieszkalnych.....	118
B.1.6.	Opracowanie Programu „Lublin bez barier”.....	119
B.1.7.	Utworzenie Funduszu Dostępności Miasta Lublin.....	119
B.2.	Uczestnictwo w sferze kulturalnej, sportowej i turystycznej.....	120

B.2.1.	Zwiększanie dostępu do kultury	120
B.2.2.	Zwiększanie dostępu do sportu	121
B.2.3.	Zapewnienie dostępu do turystyki.....	121
B.3.	Aktywność zawodowa.....	122
B.3.1.	Zwiększanie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami	122
B.3.2.	Działania kierowane do osób z niepełnosprawnościami	123
B.3.3.	Działanie kierowane do Pracodawców	123
B.4.	Edukacja dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych.....	124
B.4.1.	Zapewnienie dostępności do edukacji.....	124
B.4.2.	Wspieranie działań związanych z edukacją osób dorosłych	126
B.4.3.	Prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami	126
B.5.	Usługi społeczne oraz system wsparcia środowiskowego i instytucjonalnego.....	127
B.5.1.	Diagnoza sytuacji i potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia.....	127
B.5.2.	Zapewnianie dostępu do usług instytucjonalnych.....	127
B.5.3.	Zapewnianie dostępu do usług świadczonych w środowisku.....	128
B.5.4.	Realizacja różnych form wsparcia kierowanego do osób z niepełnosprawnością służącego rehabilitacji społecznej.....	129
B.5.5.	Realizacja różnych form wsparcia kierowanego do opiekunów/rodzin osób z niepełnosprawnościami	130
B.5.6.	Wspieranie organizacji pozarządowych realizujących działania kierowane do osób niepełnosprawnych i ich otoczenia	131
B.6.	Mieszkalnictwo.....	131
B.6.1.	Zwiększanie dostępu dla osób z niepełnosprawnościami do zasobu mieszkaniowego Miasta	131
B.6.2.	Rozwijanie sieci mieszkań wspomaganych (chronionych, treningowych, hosteli itp.).....	132
B.7.	Promocja pozytywnego wizerunku oraz osiągnięć osób z niepełnosprawnościami	132
B.7.1.	Realizacja działań promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych	132
B.7.2.	Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania	133

Wstęp

Program działań Miasta Lublin na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnością obejmuje realizację zobowiązań wynikających z Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Zgodnie z zapisem art. 35 a, ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020.426, ze zmianami) do zadań powiatu należy opracowywanie i realizacja zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych – programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnienia oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych. Program niniejszy jest wypełnieniem powyższego zapisu, a także ust. 2 ww. art. mówiącego o współpracy z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowywaniu i realizacji tych programów.

Program jest zgodny z równocześnie opracowywaną „Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin na lata 2021-2030”.

W procesie tworzenia Programu działań Miasta Lublin na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami, wzięto pod uwagę jego powiązanie z innymi dokumentami strategicznymi szczebla lokalnego, regionalnego i krajowego oraz dokumenty międzynarodowe, w tym Program Wsparcia i Aktywizacji Seniorów oraz „Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Lublin na lata 2018-2022” i opracowywany równolegle Program - „Zdrowie dla Lublina na lata 2021-2025”.

W dniu 26 lipca 2012 roku Prezydent RP Bronisław Komorowski podpisał ustawę z dnia 15 czerwca 2012 r. o ratyfikacji **Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych**. Poprzez uchwaloną ustawę Parlament wyraził zgodę na dokonanie przez Prezydenta RP ratyfikacji Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych przyjętej 13 grudnia 2006 r., na sześćdziesiątej pierwszej sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych (rezolucja nr 61/106). W dniu 6 września 2012 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej podpisał dokumenty ratyfikujące Konwencję o Prawach Osób Niepełnosprawnych.

Celem Konwencji jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne. Zasady ogólne Konwencji, to między innymi: poszanowanie przyrodzonej godności, niedyskryminacja, pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, poszanowanie odmienności i akceptacja osób niepełnosprawnych, będących częścią ludzkiej różnorodności, równość szans, równość mężczyzn i kobiet. Konwencja formułuje także podstawowe obowiązki państw, do których należą: zobowiązanie do zapewnienia i popierania pełnej realizacji praw człowieka i podstawowych wolności osób niepełnosprawnych, bez jakiegokolwiek dyskryminacji oraz konsultacje i współpracę z osobami niepełnosprawnymi przy tworzeniu i wdrażaniu ustawodawstwa i polityki na rzecz implementacji postanowień Konwencji. Każde z Państw Stron Konwencji ma podejmować kroki w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw, wykorzystując maksymalnie dostępne ku temu środki.

Ponadto, w polskim prawie w 2019 roku pojawiły się dwie ustawy, mające na celu zapewnić osobom z niepełnosprawnościami szeroko rozumianą dostępność. Są to:

- Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych - Dz. U. z 2019.848 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami - Dz. U. z 2020.1062 z późn. zm.

Lublin ma szeroko rozwiniętą ofertę działań na rzecz osób niepełnosprawnych, zarówno w zakresie pomocy instytucjonalnej, jak i pozainstytucjonalnej. Niepełnosprawność jest stanem, który wymaga ciągłych rozwiązań i dostosowywania oferty instytucji i organizacji do zmieniających się warunków, prawa i potrzeb społeczności lokalnej.

Liczba osób niepełnosprawnych sukcesywnie rośnie. Niepełnosprawność prawna¹, zarejestrowana w statystykach Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności dotyczy z roku na rok coraz większej liczby mieszkańców Lublina. Program wieloaspektowo ujmuje zagadnienia wynikające z niepełnosprawności, wykorzystując obowiązujące prawo w celu poprawy sytuacji mieszkańców z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz ich otoczenia.

Poprzedni Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin przewidywał realizację zadań w okresie od 2016 do 2020 roku. Zadania do realizacji zaplanowane były na okres 5 lat. Po upływie każdego roku kalendarzowego dokonywano sprawozdania z realizacji zadań zaplanowanych w Programie.

W związku z zakończeniem okresu realizacji Programu opracowanego na lata 2016-2020, powstał Program na lata 2021-2025. Niniejszy Program zawiera dane statystyczne i liczbowe w przeważającej ilości przedstawiające stan na koniec 2019 roku oraz analizę porównawczą z lat objętych realizacją działań w ramach poprzedniego Programu.

W Programie zaplanowano zadania do realizacji na lata 2021-2025.

Program obejmuje siedem obszarów działań, przyczyniających się do realizacji celu głównego, jakim jest - „Zapewnienie dostępu osobom z niepełnosprawnościami i ich otoczeniu do podejmowania aktywności i godnego funkcjonowania w różnych sferach życia oraz dostępu do systemu usług wspierających”. Cel będzie realizowany poprzez konkretne zadania i działania. Program wskazuje także realizatorów poszczególnych działań oraz źródła finansowania.

Założeniem Programu jest także coroczny monitoring i ewaluacja realizacji zadań w postaci sprawozdania z realizacji Programu, dokonywanego przez komórki Urzędu Miasta Lublin oraz jednostki miejskie.

Jakie działania są objęte planem?

Nawiązując zarówno do Konwencji, jak też wdrażanych szeroko zmian, również w polskim prawie, postanowiliśmy, że tematem przewodnim nowego Programu będzie DOSTĘPNOŚĆ.

Program obejmuje 7. obszarów, w których wyznaczono konkretne działania do realizacji, wynikające z określonych zadań.

Wyznaczone obszary to:

1. Dostępność architektoniczna, cyfrowa i techniczna przestrzeni publicznej miasta oraz dostęp do informacji;
2. Uczestnictwo w sferze kulturalnej, sportowej oraz turystycznej;
3. Aktywność zawodowa;
4. Edukacja dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych;
5. Usługi społeczne oraz system wsparcia środowiskowego i instytucjonalnego;
6. Mieszkalnictwo;
7. Promocja pozytywnego wizerunku oraz osiągnięć osób z niepełnosprawnościami.

Partnerami realizującymi założenia programu są :

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie wraz z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej,
- Placówki edukacyjne i specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze,
- Organizacje pozarządowe,
- Miejski Urząd Pracy w Lublinie,
- Miejskie jednostki kultury i sportu,

---

¹ Niepełnosprawność prawna to prawnie orzeczona niepełnosprawność lub niezdolność do pracy.
Id: 8A7DB997-4878-4FFF-B791-67F50D9FDD96. Podpisany

- Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Organ koordynujący:

- Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych.

Źródła finansowania:

- Budżet Miasta,
- Środki PFRON,
- Środki własne organizacji pozarządowych,
- Środki zewnętrzne,
- Fundusz Pracy,
- Budżet Państwa.

Program został opracowany w 2020 r. przez Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych we współpracy z Zespołem Zadaniowym powołanym Zarządzeniem nr 113/7/2020 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 31 lipca 2020 r., w oparciu o materiały i analizy własne oraz dokumenty, opracowania i sprawozdania Wydziałów Urzędu Miasta, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności w Lublinie.

Skład Zespołu:

Przedstawiciele Miasta:

1. Monika Lipińska – Zastępca Prezydenta Miasta Lublin ds. Społecznych – Przewodnicząca Zespołu;
2. Joanna Olszewska – Dyrektor Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych, Pełnomocnik Prezydenta Miasta Lublin ds. Osób Niepełnosprawnych, Urząd Miasta Lublin – Zastępca Przewodniczącej Zespołu;
3. Katarzyna Kępa – Dyrektor Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie;
4. Katarzyna Fus – Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie;
5. Anna Kocot – Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Urząd Miasta Lublin – Sekretarz Zespołu;
6. Sylwia Góźdz – Dyrektor Środowiskowego Dom Samopomocy „Mozaika” w Lublinie;
7. Grzegorz Malec – Dyrektor Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie;
8. Kazimierz Pidek – Dyrektor Zarząd Dróg i Mostów w Lublinie;
9. Zbigniew Węgiel – Wydział Inwestycji i Remontów, Urząd Miasta Lublin;
10. Anna Pajdosz – Zastępca Dyrektora Wydziału Kultury, Urząd Miasta Lublin;
11. Iwona Haponiuk – Zastępca Dyrektora Wydziału Sportu, Urząd Miasta Lublin;
12. Sławomir Skowronek – Dyrektor Wydziału Inicjatyw i Programów Społecznych, Urząd Miasta Lublin;
13. Ewa Dumkiewicz-Sprawka – Dyrektor Wydziału Oświaty i Wychowania, Urząd Miasta Lublin;
14. Agnieszka Zańko – Przewodnicząca Społecznej Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin;
15. Alicja Jankiewicz – Prezes Zarządu Lubelskiego Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych – Sejmik Wojewódzki w Lublinie;
16. Marek Stępiak – Wiceprezes Zarządu Fundacji Fuga Mundi w Lublinie;
17. Alina Starek – Prezes Stowarzyszenia na rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo w Lublinie;

18. Anna Budzyńska – członek Społecznej Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin, Sekretarz Zarządu Oddziału Lubelskiego Polskiego Związku Głuchych;
19. Dorota Krać – Prezes Zarządu Okręgu Lubelskiego Polskiego Związku Niewidomych;
20. Arkadiusz Sadowski – Dyrektor Zakładu Aktywności Zawodowej przy Charytatywnym Stowarzyszeniu Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia” w Lublinie;
21. Małgorzata Batorska – Prezes Zarządu Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną – Koło w Lublinie;
22. dr Anna Prokopiak – członek Społecznej Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin, Prezes Zarządu Fundacji „Alpha” w Lublinie;
23. Iwona Mróz – Prezes Zarządu Krajowego Towarzystwa Autyzmu – Oddział w Lublinie;
24. Katarzyna Łukasiewicz – Prezes Zarządu Fundacji „Oswoić los” w Lublinie;
25. Dorota Fornalska – Prezes Zarządu – „Słoneczko” Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Lublinie;
26. Edyta Długosz-Mazur – Dyrektor Środowiskowego Domu Samopomocy „Mefazja”, Lubelskie Stowarzyszenie Alzheimerowskie.

W dniach 13-27 listopada 2020 roku odbyły się konsultacje społeczne opracowanego Programu.

Słownik skrótów

BOM – Biuro Obsługi Mieszkańców
 DDK – Dzielnicowy Dom Kultury
 DPS – Dom Pomocy Społecznej
 GUS – Główny Urząd Statystyczny
 LCAO – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej
 MBP – Miejska Biblioteka Publiczna
 MOPR – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie
 MOSiR – Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
 MPK – Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Lublinie
 MUP – Miejski Urząd Pracy w Lublinie
 MZOON – Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności
 NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia
 NGO – organizacje pozarządowe
 PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
 PJM – Polski Język Migowy
 SOSW – Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy
 SOSWNS – Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Nieśłyszącej i Słabo Słyszącej
 SP – Szkoła Podstawowa
 ŚDS – Środowiskowy Dom Samopomocy
 UML – Urząd Miasta Lublin
 WSM – Wydział Spraw Mieszkaniowych
 WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej
 ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej
 ZDiM – Zarząd Dróg i Mostów
 ZTM – Zarząd Transportu Miejskiego
 ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Definicja środków zewnętrznych

Przez „Środki zewnętrzne” w ramach dokumentu rozumiemy fundusze pochodzące spoza budżetu Gminy Lublin – Miasta na prawach Powiatu, które można pozyskać na realizację celów objętych programem. W szczególności rozumiemy pod tym pojęciem środki PFRON, Fundusz Pracy, środki pochodzące z programów i projektów rządowych, fundusze unijne, norweskie, szwajcarskie i in.

Najważniejszym i najbardziej stabilnym źródłem finansowania jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Środki PFRON przeznaczone są między innymi na:

- rekompensatę pracodawcom chronionego i otwartego rynku pracy podwyższonych kosztów związanych z zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami (dofinansowanie do wynagrodzeń),
- refundację pracodawcom kosztów przystosowania, adaptacji i wyposażenia miejsc pracy niepełnosprawnych pracowników,
- dofinansowanie tworzenia i funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej oraz zakładów aktywności zawodowej,
- zlecenie organizacjom pozarządowym i fundacjom realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami,
- współfinansowanie projektów systemowych realizowanych ze środków pomocowych Unii Europejskiej,
- wspieranie indywidualnych osób z niepełnosprawnościami poprzez m.in.:
  - udzielanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
  - refundację składek na ubezpieczenia społeczne dla osób prowadzących działalność gospodarczą, niepełnosprawnych rolników oraz rolników zobowiązanych do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika,
  - dofinansowanie: likwidacji barier architektonicznych w komunikowaniu się i technicznych, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz turnusów rehabilitacyjnych,
  - dofinansowanie do tłumacza języka migowego lub tłumacza przewodnika,
  - finansowanie aktywnych instrumentów rynku pracy dla osób zarejestrowanych jako bezrobotne lub poszukujące pracy (szkolenia, staże, itp.),
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych dla osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej oraz zakupu sprzętu rehabilitacyjnego dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej,
- programy PFRON.

Część środków finansowych PFRON – wspierających przede wszystkim indywidualne osoby z niepełnosprawnościami – dystrybuowana jest przez jednostki samorządu powiatowego i wojewódzkiego.

W ostatnich latach pojawiły się także programy rządowe, które kierują środki finansowe na wsparcie konkretnych działań. Miasto Lublin w ostatnich latach realizowało z tych środków opiekę wychowawczą dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami oraz uzupełniło realizowaną od wielu lat z własnych środków, usługę asystenta osoby niepełnosprawnej.

A. Raport

A.1. Liczba osób niepełnosprawnych

Środowisko osób niepełnosprawnych jest jednym z najstabilniej rozpoznanych społecznie środowisk. Dynamika zmian oraz wielość instytucji świadczących pomoc i orzekających niepełnosprawność powoduje, że dane dotyczące niepełnosprawności prawnej są wybiórcze.

Statystyki dotyczące osób niepełnosprawnych najpełniej ujmuje „Narodowy Spis Ludności i Mieszkań 2002”. Wszelkie próby późniejszych aktualizacji tych danych nie dają pełnego obrazu niepełnosprawności w Polsce. Organy powołane do orzekania o niepełnosprawności powielają swoją pracę, w związku z tym nie ma możliwości, aby kompatybilnie uzupełniały statystyki. Osoby niepełnosprawne ujmowane są w nich wielokrotnie, albo w ogóle się w nich nie znajdują.

A.1.1. Definicje niepełnosprawności

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych² określa, że osoby z niepełnosprawnościami to „osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi”.

Ustawa O rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych³ **definiuje niepełnosprawność jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych** z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Definicja ta jest stosowana przez zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności do celów pozarentowych. Natomiast Ustawa O emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁴ definiuje pojęcia:

1. niezdolności do pracy jako całkowicie lub częściowo utraconej zdolności do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i bez rokowania na odzyskanie tej zdolności po przekwalifikowaniu;
2. niezdolności do samodzielnej egzystencji jako naruszenie sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

Przyjęta w 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ „Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych” zmieniła spojrzenie na definiowanie niepełnosprawności i określa, że osoby z niepełnosprawnościami to osoby, które mają: długotrwałe uszkodzenia fizyczne, umysłowe, intelektualne lub dotyczące zmysłów, które mogą w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać tym osobom pełne i skuteczne uczestnictwo w społeczeństwie. Konsekwencją takiego ujęcia niepełnosprawności jest podejście określające, że to nie człowieka trzeba dostosowywać do społeczeństwa, lecz należy tak planować i kształtować środowisko i społeczeństwo, aby wszyscy obywatele mieli równe szanse w dostępie do pełnego i aktywnego życia na różnych jego płaszczyznach.

---

² Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. (M.P. Nr 50, poz. 475)

³ Ustawa O rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. (Dz. U. z 2020.426, z późn. zm.)

⁴ Ustawa O emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 1998 r. (Dz. U. z 2020.53, z późn. zm.)

A.1.2. Szacunek liczby osób niepełnosprawnych

A.1.2.1. Liczba niepełnosprawnych w Polsce

Oficjalne dane o liczbie osób niepełnosprawnych uzyskujemy jedynie ze spisów powszechnych. Dysponujemy dwoma spisami: za 2002 i 2011 rok.

Tabela 1: Liczba niepełnosprawnych w Lublinie w tys. osób

Kategoria	2002	2011	Zmiana w %
Niepełnosprawni ogółem (prawni i biologiczni)	67,8	55,6 ⁵	- 18,0%
Niepełnosprawni prawnie	54,0	37,0	- 31,4%
Niepełnosprawni tylko biologicznie	13,8	18,2	+ 31,8%

Źródło: Spisy Powszechne 2002, 2011

Jak widać w ciągu dekady liczba niepełnosprawnych spadła o 18%, ale niepełnosprawnych prawnie ubyło prawie dwa razy więcej – 31,4%.

Dane ukazują spadek osób niepełnosprawnych prawnie, lecz wzrost (większy niż spadek) osób niepełnosprawnych biologicznie. I o ile ten pierwszy wskaźnik wydaje się zdecydowanie pozytywny, to drugi świadczy o dużo bardziej restrykcyjnej polityce ZUS w przyznawaniu statusu osoby niepełnosprawnej.

Istnieją również opracowania, pokazujące, że jednak dane pochodzące z 2002 roku są bliższe prawdzie o rzeczywistym wskaźniku procentowym osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Raport Polskiego Instytutu Ekonomicznego „Wyzwania polityki publicznej wobec osób z niepełnosprawnościami” z 2019 r. potwierdza, że w zależności od przyjętych definicji i szacunków, w Polsce żyje od 3 do 5 milionów osób z niepełnosprawnościami.

Autor Raportu określa także wskaźnik osób z niepełnosprawnościami na poziomie 22,8% w Polsce oraz 24,1% w UE.

Kluczową podkategorią osób niepełnosprawnych są dzieci. Ich liczbę zestawia kolejna tabela.

Tabela 2: Liczba niepełnosprawnych dzieci w Lublinie w 2002 oraz 2011

Kategoria	2002	2011	Zmiana w %
Niepełnosprawne dzieci ogółem (niepełnosprawne prawnie i biologicznie)	1 600	2 091	+ 30,6%
dzieci niepełnosprawne prawnie	1 100	1 409	+ 28,1%
Niepełnosprawni tylko biologicznie	500	682	+ 36,4%

Źródło: Spisy Powszechne 2002, 2011

Jak widać tutaj trend jest odwrotny niż ogółem – **niepełnosprawnych dzieci przybywa**.

GUS w swojej publikacji z lipca 2012 roku zwraca uwagę na to, że uzyskane dane są wysoce nie doszacowane (blisko 1,5 mln. respondentów w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności odmówiło udzielenia odpowiedzi).

Potwierdza to porównanie danych z danych Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002 – wówczas w Lublinie było 61,8 tys. osób niepełnosprawnych, w tym niepełnosprawnych prawnie – 54 tys. osób, a biologicznie 7,7 tys. osób.

Według danych najnowszego Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. w Polsce żyło:

⁵ 43% osób niepełnosprawnych w 2011 r. w Lublinie stanowili mężczyźni. Była więc wyraźna przewaga kobiet – być może w związku z ich dłuższym statystycznie wiekiem.

- 4 mln 697 tys. osób niepełnosprawnych, w tym
- 3 mln 131 tys. osób z niepełnosprawnością określoną prawnie.

A.1.2.2. Klasyfikacje osób niepełnosprawnych

Zbiorowość osób niepełnosprawnych dzieli się na dwie klasy:

- osoby niepełnosprawne prawnie, tj. takie, które posiadają aktualne orzeczenie wydane przez uprawniony do tego organ,
- osoby niepełnosprawne biologicznie, tj. takie, które nie posiadają orzeczenia o niepełnosprawności, ale posiadają bądź odczuwają brak możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społeczno-zawodowym spowodowaną procesem chorobowym.

Zgodnie z obowiązującym prawem w systemie orzecznictwa w celu przyznania niepełnosprawności wyróżnia się trzy stopnie niepełnosprawności:

- znaczny obejmuje osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji oraz niezdolne do podjęcia zatrudnienia lub zdolne do podjęcia zatrudnienia w warunkach pracy chronionej lub zakładzie aktywizacji zawodowej,
- umiarkowany obejmuje osoby wymagające okresowej lub częściowej pomocy innych osób w pełnieniu ról społecznych, zdolne do zatrudnienia w warunkach pracy chronionej,
- lekki obejmuje osoby o naruszonej sprawności organizmu, zdolne do wykonywania zatrudnienia, nie wymagające pomocy innej osoby.

Orzecznictwo ZUS stosuje tutaj jednak nieco inną klasyfikację, biorąc pod uwagę niezdolność do pracy zarobkowej – stąd tę klasyfikację nazywa się ekonomiczną. ZUS wyróżnia trzy rodzaje sytuacji:

- całkowitą niezdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji,
- całkowitą niezdolność do pracy,
- częściową niezdolność do pracy.

A.1.2.3. Liczba niepełnosprawnych w województwie lubelskim

Województwo Lubelskie ma najwyższy wskaźnik niepełnosprawności w kraju.

- Odsetek osób niepełnosprawnych (prawnie i biologicznie) w Polsce 12,3%.
- Odsetek osób niepełnosprawnych (prawnie i biologicznie) w woj. Lubelskim – 14,3% (311,8 tys. osób).

Dane te oznaczają, że co **siódmy mieszkaniec województwa lubelskiego jest osobą niepełnosprawną**, podczas gdy **średnio w Polsce – co ósmy**. Bardziej szczegółowy rozdział na miasto i wieś przedstawia tabela.

Tabela 3: Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców w 2011 r.

	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Średnio w Polsce	122	b.d.	b.d.
woj. Lubelskie – średnio dla regionu	143	b.d.	b.d.
woj. Lubelskie: miasta	145	138	152
woj. Lubelskie: wsie	141	131	151

Źródło: GUS

A.1.2.4. Liczba osób z orzeczoną niepełnosprawnością przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności

W Polsce funkcjonują dwa systemy orzecznicze: do celów rentowych oraz pozarentowych.

Orzecznictwo do celów rentowych, które prowadzą lekarze orzecznicy ZUS oraz komisje lekarskie ZUS (grupy specjalne: rolnicy i służby mundurowe są orzekani odpowiednio przez komisje KRUS i komisje MON/ MSWiA lecz nie uzyskują statusu osoby niepełnosprawnej). Orzecznictwo do celów pozarentowych prowadzone jest przez powiatowe lub miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności. Ich decyzje stwarzają możliwość otrzymania różnych dodatkowych świadczeń przysługujących osobom z niepełnosprawnościami, np. zasiłku pielęgnacyjnego albo ulgowych przejazdów komunikacją zbiorową.

Porównując dane ze Spisów Powszechnych, wśród lublinian w 2002 r. 45% osób niepełnosprawnych, stanowili mężczyźni. Dzieci niepełnosprawnych ogółem w roku 2002 było 1 600, w tym prawnie orzeczonych 1 100, biologicznie – 499.

Z przedstawionych danych wynika, że ilość dorosłych osób z niepełnosprawnościami zmniejszyła się od roku 2002 do roku 2011 o 6 200 osób, zaś ilość niepełnosprawnych dzieci uległa zwiększeniu o 491 dzieci.

Biorąc pod uwagę dane z Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie, w 2019 roku więcej orzeczeń wydano wśród osób dorosłych kobietom (54,57%), w przypadku dzieci do 16 roku życia przeważali chłopcy (58,35%). Ogółem, większość orzeczeń wydano kobietom (53,21%). Na przestrzeni ostatnich lat możemy zaobserwować zjawisko, że zwiększa się sukcesywnie wskaźnik niepełnosprawnych kobiet dorosłych, zaś u dzieci dominują chłopcy na porównywalnym poziomie.

W ostatnich latach zwiększa się ilość wydawanych orzeczeń ogółem.

Tabela 4: Liczba orzeczeń o niepełnosprawności Miejskiego Zespołu ds. Orzekania Niepełnosprawności w Lublinie

Rok	Ilość wydanych orzeczeń
2006	4484
2010	5124
2014	6088
2015	7640
2016	5436
2017	5482
2018	5891
2019	6211
Średnio rocznie od 2006-2013	5031
Średnio rocznie od 2014-2019	6125

Źródło: Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie

Analizując liczbę wydanych orzeczeń, obserwujemy na przestrzeni ostatnich lat wzrost wydawanych orzeczeń osobom pow. 16 r. ż. oraz utrzymywanie się na podobnym poziomie liczbę wydawanych orzeczeń dzieciom do 16 r. ż. Duży wzrost wydanych orzeczeń w 2015 roku był spowodowany zmianami prawa w zakresie uzyskiwania uprawnień do karty parkingowej, co potwierdzają dane odnośnie liczby wydanych kart w 2015 roku.

Do Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie w 2019 roku wpłynęło 741 wniosków o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności dla dzieci do 16 roku życia i 6 194 wniosków o wydanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności.

Najwięcej wniosków dla dzieci złożono o uzyskanie zasiłku pielęgnacyjnego – 536.

Ze względu na cel przyjętych wniosków o wydanie stopnia niepełnosprawności najwięcej zostało złożonych do korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji tj. korzystania z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych – 1 998 oraz odpowiedniego zatrudnienia – 1 592.

Zespół wydał 6 211 orzeczeń potwierdzających niepełnosprawność tj. najwięcej w całym województwie lubelskim, w tym:

- 653 orzeczeń o niepełnosprawności,
- 5 558 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności.

Najwięcej wydanych orzeczeń ze względu na przyczynę niepełnosprawności u dzieci stanowi symbol 12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe tj. 198 orzeczeń.

U osób dorosłych po 16 roku życia liczba najwięcej wydanych orzeczeń wg przyczyny niepełnosprawności wyniosła: 1 761 – ze względu upośledzenia narządu ruchu 05-R oraz 1 046 – choroby układu oddechowego i krążenia 07-S.

Najwięcej orzeczeń wydano osobom po 60 roku życia (46,59%).

Wśród osób dorosłych (pow. 16 r. ż.) osoby pracujące stanowią 22,47% orzeczonych.

Wśród osób dorosłych na przestrzeni lat dominują osoby posiadające umiarkowany stopień niepełnosprawności. W 2019 roku do:

- znacznego stopnia niepełnosprawności zaliczono 1 541 osób, co stanowi 27,73%,
- umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zaliczono 2 501 osób, co stanowi 45%,
- lekkiego stopnia niepełnosprawności zaliczono 1 516 osób, co stanowi 27,28%.

Na podstawie orzeczeń wydano 1 898 legitymacji osoby niepełnosprawnej i 1 482 karty parkingowe.

Tabela 5: Liczba osób o przyznanym statusie osoby niepełnosprawnej przez Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie w latach 2014 do 2019 i zmiana 2014/2019

I.p.	Symbol	Nazwa	2014	2019	Zmiana
1.	01-U	upośledzenie umysłowe	69	55	-14
2.	02-P	choroby psychiczne	671	764	+93
3.	03-L	zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	223	266	+43
4.	04-O	choroby narządu wzroku	102	108	+6
5.	05-R	upośledzenie narządu ruchu	1 824	1 832	+8
6.	06-E	epilepsja	109	110	+1
7.	07-S	choroby układu oddechowego i krążenia	1 289	1 132	-157
8.	08-T	choroby układu pokarmowego	193	240	+47
9.	09-M	choroby układu moczowo-płciowego	171	376	+205
10.	10-N	choroby neurologiczne	820	771	-49
11.	11-I	inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne odzwierzęce, zeszczenia, choroby układu krwiotwórczego	512	310	-202
12.	12-C	całościowe zaburzenia rozwojowe	105	247	+142
		RAZEM:	6 088	6 211	+123/+2,02%

Źródło: statystyki Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie

Struktura przyczyn orzeczeń przyznawanych w Lublinie odzwierciedla tendencję danych

ogólnopolskich w poszczególnych grupach schorzeń wśród osób niepełnosprawnych i nie uległa istotnym zmianom.

Według najnowszych danych zarówno w 2014, jak i w roku 2019 dominują schorzenia narządu ruchu (29,5%) oraz układu oddechowego i krążenia (18,23%). W 2019 r. więcej osób uzyskało orzeczenie z powodu chorób układu moczowo-płciowego oraz całościowych zaburzeń rozwoju, zaś największy spadek odnotowano z tytułu schorzeń o symbolu 11-I oraz 7-S.

Biorąc pod uwagę nowe dane z lat 2014-2019 można zauważyć:

- tendencję wzrostową ilości orzeczeń wydawanych osobom po 60 r. ż. - wzrost o 7,64% (523 osoby),
- wzrost liczby orzekanych osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo (prawdopodobnie przyczyną tego zjawiska jest wzrost zatrudnienia osób z niepełnosprawnością) wzrost o 2,68% (170 osób)
  - 2014 r. - 19,79%
  - 2019 r. - 22,47%
- utrzymywanie się na podobnym poziomie orzeczeń dla osób poniżej 16 r. ż. według przyczyn niepełnosprawności, wieku i płci (niewielkie wahania liczbowe w poszczególnych latach) wzrost o 0,05% (16 osób)
  - 2014 r. - 10,46%
  - 2019 r. - 10,51 %
- tendencję wzrostową orzekanych osób niepełnosprawnych posiadających wyższe wykształcenie (można domniemywać iż przyczyną tego zjawiska jest wzrost odsetka osób niepełnosprawnych, które posiadają wykształcenie wyższe): wzrost o 2,29% (148 osób)
  - 2014 r. - 19,61%
  - 2019 r. - 21,90%
- tendencję wzrostową odsetka niepełnosprawnych kobiet pow. 16 r. ż.: wzrost o 5,2% (342 osoby),
- najwięcej osób dorosłych posiada niepełnosprawność spowodowaną schorzeniami narządu ruchu,
- u dzieci do 16 roku życia niepełnosprawność najczęściej jest spowodowana całościowymi zaburzeniami rozwoju.

W Miejskim Zespole do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności orzeka 38 lekarzy specjalistów, powołanych przez Prezydenta Miasta Lublin posiadających certyfikaty orzecznicze nadane przez Wojewodę Lubelskiego i co najmniej I stopień specjalizacji w jednej z dziedzin mających zastosowanie w procesie orzekania o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności.

W skład Zespołu wchodzi również: 8 psychologów, 2 pedagogów, 4 doradców zawodowych, 10 pracowników socjalnych.

Wydatki związane z funkcjonowaniem Zespołu pokrywane są z budżetu państwa i budżetu samorządu. Dotacja celowa za 2019 rok wyniosła – 1 047 294 zł. Wielkość wydatków z budżetu samorządu – 787 847 zł.

A.1.2.5. Szacunek osób z niepełnosprawnością wg wydanych kart parkingowych

Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie w ostatnich latach wydał następujące liczby kart parkingowych:

Tabela 6: Liczba wydanych kart parkingowych dla niepełnosprawnych przez Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie

Rok	Liczba wydanych kart parkingowych
2012	1 294
2013	1 216
2014	1 999
2015	2 817
2016	942
2017	997
2018	1 099
2019	1 482
Średnio rocznie od 2012-2019	1 481

Źródło: statystyki Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie

Wzrost liczby złożonych wniosków w 2014 i 2015 miał związek ze zmianą ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym.

Według nowych przepisów kartę imienną parkingową można otrzymać tylko na podstawie orzeczeń wydawanych przez Powiatowe lub Miejskie Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności. **Zmiana przepisów przyczyniła się do znacznego wzrostu wpływu wniosków w sprawie wydania orzeczenia i tym samym zachowania lub utraty uprawnień do uzyskania karty parkingowej przez osoby niepełnosprawne.**

Od początku roku 2015 do końca 2019 roku na podstawie znowelizowanych przepisów wydano 7 337 kart parkingowych dla osób niepełnosprawnych z czego 2 412 – to karty unieważnione ze względu na upływ terminu ważności (stan na 26.05.2020 r.) i 100 kart dla placówek – z czego 45 to karty unieważnione bądź zwrócone przez placówkę (stan na 26.05.2020 r.).

A.1.3. Niepełnosprawność oraz długotrwała choroba w statystykach MOPR

Ustawa o pomocy społecznej wyszczególnia 16. powodów będących podstawą udzielenia wsparcia, jakie realizują ośrodki pomocy społecznej. Należy jednakże zaznaczyć, że niejednokrotnie powody te współistnieją przy jednym dominującym lub są jego konsekwencją. Dominujące powody korzystania z pomocy MOPR w 2019 roku przedstawiono na wykresie nr 1.

Niepełnosprawność jest drugim (po długotrwałej lub ciężkiej chorobie) poważnym problemem społecznym w Lublinie dotyczącym **3 606 rodzin/5 068 osób** (40,29% rodzin), zaś pierwszym długotrwała i ciężka choroba, która stała się przesłanką do korzystania z pomocy przez 3 794 rodzin/5 501 osób.

Tabela 7: Najważniejsze powody przyznania pomocy przez MOPR – dynamika zmian w odniesieniu **do liczby rodzin i osób za lata 2018-2019** (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

I.p.	Problem	Liczba rodzin- 2018	Liczba osób w rodzinach - 2018	Liczba rodzin - 2019	Liczba osób w rodzinach - 2019	Liczba rodzin- zmiana 2018/2019 w %	Liczba osób w rodzinach- zmiana 2018/2019 w %
1.	Długotrwała lub ciężka choroba	4 294	6 482	3 794	5 501	-11,64	-15,13
2.	Niepełnosprawność	4 257	6 635	3 606	5 068	-15,29	-23,62
3.	Ubóstwo	4 223	7 031	3 462	5 749	-18,02	-18,23
4.	Bezrobocie	2 179	4 975	1 630	3 641	-25,20	-26,81
5.	Alkoholizm	870	1 219	704	998	-19,08	-18,13
6.	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	500	1 705	586	1 541	17,20	-9,62

Źródło: MOPR Lublin

1. Długotrwała lub ciężka choroba:
  - rok 2018: 4294 rodzin / 6482 osób w rodzinach;
  - rok 2019: 3794 rodzin / 5501 osób w rodzinach;
  - zmiana 2018-2019 w procentach: minus 11,64 % rodzin / minus 15,13 % osób w rodzinach;
2. Niepełnosprawność:
  - rok 2018: 4257 rodzin / 6635 osób w rodzinach;
  - rok 2019: 3606 rodzin / 5068 osób w rodzinach;
  - zmiana 2018-2019 w procentach: minus 15,29 % rodzin / minus 23,62 % osób w rodzinach;
3. Ubóstwo:
  - rok 2018: 4223 rodzin / 7031 osób w rodzinach;
  - rok 2019: 3462 rodzin / 5749 osób w rodzinach;
  - zmiana 2018-2019 w procentach: minus 18,02 % rodzin / minus 18,23 % osób w rodzinach;
4. Bezrobocie:
  - rok 2018: 2179 rodzin / 4975 osób w rodzinach;
  - rok 2019: 1630 rodzin / 3641 osób w rodzinach;
  - zmiana 2018-2019 w procentach: minus 25,20 % rodzin / minus 26,81 % osób w rodzinach;
5. Alkoholizm:
  - rok 2018: 870 rodzin / 1219 osób w rodzinach;
  - rok 2019: 704 rodzin / 998 osób w rodzinach;
  - zmiana 2018-2019 w procentach: minus 19,08 % rodzin / minus 18,13 % osób w rodzinach;
6. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych:
  - rok 2018: 500 rodzin / 1705 osób w rodzinach;
  - rok 2019: 586 rodzin / 1541 osób w rodzinach;
  - zmiana 2018-2019 w procentach: 17,20 % rodzin / minus 9,62 % osób w rodzinach.

Tabela 8: Najważniejsze powody przyznania pomocy przez MOPR – dynamika zmian w odniesieniu **do liczby rodzin za lata 2010-2014** (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

I.p.	Problem	2010	2011	2013	2014	Zmiana 2013/2014 w %	Zmiana 2010/2014 w %
1.	Ubóstwo	6 146	6 162	6 504	6 040	-7,13	-1,72
2.	Niepełnosprawność	5 485	5 061	5 041	4 951	-1,79	-9,74

I.p.	Problem	2010	2011	2013	2014	Zmiana 2013/2014 w %	Zmiana 2010/2014 w %
3.	Długotrwała lub ciężka choroba	3 987	3 741	4 149	4 213	1,54	5,67
4.	Bezrobocie	4 182	4 218	4 634	4 031	-13,01	-3,61

Źródło: MOPR Lublin

1. Ubóstwo:

- rok 2010: 6146;
- rok 2011: 6162;
- rok 2013: 6504;
- rok 2014: 6040;
- zmiana 2013-2014 w procentach: minus 7,13 %;
- zmiana 2010-2014 w procentach: minus 1,72 %;

2. Niepełnosprawność:

- rok 2010: 5485;
- rok 2011: 5061;
- rok 2013: 5041;
- rok 2014: 4951;
- zmiana 2013-2014 w procentach: minus 1,79 %;
- zmiana 2010-2014 w procentach: minus 9,74 %;

3. Długotrwała lub ciężka choroba:

- rok 2010: 3987;
- rok 2011: 3741;
- rok 2013: 4149;
- rok 2014: 4213;
- zmiana 2013-2014 w procentach: 1,54 %;
- zmiana 2010-2014 w procentach: 5,67 %;

4. Bezrobocie:

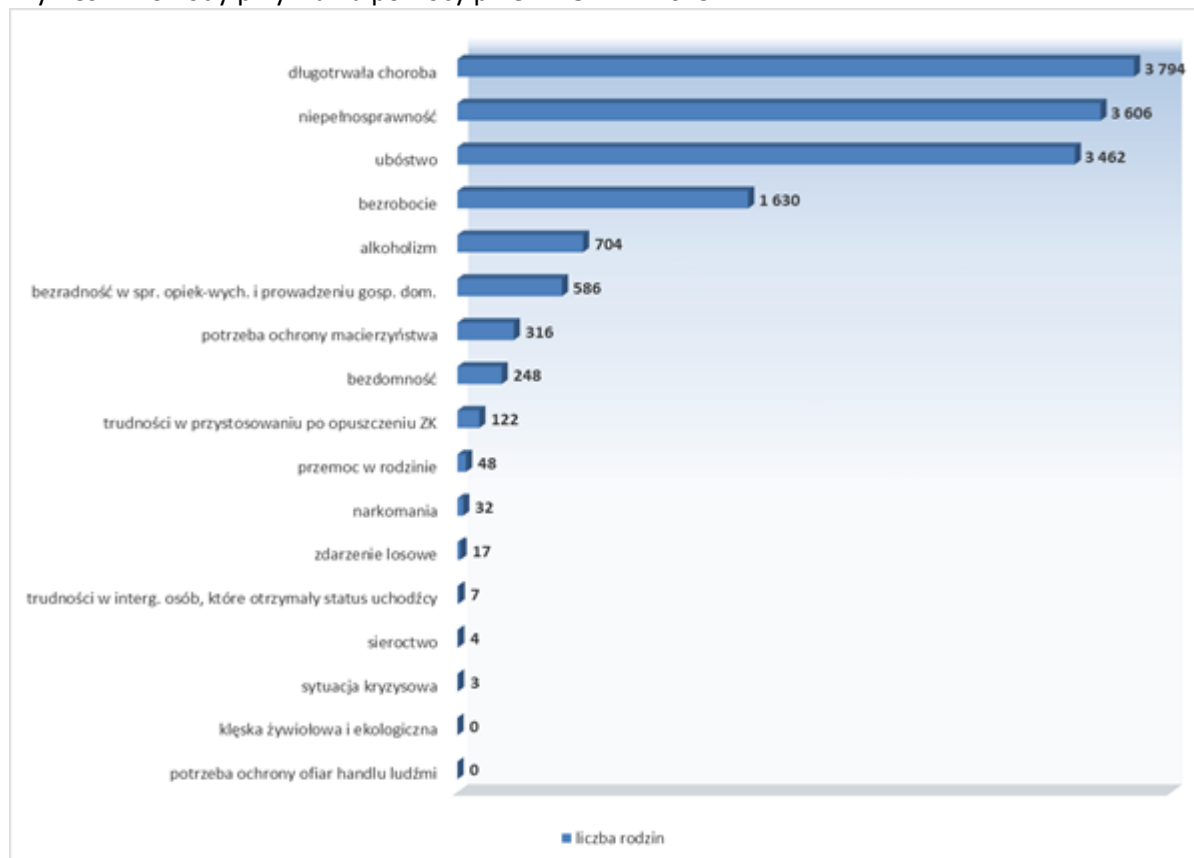
- rok 2010: 4182;
- rok 2011: 4218;
- rok 2013: 4634;
- rok 2014: 4031;
- zmiana 2013-2014 w procentach: minus 13,01 %;
- zmiana 2010-2014 w procentach: minus 3,61 %.

Porównując powyższe tabele zawierające dane z lat 2010-2014 oraz 2018-2019, możemy zauważyć, że we wszystkich kategoriach powodów przyznania pomocy z MOPR następuje sukcesywny spadek liczby osób objętych wsparciem. Ponadto powód, jakim jest ubóstwo spadł z podstawowej, pierwszej pozycji na której utrzymywał się przez wiele lat. Z tego tytułu interesujące nas powody jak niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba „awansowały” w ostatnich dwóch latach na pierwsze i drugie miejsce. Porównując lata 2014 i 2019 **obserwujemy spadek liczby rodzin korzystających ze wsparcia z powodu niepełnosprawności o 27,17% oraz spadek liczby rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu długotrwałej choroby o 7,98%.**

Osoby niepełnosprawne z racji swojej trudnej sytuacji są także grupą osób wykluczonych ze względu na relatywnie niskie dochody. Wśród świadczeniobiorców pobierających zasiłki okresowe najliczniejszą grupę stanowiły osoby dotknięte problemem bezrobocia – 1 259 osób. Kolejną grupę stanowiły 633 osoby dotknięte niepełnosprawnością. Z powodu długotrwałej choroby zasiłkiem okresowym objęto 545 osób, a 4 osoby z powodu możliwości otrzymania i nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

Z kolei na poniższym wykresie jest zestawionych 17 powodów udzielania pomocy przez MOPR. Widać na nim silne zróżnicowanie natężenia różnych przyczyn.

Wykres 1: Powody przyznania pomocy przez MOPR w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne MOPR na podstawie sprawozdania MRPIPS 03 za 2019 r.

Analiza wypłacanych zasiłków dla osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin wskazują na trzy najczęstsze powody udzielania wsparcia przez Pion świadczeń socjalnych:

- świadczenia opiekuńcze,
- zasiłki rodzinne, dodatki do zasiłków rodzinnych, z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka,
- świadczenie „Za życiem”.

Od dnia 01 stycznia 2017 r. pojawiło się nowe świadczenie „Za życiem”, na mocy przepisów ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. W 2019 r. MOPR dokonał wypłat jednorazowych świadczeń wysokości 4 000 zł z tytułu urodzenia się żywego dziecka, u którego stwierdzono ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Wsparciem objęto 39 rodzin.

Największe wydatki MOPR poniósł na wypłatę świadczeń opiekuńczych, których wartość stanowi aż 41,60% (w 2018 r. 36,59%) ogółu wydatków, jeżeli do kategorii świadczeń opiekuńczych zaliczy się nierozzerwalne z nimi składki, udział wzrasta do 48,66% (w 2018 r. 42,99%). Należy zaznaczyć, że znaczną część wydatków w kategorii świadczeń opiekuńczych generują świadczenie pielęgnacyjne (50,58% przy 52,20% w 2018 r.) oraz zasiłek pielęgnacyjny (41,93% przy 39,77% w 2018 r.).

Wydatki na zasiłki rodzinne, znalazły się na drugiej pozycji, stanowiąc 18,51% (w 2018 r. 20,21%) wydatków. Ujmując zasiłki rodzinne razem z dodatkami otrzymamy w sumie 26,70% (w 2018 r. 29,24%) udziału w stosunku do ogółu wypłaconych świadczeń rodzinnych.

Trzecim pod względem wartości wydatków typem świadczeń jest wypłata funduszu alimentacyjnego.

W 2019 r. pracownicy Wydziału przyjmowali wnioski o zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych, zasiłki pielęgnacyjne, świadczenia pielęgnacyjne i specjalne zasiłki opiekuńcze oraz wnioski o jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka, a także wnioski o świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz wnioski o świadczenie rodzicielskie i wychowawcze. Ogółem przyjęto 17 981 wniosków o świadczenia, w tym:

- 9 503 wnioski o zasiłek rodzinny wraz z dodatkami,
- 1 837 wnioski o zasiłek pielęgnacyjny,
- 346 wniosków o świadczenie pielęgnacyjne,
- 448 wniosków o specjalny zasiłek opiekuńczy,
- 41 wniosków o jednorazowe świadczenie „Za Życiem”.

Wydatki na świadczenia i liczba wypłaconych świadczeń

W 2019 r. wydatki z tytułu wypłat dla świadczeniobiorców wyniosły 98 451 848 zł. W odniesieniu do 2018 r. były wyższe o 2 343 668 zł (w 2018 r. do 2017 r. wzrost wyniósł jedynie 390 265 zł).

Wzrost wydatków wynikał głównie z wyższej kwoty wypłaconej na świadczenia opiekuńcze (o 5,79 mln zł) oraz składki społeczne i zdrowotne. Wartość wypłaconych świadczeń opiekuńczych znacznie wzrosła z uwagi na zwiększoną od stycznia wysokość świadczenia pielęgnacyjnego z 1 477 zł miesięcznie na 1 583 zł miesięcznie, co ma wpływ na wzrost kwoty opłacanych składek zarówno społecznych jak i zdrowotnych. Zmiana wysokości świadczenia nastąpiła również w przypadku zasiłku pielęgnacyjnego, którego wysokość zwiększono dwuetapowo, od 1 listopada 2018 r. z kwoty 153 zł miesięcznie na kwotę 184,42 zł miesięcznie, a następnie od 1 listopada 2019 r. do kwoty 215,84 zł miesięcznie.

Porównując aktualne dane z danymi z roku 2014, najważniejsza zmiana dotyczy świadczeń o charakterze opiekuńczym, które z trzeciej pozycji, jaką zajmowały w 2014 roku, stanowiąc 32,32% ogółu wydatków, aktualnie zajmują pozycję pierwszą, stanowiąc 41,6% wydatków. W ciągu ostatnich 5. lat nastąpił wzrost udziału w wydatkach o 9,28% .

Obserwujemy z uwagi na rodzaj świadczeń następujące tendencje:

- spadek liczby wypłaconych świadczeń rodzinnych o 8 662 (5,49%), przy jednoczesnym wzroście ich wysokości 18,49%,
- **wzrost liczby dodatków do zasiłków rodzinnych**, z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego o 5,82 % (przy czym wzrosła liczba dzieci powyżej 5. r. ż. na które wypłacany jest dodatek a zmalała liczba dzieci do 5. r. ż.), przy wzroście średniej wysokości świadczenia o 40,68%,
- wzrost o 5 691 liczby wypłaconych świadczeń opiekuńczych, co stanowi wzrost o 5,52%, z czego:
  - **spadek o 99,80%** liczby wypłaconej pomocy rządowej dla osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne 2014 (- 8 912) przy nie zmienionej kwocie świadczenia,
  - **spadek o 77,78%** liczby wypłaconego zasiłku dla opiekuna (- 4 602) przy wzroście kwoty świadczenia o 20,41%,
  - **wzrost o 38,82%** liczby wypłaconych specjalnych zasiłków opiekuńczych (+ 1 018) przy wzroście kwoty świadczenia o 19,61%,
  - **wzrost o 37,84%** liczba wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych (+ 3 605) przy wzroście kwoty świadczenia o **126,55%**,
  - **wzrost o 6,67%** liczby wypłaconych zasiłków pielęgnacyjnych (+ 5 674) przy wzroście kwoty świadczenia o 23,53%,
  - **wzrost o ponad 1 000%** od roku 2018 liczby wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych w wyniku postępowania odwoławczego na mocy decyzji wydanych przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze.

Z powyższych danych jednoznacznie wynika, że zmiany w wysokości świadczeń dla opiekunów osób z niepełnosprawnością oraz zmiany w zasadach ich przyznawania wpływają na wzrost lub spadek zainteresowania, wynikający przede wszystkim z ich wysokości.

Te same dane w rozbiciu na podkategorie i lata 2014 i 2019 przedstawia kolejna, bardziej szczegółowa tabela.

Tabela 9: Wydatki na świadczenia socjalne w 2014 r. i 2019 r. wypłacane przez MOPR (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

I.p.	Wyszczególnienie	Wartość świadczeń 2014	Wartość świadczeń 2019	Liczba świadczeń 2014	Liczba świadczeń 2019	Średnia wysokość 1 świadczenia w zł. w 2014/2019
1.	Zasiłki rodzinne RAZEM:	15 439 177,00	17 247 665,00	157 696	149 034	97,90/115,73
2.	Dodatki do zasiłków rodzinnych, z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego RAZEM:	868 600,00	1 287 750	11 420	12 085	76,06/106,56
2.1.	kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego do 5 roku życia	135 000,00	188 300,00	2 250	2 090	60,00/90,10
2.2.	kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego powyżej 5 roku życia	733 600,00	1 099 450,00	9 170	9 995	80,00/110
3.	Świadczenia opiekuńcze RAZEM:	24 037 876,90	40 953 759,80	103 131	108 822	233,08/376,34
3.1.	Zasiłki pielęgnacyjne	13 014 180,00	17 174 369,80	85 060	90 734	153,00/189,28
3.2.	Świadczenia pielęgnacyjne	6 636 605,50	20 718 243,00	9 528	13 133	696,54/1577,57
3.3.	Dodatek do świadczenia pielęgnacyjnego	400,00	0	4	0	100,00/0
3.4.	Specjalny zasiłek opiekuńczy	1 354 774,20	2 250 159,00	2 622	3 640	516,69/618,18
3.5.	Zasiłek dla opiekuna	3 031 917,20	810 988,00	5 917	1 315	512,41/616,72
3.6.	Pomoc rządowa dla osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne 2013	5 800,00		29		200,00 /0
3.7.	Pomoc rządowa dla osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne 2014	1 786 000,00	3 600	8 930	18	200,00/200,00
	SUMA (oprócz pomocy rządowej):	40 345 653,90	59 489 174,80	272 247	269 941	

Źródło: dane MOPR

Wyszczególnienie:

1. Zasiłki rodzinne:

- 2014: wartość świadczeń – 15 439 177,00 zł; liczba świadczeń – 157 696; średnia wysokość 1 świadczenia – 97,90 zł;
- 2019: wartość świadczeń – 17 247 665,00 zł; liczba świadczeń – 149 034; średnia wysokość 1 świadczenia – 115,73 zł.

2. Dodatki do zasiłków rodzinnych, z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego:

- 2014: wartość świadczeń – 868 600,00 zł; liczba świadczeń – 11 420; średnia wysokość 1 świadczenia – 76,06 zł;
- 2019: wartość świadczeń – 1 287 750,00 zł; liczba świadczeń – 12 085; średnia wysokość 1

świadczenia – 106,56 zł;

w tym:

- a) z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego do 5 roku życia:
  - 2014: wartość świadczeń – 135 000,00 zł; liczba świadczeń – 2 250; średnia wysokość 1 świadczenia – 60,00 zł;
  - 2019: wartość świadczeń – 188 300,00 zł; liczba świadczeń – 2 090; średnia wysokość 1 świadczenia – 90,10 zł;
- b) z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego powyżej 5 roku życia:
  - 2014: wartość świadczeń – 733 600,00 zł; liczba świadczeń – 9 170; średnia wysokość 1 świadczenia – 80,00 zł;
  - 2019: wartość świadczeń – 1 099 450,00 zł; liczba świadczeń – 9 995; średnia wysokość 1 świadczenia – 110,00 zł.

3. Świadczenia opiekuńcze:

- 2014: wartość świadczeń – 24 037 876,90 zł; liczba świadczeń – 103 131; średnia wysokość 1 świadczenia – 233,08 zł;
- 2019: wartość świadczeń – 40 953 759,80 zł; liczba świadczeń – 108 822; średnia wysokość 1 świadczenia – 376,34 zł;

w tym:

- a) Zasiłki pielęgnacyjne:
  - 2014: wartość świadczeń – 13 014 180,00 zł; liczba świadczeń – 85 060; średnia wysokość 1 świadczenia – 153,00 zł;
  - 2019: wartość świadczeń – 17 174 369,80 zł; liczba świadczeń – 90 734; średnia wysokość 1 świadczenia – 189,28 zł;
- b) Świadczenia pielęgnacyjne:
  - 2014: wartość świadczeń – 6 636 605,50 zł; liczba świadczeń – 9 528; średnia wysokość 1 świadczenia – 696,54 zł;
  - 2019: wartość świadczeń – 20 718 243,00 zł; liczba świadczeń – 13 133; średnia wysokość 1 świadczenia – 1 577,57 zł;
- c) Dodatek do świadczenia pielęgnacyjnego:
  - 2014: wartość świadczeń – 400,00 zł; liczba świadczeń – 4; średnia wysokość 1 świadczenia – 100,00 zł;
  - 2019: wartość świadczeń – 0,00 zł; liczba świadczeń – 0; średnia wysokość 1 świadczenia – 0,00 zł;
- d) Specjalny zasiłek opiekuńczy:
  - 2014: wartość świadczeń – 1 354 774,20 zł; liczba świadczeń – 2 622; średnia wysokość 1 świadczenia – 516,69 zł;
  - 2019: wartość świadczeń – 2 250 159,00 zł; liczba świadczeń – 3 640; średnia wysokość 1 świadczenia – 618,18 zł;
- e) Zasiłek dla opiekuna:
  - 2014: wartość świadczeń – 3 031 917,20 zł; liczba świadczeń – 5 917; średnia wysokość 1 świadczenia – 512,41 zł;
  - 2019: wartość świadczeń – 810 988,00 zł; liczba świadczeń – 1 315; średnia wysokość 1 świadczenia – 616,72 zł.

4. Pomoc rządowa dla osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne 2013:

- 2014: wartość świadczeń – 5 800,00 zł; liczba świadczeń – 29; średnia wysokość 1 świadczenia – 200,00 zł.

5. Pomoc rządowa dla osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne 2014:

- 2014: wartość świadczeń – 1 786 000,00 zł; liczba świadczeń – 8 930; średnia wysokość 1 świadczenia – 200,00 zł;
- 2019: wartość świadczeń – 3 600,00 zł; liczba świadczeń – 18; średnia wysokość 1 świadczenia – 200,00 zł.

Podsumowanie oprócz pomocy rządowej:

- 2014: wartość świadczeń – 40 345 653,90 zł; liczba świadczeń – 272 247;
- 2019: wartość świadczeń – 59 489 174,80 zł; liczba świadczeń – 269 941.

Porównując dane z lat 2018-2020 (do maja) obserwujemy znaczącą tendencję wzrostową wypłaty tych świadczeń. Liczba ta wzrosła dziesięciokrotnie (1 025%).

Tabela 10: Liczba wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych w latach 2018-2020 (do maja) - pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny

Rok	Liczba wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych ogółem	Liczba wypłaconych świadczeń w wyniku procedury odwoławczej na mocy decyzji SKO	Wskaźnik w %	Zmiana w % do roku 2018
2018	1 136	4	0,35	
2019	1 188	25	2,1	625
2020 (stan na maj 2020)	1 138	41	3,6	1 025

Źródło: dane MOPR

1. 2018 r.:

- 1 136 wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych;
- 4 wypłaconych świadczeń w wyniku procedury odwoławczej na mocy decyzji SKO;
- Wskaźnik: 0,35%;

2. 2019 r.:

- 1 188 wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych;
- 25 wypłaconych świadczeń w wyniku procedury odwoławczej na mocy decyzji SKO;
- Wskaźnik: 2,1%;
- Zmiana do roku 2018: 625%;

3. 2020 r. (stan na maj 2020 r.):

- 1 138 wypłaconych świadczeń pielęgnacyjnych;
- 41 wypłaconych świadczeń w wyniku procedury odwoławczej na mocy decyzji SKO;
- Wskaźnik: 3,6%;
- Zmiana do roku 2018: 1 025%.

A.2. Nowoczesne rozwiązania w polityce społecznej Miasta realizowane w poprzedniej edycji Programu

Miasto Lublin w trakcie realizacji poprzedniej edycji Programu podjęło wiele innowacyjnych działań i inicjatyw na rzecz poprawy jakości życia niepełnosprawnych mieszkańców oraz ich rodzin w różnych sferach życia.

Najistotniejsze z nich to:

Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej

Miasto Lublin od 2012 roku zapewnia osobom niepełnosprawnym możliwość skorzystania z usług asystenta. Przez ostatnie 3 lata usługę tą świadczyły na zlecenie Miasta dwie organizacje pożytku publicznego: Fundacja Fuga Mundi oraz Polski Związek Niewidomych Okręg Lubelski i obejmowały wsparciem ok. 150 osób rocznie. Co roku jest wykonywanych było blisko 8 500 godzin wsparcia, w tym również dla dzieci.

W 2019 roku w ramach różnych projektów z usługi asystenta skorzystało 194 osoby.

Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej

LCAO, funkcjonujące do 2019 roku jako Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej, od 2019 roku w wyniku zmiany Regulaminu Organizacyjnego Urzędu, znajduje się w strukturze Wydziału

Programów i Inicjatyw Społecznych.

Zwiększanie dostępu dla dzieci z niepełnosprawnością w lubelskich żłobkach

Pierwszy żłobek z 15 miejscami dla dzieci z niepełnosprawnościami uruchomiono w Lublinie 2014 roku przy ul. Wolskiej 5. Aktualnie w mieście funkcjonuje 9 żłobków z 65 miejscami przeznaczonymi dla dzieci z niepełnosprawnościami, do których w 2019 roku uczęszczało 26 dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Zwiększanie miejsc w żłobkach dla dzieci niepełnosprawnych wpisuje się także w rozwój form opieki wytchnieniowej dla rodziców i opiekunów. Dlatego tak ważne dla Miasta jest tworzenie odpowiedniej bazy tego typu placówek.

W lubelskich żłobkach publicznych sale terapeutyczne przeznaczone do pracy z dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności, zróżnicowanymi trudnościami rozwojowymi oraz wymagającymi indywidualnego wsparcia psychologicznego i pedagogicznego funkcjonują w 9. Żłobkach.

Dla wspierania rozwoju dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością oraz dzieci posiadających trudności rozwojowe w sześciu żłobkach utworzono specjalne sale terapeutyczne, w których psychologowie zatrudnieni w Miejskim Zespole Żłobków oraz przygotowane opiekunki prowadzą indywidualne zajęcia wspierające dobierając metody, formy i pomoce w zależności od rodzaju niepełnosprawności czy trudności jakie dziecko przejawia. W dwóch żłobkach istnieją natomiast sale „poznawania świata”, w których prowadzone są również zajęcia i zabawy wspierające o charakterze polisensorycznym.

Rodzaje niepełnosprawności i formy wsparcia

Wachlarz rodzajów niepełnosprawności wśród dzieci uczęszczających do żłobków publicznych jest bardzo szeroki.

Do głównych form wsparcia w żłobkach podległych Miejskiemu Zespołowi Żłobków w Lublinie należą:

- obserwacja dziecka,
- prowadzenie indywidualnej terapii z dzieckiem,
- prowadzenie grupowych zajęć ogólnorozwojowych,
- konsultacja psychologiczna,
- diagnoza funkcjonalna,
- psychoedukacja wychowawcza, rozwojowa,
- opiniowanie funkcjonowania dziecka w grupie rówieśniczej i kierowanie do placówek,
- specjalistycznych i poradni psychologiczno-pedagogicznych.

W zależności od indywidualnych potrzeb dobierane są rodzaje stosowanej terapii.

Od 2014 roku można zaobserwować:

- zwiększono o 433,33% liczbę miejsc dla dzieci z niepełnosprawnością – wzrost o 50,
- wzrost o 650% liczby uczęszczających dzieci z niepełnosprawnościami – wzrost o 22 dzieci.

Tabela 11: Liczba miejsc dla dzieci z niepełnosprawnością w lubelskich żłobkach oraz liczba dzieci korzystających z pobytu w latach 2014-2019

Rok	Liczba miejsc/dzieci uczęszczających
2014	15 / 4
2015	15 / 4
2016	15 / 4
2017	15 / 3
2018	56 / 19
2019	65 / 26
Zmiana 2014/2019	50 / 22

Źródło: Wydział Zdrowia i Profilaktyki UML

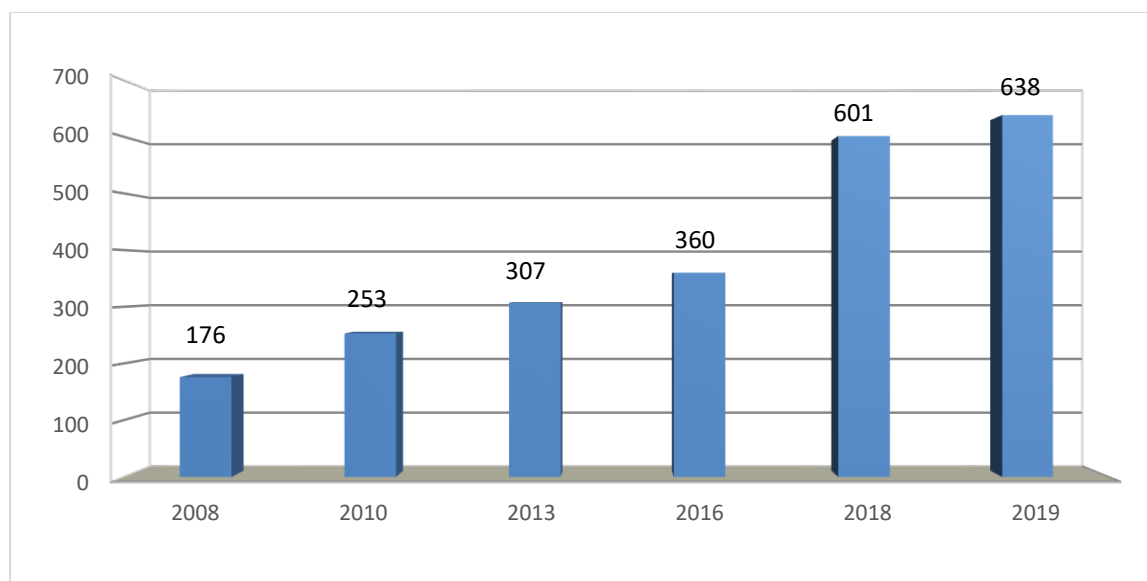
Najnowsze uprawnienie – Zwolnienie z opłat za dzieci z niepełnosprawnościami w żłobkach miejskich

Od 1 stycznia 2020 r. na podstawie uchwały nr 461/XI/2019 Rady Miasta Lublin z dnia 21 listopada 2019 r. zmieniającej uchwałę nr 106/IX/2011 Rady Miasta Lublin z dnia 21 kwietnia 2011 r. w sprawie ustalenia opłaty za pobyt dzieci w żłobkach prowadzonych przez Gminę Lublin, maksymalnej wysokości opłaty za wyżywienie oraz warunków zwolnienia od ponoszenia tych opłat – dzieci posiadające aktualne orzeczenie o niepełnosprawności nie ponoszą opłaty za pobyt, wyżywienie oraz zwolnione są z opłaty za godziny opieki wykraczające poza 10 godzin dziennego pobytu dziecka w żłobku.

Rozszerzanie uprawnień w przestrzeni publicznej dotyczące komunikacji i mobilności

- bezpłatne, bezlimitowe parkowanie na wyznaczonych miejscach parkingowych (na tzw. kopertach) dla osób posiadających karty parkingowe, (zwiększenie liczby miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych, posiadających kartę parkingową –w listopadzie 2013 r. było 307 miejsc, zaś stan na grudzień 2019 r. to 638 miejsc parkingowych - wzrost o 107,81%), atrakcyjny Abonament N dla osób z niepełnosprawnością oraz dla rodzica lub opiekuna prawnego osoby niepełnosprawnej posiadającej ważną kartę parkingową wynoszący 5 zł za miesiąc,
- bezpłatne, bez ograniczeń przejazdy komunikacją miejską dla dzieci niepełnosprawnych do 16 roku życia oraz ich opiekunów od 2015 r.,
- bezpłatne przejazdy komunikacją miejską dla osób niepełnosprawnych i ich opiekunów do 26 roku życia w drodze do placówek edukacyjnych, terapeutycznych itp. (opiekunom przysługuje bezpłatny przejazd także w drodze po osobę niepełnosprawną i lub po jej odwiezieniu),
- ulgowe (ulga gminna) przejazdy komunikacją miejską dla pozostałych osób z umiarkowanym i lekkim stopniem niepełnosprawności (bezpłatne przejazdy komunikacją miejską dla osób ze znacznym stopniem i opiekuna jako uprawnienie ustawowe),
- bezpłatny dowóz dzieci z niepełnosprawnością do placówek oświatowych lub zwrot kosztów dowozu dla rodziców/opiekunów.

Wykres 2: Liczba miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych w latach 2008-2019 (pod wykresem przedstawia tabela na podstawie danych z wykresu jako opis alternatywny)

Źródło: opracowanie własne Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych UML

Rok	Liczba miejsc parkingowych
2008	176
2010	253
2013	307
2016	360
2018	601
2019	638

Zwiększanie oferty usług środowiskowych, usług wspierających w placówkach dziennych i całodobowych, w tym tzw. miejsc opieki wytchnieniowej

1. Od lutego 2019 r. funkcjonują kolejne **dwa mieszkania wspomagane** przeznaczone dla 6 osób z niepełnosprawnością. Mieszkania znajdują się w lokalach komunalnych Gminy Lublin, przy ul. Legionowej i M. Koryznowej. Lokale zostały wyremontowane i wyposażone w potrzebne meble i sprzęty. Mieszkania rozszerzyły ofertę mieszkań chronionych funkcjonujących przy DPS przy ul. Ametystowej.

2. Od maja 2019 r. przy Domu Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie, w Lublinie przy ul. Kosmonautów 78 funkcjonuje **wypożyczalnia sprzętu pielęgnacyjnego i wspomagającego**. Mieszkańcy Lublina mają możliwość nieodpłatnego wypożyczenia na swoje potrzeby łóżek rehabilitacyjnych elektrycznych, krzesełek kąpielowych oraz balkoników.

3. W 2019 roku utworzono dwa miejsca całodobowej i cztery miejsca **dziennej opieki wytchnieniowej** w Ośrodku Wsparcia Beniamin przy ul. Zbożowej. Na realizację pilotażowego programu opieki wytchnieniowej pozyskaliśmy środki zewnętrzne, lecz Miasto dokłada także wkład własny oraz poniosło koszty utworzenia miejsc. Pilotażowy program opieki wytchnieniowej realizowany był w trzech formach: opieka w miejscu zamieszkania, w ośrodku dziennym, usługi całodobowe oraz w postaci szkoleń dla opiekunów.

4. Rozpoczął działalność nowy ośrodek wsparcia o charakterze **rodziny domów pomocy** przy ul. Kalinowszczyzna, posiadający dwa domy po 8 miejsc całodobowego pobytu dla osób starszych i po 10 miejsc pobytu dziennego każdy.

5. W 2020 roku zakończyła się rozbudowa Środowiskowego Domu Samopomocy Kalina, przeznaczonego dla osób z zaburzeniami pamięci, chorobą Alzheimera i schorzeniami

pokrewnymi. Powstało tam kolejne 30 miejsc w dziennym ośrodku wsparcia dla tej grupy potrzebujących. Utworzonych zostanie także 30 miejsc całodobowego pobytu czasowego jako forma wsparcia rodzin i opiekunów osób starszych, które umożliwi umieszczanie osób starszych wymagających opieki w placówce na czas pobytu opiekuna np. w szpitalu czy sanatorium.

6. Przy ul. Głowackiego powstało 24 miejsca stałego pobytu dla osób dorosłych i starszych z niepełnosprawnością intelektualną w charakterze mieszkań wspomaganych. Uruchomione będzie tu także Dienne Centrum Aktywności przeznaczone dla 26 osób niepełnosprawnych intelektualnie, mieszkających zarówno w różnych placówkach, jak i w środowisku rodzinnym. Planowane uruchomienie, z uwagi na opóźnienie spowodowane pożarem – w II połowie 2020 r.

Organizacja wydarzeń promujących pozytywny wizerunek oraz aktywność osób z niepełnosprawnościami w różnych dziedzinach życia

Cyklicznym wydarzeniem jest organizacja **Lubelskich Targów Aktywności Osób Niepełnosprawnych**. W grudniu 2019 r. odbyła się VII. edycja Targów. W latach poprzednich tematami przewodnimi były: zatrudnienie, sport, kultura, różne formy aktywności podejmowane przez osoby z niepełnosprawnościami oraz Konwencja ONZ o prawach Osób Niepełnosprawnych. Co roku głównym elementem Targów jest część wystawiennicza połączona z kiermaszem prac osób niepełnosprawnych. Swoją ofertę mogą w niej zaprezentować lubelskie firmy i pracodawcy zatrudniający lub chcący zatrudnić osoby niepełnosprawne, instytucje i organizacje realizujące projekty szkoleniowe kierowane do osób z niepełnosprawnościami, placówki terapeutyczne, edukacyjne oraz organizacje pozarządowe o społecznym profilu działalności.

Targom towarzyszy kiermasz przedświąteczny, na którym można zakupić wyroby i ozdoby świąteczne przygotowywane przez osoby niepełnosprawne w ramach terapii zajęciowej. Nowością od 2017 roku podczas Targów jest prezentacja kuchni regionalnej połączona z degustacją, przygotowana przez uczniów z niepełnosprawnością intelektualną, oraz organizacja warsztatów plastycznych i rękodzielniczych, podczas których osoby odwiedzające Targi mogą wspólnie i pod okiem terapeutów zajęciowych oraz osób z niepełnosprawnościami wykonywać świąteczne stroiki, pocztówki oraz ozdoby i pierniczki. Ta forma wspólnego działania cieszy się ogromnym zainteresowaniem wśród zwiedzających, niezależnie od wieku. W warsztatach najchętniej uczestniczą przedszkolaki, uczniowie oraz seniorzy. W ciągu ostatnich dwóch lat Targi odwiedza corocznie ponad 1 000 osób.

Drugim ważnym wydarzeniem jest organizacja corocznej **Gali „Aktywni z Lublina”** połączonej z nagrodzeniem laureatów konkursu o medal Prezydenta Miasta Lublin dla osób oraz instytucji/organizacji wyróżniających się osiągnięciami lub realizowanymi przedsięwzięciami na rzecz aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych na terenie miasta Lublina. W 2019 roku odbyła się XIV. edycja tego konkursu.

Ponadto od 1 stycznia 2019 r. z dotychczas funkcjonującego Biura ds. Osób Niepełnosprawnych powstał Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych. Zmiana podyktowana była zarówno rosnącą liczbą projektów i wydarzeń kierowanych do niepełnosprawnych mieszkańców miasta, uporządkowaniem realizacji zadań finansowanych ze środków pochodzących z budżetu Miasta a także przygotowaniem do wdrożenia Programu Dostępny Lublin, a co za tym idzie realizacji nowych zadań, wynikających m.in. z ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W Wydziale przewidziano trzy referaty:

- Referat ds. planowania i realizacji działań miasta Lublin w zakresie niepełnosprawności,
- Referat ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie działań na rzecz osób

- z niepełnosprawnościami,
- Referat ds. dostępności.

A.3. Pomoc rzeczowa

A.3.1. Pomoc instytucjonalna

A.3.1.1. Domy pomocy społecznej

DPS są co do zasady miejscem pobytu dla osób przewlekle chorych, niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Domy pomocy społecznej obejmują swoją opieką także osoby w stanach terminalnych, lecz nie jest to stała praktyka.

Odmianą DPSów są opisane już DDPSy – Dienne Domy Pomocy Społecznej, gdzie już opieka nad terminalnie chorymi z oczywistych powodów nie może być prowadzona.

Liczba miejsc w domach pomocy społecznej

W 2019 roku w Lublinie funkcjonowało 7 domów pomocy społecznej i 52 ośrodki wsparcia (w 2014 r. było ich 39). Domy pomocy społecznej dysponowały łącznie 625 miejscami, z których w 2019 roku skorzystały 747 osób.

Jeden Dom, usytuowany przy ul. Kosmonautów 78, jest przeznaczony dla osób niepełnosprawnych fizycznie. Ponadto jeden Dom, mieszczący się przy ul. Głowackiego 26, jest przeznaczony dla osób przewlekle somatycznie chorych, natomiast jego filia funkcjonująca przy ul. Mierniczej 10 jest przeznaczona dla osób niepełnosprawnych intelektualnie.

Tabela 12: Liczba miejsc i mieszkańców w domach pomocy społecznej na terenie Miasta Lublin w 2014 i 2019 roku (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

	Liczba miejsc statutowych stan na koniec 2014 r.	Liczba miejsc statutowych stan na koniec 2019 r.	Liczba mieszkańców w ciągu całego okresu sprawozdawczego za 2014 r.	Liczba mieszkańców w ciągu całego okresu sprawozdawczego za 2019 r.
DPS im. Matki Teresy z Kalkuty	134	128	147	151
DPS Kalina	101	124	128	143
DPS im. Wiktorii Michelisowej	64	64	87	80
DPS dla Osób Niepełnosprawnych	98	100	113	117
DPS Betania	135	135	169	165
Prawosławny DPS Diecezji	26	26	31	37
Dom Pomocy Społecznej przy ul. Ametystowej	48	48	57	54
SUMA:	606	625	732	747

Źródło: dane MOPR

Domy Pomocy Społecznej:

1. DPS im. Matki Teresy z Kalkuty:

- stan na koniec 2014 r.: 134 miejsc statutowych, 147 mieszkańców w ciągu całego okresu sprawozdawczego;
- stan na koniec 2019 r.: 128 miejsc statutowych, 151 mieszkańców w ciągu całego okresu sprawozdawczego;

2. DPS Kalina:
    - stan na koniec 2014 r.: 101 miejsc statutowych, 128 mieszkańców;
    - stan na koniec 2019 r.: 124 miejsc statutowych, 143 mieszkańców;
  3. DPS im. Wiktorii Michelisowej:
    - stan na koniec 2014 r.: 64 miejsc statutowych, 87 mieszkańców;
    - stan na koniec 2019 r.: 64 miejsc statutowych, 80 mieszkańców;
  4. DPS dla Osób Niepełnosprawnych:
    - stan na koniec 2014 r.: 98 miejsc statutowych, 113 mieszkańców;
    - stan na koniec 2019 r.: 100 miejsc statutowych, 117 mieszkańców;
  5. DPS Betania:
    - stan na koniec 2014 r.: 135 miejsc statutowych, 169 mieszkańców;
    - stan na koniec 2019 r.: 135 miejsc statutowych, 165 mieszkańców;
  6. Prawosławny DPS Diecezji:
    - stan na koniec 2014 r.: 26 miejsc statutowych, 31 mieszkańców;
    - stan na koniec 2019 r.: 26 miejsc statutowych, 37 mieszkańców;
  7. Dom Pomocy Społecznej przy ul. Ametystowej:
    - stan na koniec 2014 r.: 48 miejsc statutowych, 57 mieszkańców;
    - stan na koniec 2019 r.: 48 miejsc statutowych, 54 mieszkańców;
- Podsumowanie:
- stan na koniec 2014 r.: 606 miejsc statutowych, 732 mieszkańców;
  - stan na koniec 2019 r.: 625 miejsc statutowych, 747 mieszkańców.

Z tabeli wynika że w ciągu roku do lubelskich DPS trafiło w ciągu 2019 roku 122 nowych podopiecznych. Oznacza to, że średni czas pobytu wynosi nieco ponad 4 lata.

Średni okres oczekiwania na miejsce w domu pomocy społecznej wynosił około sześciu miesięcy.

Na dzień 31 grudnia 2019 roku na umieszczenie w domach pomocy społecznej oczekiwało łącznie **199 osób** (**175** osób oczekiwało w 2014 r.).

W badanym okresie w latach 2014-2019 nastąpił wzrost liczby miejsc o 19, co stanowi przyrost o 3,13%. Dane odnośnie liczby osób oraz czasu oczekiwania na pobyt są porównywalne.

W 2019 roku 396 osób pochodzących z Lublina zamieszkiwało w 54 domach pomocy społecznej zlokalizowanych na terenie 35 powiatów.

Sytuacja dotycząca dostępności do DPS w Lublinie wyglądałaby znacznie lepiej. Z uwagi jednak na fakt, iż w 2019 roku miał miejsce pożar w DPS przy ul. Głowackiego, nie można odnotować znaczącego przyrostu liczby miejsc oraz skrócenia czasu i liczby osób oczekujących, z uwagi na wystąpienie tego przykrego zdarzenia.

Koszty prowadzenia domów pomocy społecznej

Średni miesięczny koszt utrzymania mieszkańca w lubelskich domach pomocy społecznej w roku 2019 wynosił 4 214 zł.

Koszty utrzymania w poszczególnych domach pomocy społecznej przedstawia poniższa tabela:

Tabela 13: Koszty utrzymania mieszkańca w domach pomocy społecznej na terenie Miasta Lublin w 2014 i 2019 roku

Dom Pomocy Społecznej	Miesięczny koszt utrzymania w 2014 r.	Miesięczny koszt utrzymania w 2019 r.	Wzrost w %
Dom Pomocy Społecznej im. Św. Jana Pawła II	3 860	4 662	20,78
Dom Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie przy ul. Kosmonautów 78	3 659	4 428	21,02
Dom Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty przy ul. Głowackiego 26	3 276	4 331	32,2
Dom Pomocy Społecznej im. W. Michelisowej przy ul. Archidiakońskiej 7	3 253	4 020	23,58
Dom Pomocy Społecznej „Betania” przy Al. Kraśnickiej 223	3 065	3 974	29,66
Dom Pomocy Społecznej „Kalina” przy ul. Kalinowszczyzna 84	2 986	4 225	41,49
Prawosławny Dom Pomocy Społecznej Diecezji Lubelsko – Chełmskiej przy ul. Dolińskiego 1	2 965	3 855	30,02

Źródło: dane MOPR

Różnice w kosztach jednostkowych oraz ich wzroście na przestrzeni lat wynikają z ilości kadry, warunków technicznych budynków, prowadzonej rehabilitacji, przeprowadzonych modernizacji oraz innych czynników.

Skierowania do domów pomocy społecznej odbywają się systematycznie. W przypadku braku miejsc w domach na terenie Miasta Lublin, osoby kierowane są poza Lublin.

W 2019 roku 396 osób pochodzących z Lublina zamieszkiwało w 54 domach pomocy społecznej zlokalizowanych na terenie 35 powiatów.

Koszt pobytu mieszkańców Miasta Lublin w domach pomocy społecznej na terenie innych powiatów w 2019 roku wyniósł 11 220 487,87 zł. Średni koszt dopłaty gminy Lublin do pobytu jednego mieszkańca wyniósł 2 483,77 zł miesięcznie.

A.3.1.2. Ośrodki wsparcia

Ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu. Może nim być np.: środowiskowy dom samopomocy, klub samopomocy, dzienne ośrodki wsparcia, kluby seniora, świetlice, schroniska, ogrzewalnie, noclegownie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

W 2019 roku na terenie Miasta Lublin funkcjonowały 52 ośrodki wsparcia o łącznej liczbie miejsc 1 512. W okresie sprawozdawczym z usług świadczonych przez te ośrodki skorzystały 2 953 osoby, w tym 1 118 osób skorzystało z pomocy w placówkach prowadzonych przez Miasto Lublin, a 1 835 osób z pomocy w ośrodkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne w ramach zadań zleconych.

Najliczniejszą grupę korzystającą z usług ośrodków wsparcia stanowiły osoby z zaburzeniami psychicznymi. W 12 tego typu placówkach wsparcie otrzymało 925 osób (979 osób w roku 2014). Drugą pod względem liczebności grupą korzystającą z Ośrodków wsparcia były osoby w wieku starszym. Na terenie Miasta Lublin w 2019 roku funkcjonowało 6 dziennych ośrodków wsparcia, 18 klubów seniora oraz 1 świetlica. Z ich oferty skorzystało łącznie 851 seniorów. Liczną grupę osób stanowiły także osoby przebywające w ogrzewalniach, schroniskach i noclegowniach dla bezdomnych.

Porównując dane z 2019 r. z rokiem 2014, możemy stwierdzić:

- wzrost liczby ośrodków wsparcia o 33,3% (13 placówek),
- wzrost liczby miejsc o 11% (150 osób),

- spadek o 5,5% liczby osób z zaburzeniami psychicznymi korzystających z ośrodków wsparcia (-54 osoby),
- wzrost liczby seniorów korzystających z ofert ośrodków wsparcia (w 2014 roku była to najmniej liczna grupa osób, trzecia pod względem liczebności),
- znaczny wzrost liczby placówek dedykowanych seniorom (porównując dane z 2014 roku, wówczas istniało tylko Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniorów, z usług którego korzystało 22 osoby, Centrum Usług Socjalnych, 4 Centra Dziennego Pobytu dla Seniorów oraz 3 Kluby Seniora):
  - wzrost liczby ośrodków dziennych o 150% (2 placówki),
  - wzrost liczby Klubów Seniora o 600% (15 placówek),
  - utworzenie 1 świetlicy (1 placówka).

Środowiskowe domy samopomocy i kluby pomocy

Ze względu na kategorię osób, dla których środowiskowe domy samopomocy są przeznaczone, dzielą się na typy:

- typ A – dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- typ B – dla osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- typ C – dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych,
- typ D – dla osób ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi.

W Mieście Lublin funkcjonują 4 Kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi dysponujące łącznie 60 miejscami. W 2019 roku z tej formy wsparcia skorzystało 419 osób, w tym w 2 ośrodkach prowadzonych przez Miasto Lublin – 77 osób (Klub „Galeria” i „Przystań” przy Środowiskowym Domu Samopomocy „Mozaika”) oraz w 2 ośrodkach prowadzonych przez organizacje pozarządowe – 342 osoby (Kluby działające przy ŚDS „Misericordia” i ŚDS „Absolwent”).

Liczba osób oczekujących na skierowanie do uczestnictwa w ŚDS w 2019 r. wynosiła 31 osób. Najwięcej osób oczekuje na miejsca w środowiskowych domach samopomocy typu C przeznaczonych dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych.

Z uwagi na fakt, że liczba osób oczekujących na pobyt we wskazanych powyżej ośrodkach wsparcia ulega wahaniom i nie wykazuje stałej tendencji wzrostowej może wskazywać, że ilość miejsc w lubelskich środowiskowych domach samopomocy zaspokaja zapotrzebowania w tym zakresie.

Tabela 14: Wykaz środowiskowych domów samopomocy funkcjonujących na terenie Miasta Lublin z podziałem na organ prowadzący, liczbę miejsc i typ oraz Klubów samopomocy

I.p.	Organ prowadzący	Środowiskowy Dom Samopomocy	Liczba miejsc	Typ domu
1.	Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności	ŚDS „Roztocze” ul. Wallenroda 2A, 20-607 Lublin	97	Typ B – dla osób z niepełnosprawnością intelektualną
2.	Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia”	ŚDS „Misericordia” ul. Abramowicka 2, 20-442 Lublin	75	Typ A – dla osób przewlekle psychicznie chorych
2a.	Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia”	Klub "Misericordia" ul. Abramowicka 2, 20-442 Lublin	15	
3.	Lubelskie Stowarzyszenie Zdrowia Psychicznego	ŚDS „Serce” ul. Gospodarcza 32, 20-213 Lublin	18	Typ A – dla osób przewlekle psychicznie chorych
4.	Lubelskie Stowarzyszenie Alzheimerowskie	ŚDS „Mefazja” ul. Towarowa 19, 20-205 Lublin	33	Typ C – dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych

I.p.	Organ prowadzący	Środowiskowy Dom Samopomocy	Liczba miejsc	Typ domu
5.	Fundacja Nieprzetartego Szlaku	ŚDS „Akademia Artystyczna” ul. Wyścigowa 31, 20-425 Lublin	15	Typ mieszany B i C – dla osób z niepełnosprawnością intelektualną i dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych
6.	Stowarzyszenie Przyjaciół Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 1	ŚDS „Absolwent” Al. Spółdzielczości Pracy 65, 20-147 Lublin	40	Typ B – dla osób z niepełnosprawnością intelektualną
6a.	Stowarzyszenie Przyjaciół Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 1	Klub "Absolwent" Al. Spółdzielczości Pracy 65, 20-147 Lublin	15	
7.	Miasto Lublin	ŚDS „Kalina” ul. Kalinowszczyzna 84, 20-201 Lublin	36	Typ C – dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych
7a.	Miasto Lublin	ŚDS "Mozaika" Oddział Nr 1 ul. Zbożowa 22A, 20-827 Lublin	45	Typ mieszany B i D – dla osób z niepełnosprawnością intelektualną i dla osób ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi
7b.	Miasto Lublin	ŚDS "Mozaika" Oddział Nr 2 ul. Nałkowskich 78, 20-470 Lublin	60	Typ A – dla osób przewlekłe psychicznie chorych
7c.	Miasto Lublin	ŚDS "Mozaika" Oddział Nr 3 ul. Lwowska 28, 20-128 Lublin	15	Typ C – dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych
7d.	Miasto Lublin	Klub przy ŚDS "Mozaika" – Klub "Galeria" ul. Pozytywistów 16, 20-639 Lublin	15	
7e.	Miasto Lublin	Klub przy ŚDS "Mozaika" – Klub "Przystań" ul. Nałkowskich 78, 20-470 Lublin	15	
		RAZEM:	494 miejsc	

Źródło: opracowanie własne MOPR

Dzienne Ośrodki Wsparcia i Kluby seniora

Dzienne Ośrodki Wsparcia (Centrum Usług Socjalnych, 4 Centra Dziennego Pobytu dla Seniorów oraz Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniorów) oraz Kluby seniora prowadzone są przez Zespół Ośrodków Wsparcia i rozlokowane są w różnych dzielnicach naszego miasta. Natomiast prowadzenie świetlicy dla 10. seniorów zostało zlecone podmiotowi niepublicznemu – Polskiemu Czerwonemu Krzyżowi - Lubelski Oddział Okręgowy.

W ciągu ostatnich lat Miasto bardzo rozwinęło ofertę wsparcia w formie dziennych placówek. Polityka ta wynika z realizacji założenia, iż lepszym rozwiązaniem jest pomoc i wsparcie świadczone w najbliższym środowisku, w tym w środowisku domowym, jak i w placówkach dziennych niż w placówkach o charakterze całodobowym. Całodobowe formy opieki są ostatnią formą pomocy, która powinna być stosowana tylko w przypadku niemożności rozwiązywania problemów innymi sposobami. Jednocześnie działania Miasta zmierzają do tego, aby system wsparcia osób starszych był zróżnicowany i zapewniał ofertę dostosowaną do stanu zdrowia oraz sytuacji rodzinnej i bytowej każdej osoby, która tego wsparcia wymaga.

W ramach Dziennych Ośrodków Wsparcia w 2019 r. funkcjonowały następujące placówki:

1. Centrum Usług Socjalnych;
2. Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów – 4 placówki;
3. Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniorów przy ul. Nałkowskich 114;
4. Kluby Seniora – 18 placówek;
5. Świetlica.

Za usługi świadczone przez w/w Ośrodki naliczana jest opłata ustalana od wysokości dochodu uczestnika i uzależniona jest od pakietu, z jakiego korzystają osoby skierowane decyzją MOPR, uczestnictwo w zajęciach klubowych jest bezpłatne.

A.3.2. Usługi opiekuńcze i asystenckie

Miasto, wdrażając w życie zasadę prymatu wsparcia w środowisku nad wsparciem zinstytucjonalizowanym, jednocześnie odpowiadając na oczekiwania oraz potrzeby środowiska, stale rozszerza ofertę usługową w zakresie opieki i asystentury osobistej. Dzięki pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację tych działań a także zapewnianiu środków własnych, usługi te stają się w naszym mieście coraz bardziej dostępne i wciąż wzrasta liczba osób objętych tymi formami wsparcia. Realizowane są zarówno w formie odpłatnej, jak też bez udziału finansowego beneficjentów. Ponadto wdrażane są coraz to nowe formy usług, czego przykładem są usługi świadczone dla dzieci oraz w porze nocnej.

A.3.2.1. Usługi opiekuńcze

Usługi opiekuńcze realizowane w 2019 roku były:

- w ramach zadań własnych i zleconych gminy,
- w ramach realizacji Projektu „Bank usług środowiskowych”,
- w ramach Programu „Opieka wytchnieniowa” edycja 2019.

Liczbę osób i rodzin korzystających z usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych w ramach zadań własnych i zleconych gminy przedstawiono w tabeli.

Tabela 15: Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w ramach zadań własnych i zleconych gminy w 2014 i 2019 roku

Usługi:	Liczba osób
Usługi opiekuńcze 2014 / 2019	1 347 / 1 597
Specjalistyczne usługi opiekuńcze 2014 / 2019	125 / 78
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi 2014 / 2019	115 / 110
Razem: 2014 / 2019	1 587 / 1 785

Źródło: MOPR Lublin

W wielu przypadkach pomoc w postaci usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych była świadczona jednocześnie. Łącznie więc opieką objęto mniej osób niż wynikałoby to z prostego sumowania liczb w tabeli.

Usługi opiekuńcze obejmują:

- pomoc w zabezpieczeniu codziennych potrzeb życiowych,
- opiekę higieniczną,
- zaleconą przez lekarza pielęgnację,

- pomoc w zapewnieniu kontaktów z otoczeniem.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze są dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzeń lub niepełnosprawności. Opieka taka jest świadczona przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

Osobną sub-kategorię stanowią **specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi**. Jest to zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej i jest świadczone dla osób: chorych psychicznie, z niepełnosprawnością intelektualną i wykazujących inne zakłócenia czynności psychicznych.

Ww. zadanie w postaci usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2019 realizowały firmy: Stowarzyszenie Synergia oraz Polski Czerwony Krzyż Oddział Okręgowy, natomiast specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi realizowało Lubelskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego.

Koszt godziny usług w 2019 roku wynosił:

- 21,50 zł – usługi opiekuńcze (10 zł w roku 2014),
- 23,00 zł – specjalistyczne usługi opiekuńcze (13 zł w roku 2014),
- 27,50 zł – specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (17 zł w roku 2014).

W ramach Projektu „Bank usług środowiskowych” z bezpłatnych usług skorzystało 290 osób, w tym: 237 osób, z czego 151 osób z niepełnosprawnością prawną oraz pilotażowo, po raz pierwszy w tym projekcie wprowadzono do realizacji usługi w porze nocnej, z których skorzystało 53 osoby, z czego 37 osób z niepełnosprawnością prawną.

W ramach Programu „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2019 z bezpłatnych usług opiekuńczych świadczonych w domu skorzystało 29 osób.

W sumie w 2019 roku z różnych form usług opiekuńczych skorzystało:

- z usług opiekuńczych – 1 916 osób,
- ze specjalistycznych usług opiekuńczych – 78 osób,
- ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi – 110 osób,
- razem: 2 104 osoby.

Porównując dane z lat 2014 i 2019 obserwujemy poprawę dostępu do tych usług i znaczący wzrost liczby osób objętych wsparciem o 319 osób, co daje wzrost o 59,56%.

Z usług opiekuńczych mogą korzystać osoby niesamodzielne, które wymagają takiej formy wsparcia na podstawie wydanego zaświadczenia przez lekarza POZ. Należy je zaliczyć do osób niepełnosprawnych biologicznie, gdyż nie posiadają żadnego z orzeczeń. Problem ten nie dotyczy osób korzystających z takiego wsparcia w ramach opieki wytchnieniowej, ponieważ jednym z wymogów formalnych było posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności. Ponadto należy mieć na względzie, że jedna osoba mogła być objęta usługami opiekuńczymi w ramach tych trzech działań i różnych form świadczonych usług oraz dodatkowo usługą asystencką. Szczegółowe wytyczne zawarte są w regulaminach i zasadach projektowych. Nie zmienia to jednak faktu, że zarówno dostęp do ilości wsparcia godzinowego, jak też różnorodności form znacząco się zwiększył.

A.3.2.2. Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej

W 2012 r. w Lublinie po raz pierwszy wdrożono usługi asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej, w 2014 roku wprowadzono innowacyjne rozwiązanie – usługi na telefon, zaś w roku 2015 rozszerzone

zostało o możliwość świadczenia usługi dla niepełnosprawnych dzieci, których rodzice są czynni zawodowo. Pomoc rodzicom dzieci niepełnosprawnych polega na przemieszczaniu się do: miejsc świadczenia terapii i rehabilitacji oraz prowadzenia zajęć pozalekcyjnych i hobbystycznych oraz pomoc w dowozie na nie i towarzyszenie niepełnosprawnym dzieciom do 18 roku życia.

Celem zadania jest pomoc niesamodzielnym osobom niepełnosprawnym, w pełnieniu ról społecznych poprzez wsparcie ich w czynnościach, których nie mogą wykonać bez pomocy innych, ze względu na ubytek zdolności psychofizycznych, a tym samym podnoszenie jakości życia tych osób. Pomoc ta obejmować ma następujące czynności:

- **towarzyszenie przy:** załatwianiu spraw urzędowych, robieniu zakupów, zaspokajaniu potrzeb kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych i towarzyskich oraz realizacji zainteresowań i pasji,
- **pomoc w przemieszczaniu się osoby niepełnosprawnej** w miejsca np.: pracy, nauki, rehabilitacji, terapii i leczenia, odbywania się kursów czy szkoleń, kultu religijnego,
- **wspieranie w uzyskiwaniu pomocy** w ramach dostępnych w Lublinie świadczeń dla osób niepełnosprawnych,
- **pomoc w przemieszczaniu się do:** miejsc świadczenia terapii i rehabilitacji, zajęć pozalekcyjnych i hobbystycznych oraz pomoc w dowozie na nie i towarzyszenie niepełnosprawnym dzieciom do 18 roku życia.

Zadanie to jest realizowane zarówno ze środków własnych Miasta w ramach „Programu działań...”, jak i z funduszy zewnętrznych w ramach realizowanych projektów i programów.

W 2019 roku Miasto rozszerzyło dostępność usługi poprzez pozyskanie środków unijnych w ramach realizowanego przez MOPR projektu „Bank usług środowiskowych”.

Zestawienie realizowanej w Lublinie usługi asystenta osobistego na przestrzeni ostatnich ośmiu lat, od pierwszego pilotażu wdrożonego w 2012 roku zostało przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 16: Liczba osób oraz koszty zadań dotyczących: szkolenia oraz usług asystenta osoby niepełnosprawnej w latach 2012-2019 (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

Rok	Liczba przeszkolonych osób	Koszt szkoleń	Liczba osób objętych usługą	Liczba godzin pracy asystentów	Koszt
2012	20	74 000	32	4 256	88 780
2013	15	14 782	85	7 360	146 048
2014	15	10 930	111	8 404	175 273
2015	27	32 323	115	7 571	171 250
2016			116	7 677	140 000
2017			151	8 502	180 000
2018	3		171	9 753	180 000
2019	3		194	15 762	396 090
RAZEM:	83	132 035	975	69 285	1 477 441

Źródło: dane uzyskane z MOPR oraz Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych UML

1. 2012 r.:
  - 20 osób przeszkolonych, koszt szkoleń: 74 000 zł;
  - 32 osób objętych usługą, 4 256 godzin pracy asystentów, 88 780 zł;
2. 2013 r.:
  - 15 osób przeszkolonych, koszt szkoleń: 14 782 zł;
  - 85 osób objętych usługą, 7 360 godzin pracy asystentów, 146 048 zł;
3. 2014 r.:

- 15 osób przeszkolonych, koszt szkoleń: 10 930 zł;
  - 111 osób objętych usługą, 8 404 godzin pracy asystentów, 175 273 zł;
4. 2015 r.:
    - 27 osób przeszkolonych, koszt szkoleń: 32 323 zł;
    - 115 osób objętych usługą, 7 571 godzin pracy asystentów, 171 250 zł;
  5. 2016 r.:
    - 116 osób objętych usługą, 7 677 godzin pracy asystentów, 140 000 zł;
  6. 2017 r.:
    - 151 osób objętych usługą, 8 502 godzin pracy asystentów, 180 000 zł;
  7. 2018 r.:
    - 3 osób przeszkolonych;
    - 171 osób objętych usługą, 9 753 godzin pracy asystentów, 180 000 zł;
  8. 2019 r.:
    - 3 osób przeszkolonych;
    - 194 osób objętych usługą, 15 762 godzin pracy asystentów, 396 090 zł;

Podsumowanie:

- 83 osób przeszkolonych, koszt szkoleń: 132 035 zł;
- 975 osób objętych usługą, 69 285 godzin pracy asystentów, 1 477 441 zł.

Biorąc pod uwagę analizę z lat 2014-2019 pod kątem wdrażania i rozwoju przez Miasto Lublin tak istotnej dla społeczności osób z niepełnosprawnością usługi asystenta osobistego, należy stwierdzić:

- wzrost o 74,77% osób objętych usługą (+83 osoby),
- wzrost o 87,55% liczby godzin świadczonej usługi (+7 358 godzin),
- wzrost o 125,98% środków finansowych przeznaczonych na realizację usług (+220 817 zł).

W roku 2020 Miasto realizowało usługę asystenta z trzech źródeł:

- środków własnych poprzez zadania zlecone organizacjom pozarządowym,
- realizację projektu „Bank usług środowiskowych”,
- realizację programu rządowego „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” - edycja 2019-2020 (po raz pierwszy).

A.3.3. Wsparcie opiekunów osób zależnych – Opieka wytchnieniowa

Miasto od wielu lat rozwija sieć placówek wsparcia o charakterze dziennym i całodobowym, oraz zapewnia różne rodzaje usług o charakterze opiekuńczym i asystenckim, dzięki którym opiekunowie osób z niepełnosprawnościami mogą odpocząć od trudów całodobowej opieki nad niepełnosprawnymi członkami swoich rodzin. Wychodząc naprzeciw potrzebom opiekunów osób zależnych Miasto przystąpiło do Programu „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2019 współfinansowanego z Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych skierowanego do członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności, a także nad osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Członkowie rodzin lub opiekunowie otrzymują wsparcie w postaci doraźnej, czasowej przerwy w sprawowaniu opieki oraz podniesienia swoich umiejętności i wiedzy w zakresie opieki nad tymi osobami.

Miasto realizowało na podstawie umowy z Urzędem Wojewódzkim pilotaż Programu „Opieka wytchnieniowa” w III modułach:

MODUŁ I: świadczenie usługi opieki wytchnieniowej w ramach pobytu dziennego, skierowanego do członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności oraz osób o znacznym stopniu niepełnosprawności niekorzystających z innych form usług w:

- miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej w formie usług opiekuńczych,
- ośrodka wsparcia, jako usługi zorganizowanej w godz. 7³⁰ do 15³⁰ od poniedziałku do piątku, z wyjątkiem dni ustawowo wolnych od pracy.

MODUŁ II: świadczenie usługi opieki wytchnieniowej, w ramach pobytu całodobowego w ośrodku wsparcia, jako usługi zorganizowanej w formie pobytu maksymalnie 14 dni w systemie od poniedziałku do piątku, z wyjątkiem dni ustawowo wolnych od pracy, pobyt dla dzieci i osób dorosłych

Z uwagi na pożar, jaki miał miejsce w jednym z domów pomocy społecznej w 2019 roku, a co za tym idzie konieczności zabezpieczenia miejsc pobytu całodobowego dla mieszkańców dps dotkniętego pożarem, władze Miasta były zmuszone ograniczyć realizację możliwości skorzystania z opieki wytchnieniowej w module II. Z tego też powodu można było zorganizować opiekę w systemie ciągłym - pięciodniowym od poniedziałku do piątku.

MODUŁ III: świadczenie usług opieki wytchnieniowej poprzez zapewnienie członkom rodziny lub opiekunom możliwości skorzystania ze specjalistycznego poradnictwa psychologicznego lub terapeutycznego oraz wsparcia w zakresie nauki pielęgnacji/rehabilitacji i dietetyki.

Program był realizowany faktycznie tylko przez 2,5 miesiąca, opieką objęto 34 osoby. Na realizację pilotażowego programu opieki wytchnieniowej pozyskano środki zewnętrzne w wysokości 408 524 zł z Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych. Koszty utworzenia miejsc również poniosło Miasto Lublin, przeznaczając na ten cel środki własne w wysokości wyższej, niż wymagał tego Program tj. 121 120 zł.

Na realizację Programu w 2020 r. Miasto pozyskało środki w wysokości 936 885,70 zł.

A.3.4. Uprawnienia do bezpłatnego przejazdu dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów oraz usługi transportowe

Miasto wprowadziło Uchwałą nr 205/VIII/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 25 czerwca 2015 r. szereg zmian dotyczących uprawnień do przejazdów bezpłatnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz ich opiekunów.

- Dzieci i młodzież ze stwierdzoną niepełnosprawnością, do ukończenia 16 roku życia uzyskały uprawnienie gminne do bezpłatnych przejazdów komunikacją miejską na podstawie stosownych dokumentów.
- Dzieci i młodzież będące osobami niepełnosprawnymi **od 16 do ukończenia 26 roku życia** o znacznym, umiarkowanym, lekkim stopniu niepełnosprawności z orzeczeniem o niezdolności do samodzielnej egzystencji, całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy (I, II, III grupa inwalidzka) **uzyskały prawo do bezpłatnych przejazdów z miejsca zamieszkania do placówki oświatowej, ośrodka terapii, ośrodka rehabilitacji, ośrodka wsparcia oraz warsztatów terapii zajęciowej i z powrotem.**

Prawo do bezpłatnych przejazdów uzyskali również towarzyszący dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej (z wykluczeniem osób z orzeczoną lekkim stopniem niepełnosprawności, częściowej niezdolności do pracy, III grupa inwalidzka) opiekunowie, którym prawo to przysługuje również bez towarzystwa podopiecznych (tj. po jego odwiezieniu lub w drodze po niego) wyłącznie na trasie: miejsce zamieszkania osoby niepełnosprawnej – placówka oświatowa, ośrodek terapii, ośrodek rehabilitacji, ośrodek wsparcia oraz warsztaty terapii zajęciowej.

Dodatkowo, od wielu lat w Lublinie obowiązują ulgowe (ulga gminna) przejazdy komunikacją miejską dla pozostałych osób z umiarkowanym i lekkim stopniem niepełnosprawności (bezpłatne przejazdy komunikacją miejską dla osób ze znacznym stopniem i opiekuna jako uprawnienie ustawowe) oraz bezpłatny dowóz dzieci z niepełnosprawnościami do placówek oświatowych lub zwrot kosztów

dowozu dla rodziców/opiekunów.

Ponadto Miasto finansuje z własnych środków Indywidualny przewóz osób niepełnosprawnych busami, przeznaczając na ten cel kwotę 360 000 zł rocznie, zaś na dowożenie niepełnosprawnych dzieci do szkół Miasto wydatkowało w 2019 r. kwotę prawie 2 200 000 zł. (2 mln. wydatkował ZTM i ok 200 000 Wydział Oświaty). Indywidualny przewóz osób niepełnosprawnych realizowany jest przez MPK, zaś odpłatność za usługę oraz zasady korzystania zawarte są w Regulaminie dostępnym na stronie ZTM i MPK.

A.4. Infrastruktura

A.4.1. Wdrażanie projektowania uniwersalnego

Osoby z niepełnosprawnościami mają zmniejszoną mobilność – schody czy szerokość drzwi stanowią często bariery nie do pokonania. W związku z tym Miasto dąży do wdrażania w obiektach, które posiada oraz promuje stosowanie w obiektach innych właścicieli, zasady **projektowania uniwersalnego**.

Projektowanie uniwersalne⁶ (ang. universal design) – filozofia projektowania produktów i otoczenia, w taki sposób by mogły być one użyte przez wszystkich ludzi, w możliwie szerokim zakresie, bez potrzeby adaptacji lub specjalnego projektowania.

Koncepcja została stworzona przez amerykańskiego architekta Ronalda Mace'a i początkowo odnosiła się do projektowania architektonicznego. Zasady projektowania uniwersalnego mogą być także zastosowane w innych dziedzinach projektowania takich jak wzornictwo przemysłowe, czy projektowanie interfejsów komputerowych lub serwisów internetowych.

Należy dodać, że nie można oczekiwać, że produkt spełni oczekiwania i potrzeby wszystkich użytkowników, można jedynie dążyć do rozszerzenia grupy użytkowników. Projektowanie uniwersalne powinno być traktowane raczej jako kierunek i sposób myślenia, niż ścisła metoda.

Zasady projektowania uniwersalnego to:

- Identyczne zastosowanie (Equitable use),
- Elastyczność użycia (Flexibility in use),
- Prosta i intuicyjna obsługa (Simple and intuitive),
- Zauważalna informacja (Perceptible information),
- Tolerancja dla błędów (Tolerance for error),
- Niski poziom wysiłku fizycznego (Low physical effort),
- Wymiary i przestrzeń dla podejścia i użycia (Size and space for approach and use).

Po raz pierwszy zapis o wdrażaniu w życie idei projektowania uniwersalnego w Lublinie pojawił się w Programie działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin opracowanym na lata 2013-2015. Niestety, nie wszystkie zadania udało się zrealizować. Dużo czasu i pracy wymagała zmiana mentalności i proces uświadamiania kadr w zakresie przydatności i uniwersalności tej zasady projektowania. Jednak zaangażowanie władz Miasta i pracowników poszczególnych Wydziałów zaczęło przynosić wymierne efekty. Kontynuacja działań w tym zakresie nabrała tempa w trakcie realizacji działań zapisanych w kolejnej edycji „Programu działań...” na lata 2016-2020.

W trakcie realizacji przyjętych Programem założeń w zakresie dostępności, w polskim prawie pojawiło

---

⁶ Wyjaśnienia za https://pl.wikipedia.org/wiki/Projektowanie_uniwersalne

się także kilka bardzo istotnych zmian w postaci ustaw, mających także wpływ na wprowadzane w całej Polsce przemiany w tym zakresie.

W 2015 roku Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych opracowało po raz drugi analizę dostępności obiektów miejskich, w tym: budynków Urzędu, placówek sportowych, kulturalnych i edukacyjnych, która pozwoliła na identyfikację wielu istniejących jeszcze barier, których likwidacja powinna być uwzględniona przy planowanych remontach i inwestycjach. W wielu miejscach sytuacja uległa poprawie, nowe obiekty zostały zaprojektowane tak, aby spełniać wymogi dostępności.

W latach 2017-2019 Miasto uczestniczyło w projekcie badawczym pt. „Lubelskie Gwarancje na START – monitoring jednostek administracji publicznej w województwie lubelskim pod kątem dostosowania do postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych” realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata: 2014-2020 Oś Priorytetowa II. Udział w Projekcie brało 56 jednostek z województwa lubelskiego. Realizatorem był Związek Stowarzyszeń Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych. W ramach Projektu objęto audytem dostępności 9 obiektów oraz strony internetowe Miasta Lublin i MOPR.

W 2019 r. Wydział Kultury zainicjował działania dotyczące dostępności wydarzeń kulturalnych w Lublinie dla osób z niepełnosprawnościami. W wyniku comiesięcznych spotkań w połowie 2019 r. zawiązała się grupa wsparcia dostępności z udziałem przedstawicielek i przedstawicieli miejskich instytucji kultury, Wydziału Kultury, Wydziału Partycypacji oraz Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych, aktywnie poszukująca systemowych rozwiązań w celu zwiększenia dostępności oferty kulturalnej miasta. W każdej z instytucji kultury wyznaczono koordynatorów dostępności.

We wrześniu 2020 r. powołany został koordynator dostępności Zarządzeniem nr 145/9/2020 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 29 września 2020 r. w sprawie wyznaczenia Pani Joanny Olszewskiej – Dyrektora Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin – na koordynatora do spraw dostępności Urzędu Miasta Lublin i jednostek organizacyjnych miasta Lublin.

Powołany został także Zespół zadaniowy ds. dostępności, w skład którego weszli Liderzy dostępności z Wydziałów Urzędu Miasta oraz miejskich jednostek.

Miasto zarówno w inwestycjach remontowych wykonywanych w przestrzeni miejskiej, jak też w nowo budowanych obiektach zaczęło wdrażać ideę projektowania uniwersalnego oraz wprowadzać racjonalne usprawnienia. Z przykładów, jakie zrealizowało Miasto w ostatnich latach warto wymienić:

- dostosowanie stron internetowych Miasta zgodnie z wymogami WCAG 2.0 AA,
- sukcesywne zwiększanie liczby informacji tłumaczonych na PJM na serwisach internetowych,
- od 2019 roku tłumaczenie na PJM on-line sesji Rady Miasta,
- udostępnienie przez Straż Miejską numeru telefonu zgłoszeniowego przez SMS dla osób Głuchych (665 500 410),
- udostępnienie Platformy Informacyjno-Płatniczej Miasta Lublin, zgodnie z wymogiem WCAG 2.0 AA,
- sukcesywne znoszenie barier w Biurach Obsługi Mieszkańców oraz wdrażanie racjonalnych usprawnień, w tym szkolenia dla pracowników,
- opracowanie wspólnie ze stroną społeczną standardów pieszych oraz realizacja założenia „Krawężniki do zera”, zapewniając tym samym pasy ostrzegające dla osób niewidomych,
- wprowadzanie niemieckiej normy DIN przy przebudowie przystanków oraz ich najbliższych ulic, (tj. rozwiązania szczególnie dedykowane osobom niewidomym i niedowidzącym oraz dwudzielne przejścia dla pieszych - część przejścia do której prowadzi prowadnica dla osób niewidomych posiada krawężnik 2 cm, zaś druga część ma krawężnik „do zera”),
- wyposażanie placów zabaw w sprzęty, z których mogą korzystać dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym poruszające się na wózkach,

- sukcesywnie zwiększanie liczby bezpłatnych miejsc parkingowych więcej na [stronie 26](#), w tym wprowadzenie preferencyjnego Abonamentu N dla osób z niepełnosprawnościami oraz prowadzenie systematycznych kontroli tych miejsc przez Straż Miejską,
- pełne przystosowanie do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności pojazdów komunikacji miejskiej,
- realizacja poprawy dostępności zarówno architektonicznej, stron internetowych instytucji kultury jak organizowanych wydarzeń w placówkach kultury, w tym wyznaczenie koordynatorów dostępności w każdej z nich,
- zapewnianie dostępu do informacji poprzez działalność Ośrodka Informacji Osób Niepełnosprawnych,
- opracowanie deklaracji dostępności zawierającej m.in. informacje o dostępności wszystkich lokalizacji Urzędu Miasta <https://lublin.eu/deklaracja-dostepnosi>
- wyznaczenie koordynatora dostępności oraz powołanie Zespołu Zadaniowego ds. dostępności w skład którego weszli Liderzy dostępności z Wydziałów i podległych jednostek,
- utworzenie w Wydziale ds. Osób Niepełnosprawnych referatu ds. dostępności.

Ponadto, zgodnie z założeniami procesu tworzenia Strategii Lublin 2030 odbyły się badania społeczne oraz spotkania realizowane w ramach działań partycypacyjnych, których celem jest przybliżenie potrzeb mieszkańców i ich oczekiwań dotyczących wizji przyszłości Lublina.

W spotkaniu, w charakterze eksperckim uczestniczyli przedstawiciele trzech warszawskich organizacji: Fundacja Polska bez Barrier, Fundacja Kultury bez Barrier oraz Fundacja Kulawa Warszawa. Wśród osób uczestniczących w wydarzeniu znaleźli się przedstawiciele i przedstawicielki organizacji pozarządowych, grup nieformalnych i instytucji oraz przedstawiciele Wydziałów Urzędu Miasta Lublin.

A.4.2. Dostępność dróg i chodników

Powszechnie obowiązujące przepisy prawa nakładają na inwestora dróg publicznych wymogi techniczne jakim powinny odpowiadać drogi publiczne, w tym także wskazują warunki niezbędne do korzystania z drogi publicznej przez osoby niepełnosprawne⁷. ZDiM stosuje się do tych przepisów przygotowując dokumentację nowych projektów.

W ostatnich latach sukcesywnie wdrażano nowe udogodnienia poprzez m.in.:

- obniżenie krawężników w obrębie przejść dla pieszych,
- ułożenie płyt ostrzegawczych (tzw. Braille`a) na chodniku przed wejściem na jezdnię,
- wykonanie oznakowania poziomego w technologii grubowarstwowej na przejściach dla pieszych,
- w zatokach autobusowych: płytki wskaźnikowe symetryczne koloru białego, płytki wskaźnikowe symetryczne koloru żółtego, płytki wskaźnikowe z wypustkami koloru żółtego,
- przejścia dla pieszych: płytki wskaźnikowe symetryczne koloru białego, płytki wskaźnikowe z wypustkami koloru żółtego, płytki wskaźnikowe asymetryczne koloru białego, płytki wskaźnikowe rozdzielające koloru białego, krawężniki systemowe przejściowe h=3 cm, h=0 cm, h=0/3 cm,
- sygnalizacja świetlna: wyposażenie w sygnalizację dźwiękową, piktogramy na przyciskach.

⁷ Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie Dz. U. z 2016 r. poz.124 z późn. zm
Id: 8A7DB997-4878-4FFF-B791-67F50D9FDD96. Podpisany

A.4.3. Aktywna mobilność

W marcu 2015 roku w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta powstało stanowisko ds. mobilności aktywnej, którego zadaniem było działanie na rzecz rozwoju ruchu rowerowego i pieszego. Następnie stanowisko to zostało włączone w utworzony w marcu 2019 r., Wydział Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością.

W najbliższym czasie planowane jest wdrożenie, programów pn. „**Bezpieczny Pieszy**” i „**Strefy Mobilności**”. Jednym z aspektów jest wyznaczenie parkingów dla hulajnóg, gdyż pozostawianie sprzętu przez użytkowników w dowolnych miejscach stwarza obecnie duże problemy pieszym, szczególnie osobom starszym, osobom o ograniczonej mobilności, niedowidzącym i niewidomym.

Jesienią 2014 roku uruchomiony został w Lublinie system Lubelskiego Roweru Miejskiego, obejmujący w momencie utworzenia 40 stacji oraz 400 rowerów, w tym 5 rowerów typu tandem. Rowery te umożliwiają podróż osobom niewidomym i niedowidzącym wraz z opiekunem i nawiązują do trwającej od 2013 roku kampanii społecznej "**Niewidomi na tandemach**".

Od maja 2015 roku dostępne dla mieszkańców jest także **Miasteczko Ruchu Drogowego** zlokalizowane przy Hali MOSiR przy Al. Zygmuntońskich 4. Na wyposażeniu Miasteczka znajduje się m.in. 20 rowerów trójkołowych przewidzianych do nauki bezpiecznej jazdy dla osób z niepełnosprawnością.

Od jesieni 2014 roku w partnerstwie z Urzędem Miasta Lublin realizowany był projekt Fundacji Tu Obok „Miasto dla Ludzi. Lubelskie standardy infrastruktury pieszej”. Efektem projektu są tzw. Standardy Piesze przyjęte Zarządzeniem 20/2/2017 Prezydenta Miasta Lublin z dnia 9 lutego 2017 r. w sprawie wprowadzenia do stosowania oraz sposobu wdrażania dokumentu „Lubelskie Standardy Piesze. Kierunki rozwoju ruchu pieszego w Lublinie”.

Jednym z problemów dotyczącym niepełnosprawnych użytkowników przestrzeni miejskiej są samochody zaparkowane na chodnikach dla pieszych. Należy zwrócić szczególną uwagę na przestrzeganie prawa ruchu drogowego, które dopuszcza parkowanie na chodnikach, ale jednocześnie wyznacza konieczność zachowania przestrzeni dla pieszych, która wynosi 1,5 m. W tym celu Wydział Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością, od momentu powołania, przygotowuje i przekazuje do realizacji projekty zmian w organizacji ruchu porządkujące parkowanie w ścisłym centrum miasta.

Efekty prac zespołu projektu dostępne są na stronie internetowej:

<https://www.lublin.eu/mieszkancy/partycypacja/aktualnosci/lublin-przyjmuje-standardy-piesze,139,471,1.html> oraz <http://mdl.ulublin.eu/baza-wiedzy/>

W maju 2015 roku wprowadzony został w Lublinie standard budowy przejść dla pieszych z krawężnikiem na poziomie „0 cm”, ułatwiający poruszanie się po chodnikach m.in. osobom na wózkach inwalidzkich. Jako zasadę przy wszystkich nowych inwestycjach i remontach przyjęto stosowanie płytek z guzikami dla osób niewidomych.

W ramach realizowanego w 2015 roku projektu Systemu Zarządzania Ruchem sukcesywnie dołączane są nowe, kolejne sygnalizacje świetlne. Na bieżąco są monitorowane i korygowane długości faz sygnalizacji świetlnej poprzez ich wydłużenie do maksymalnej bezpiecznej długości. Modernizowane sygnalizacje są wyposażane w dodatkowe urządzenia: akustyczno-adaptacyjne naprowadzające, przyciski wibracyjno-dźwiękowe dla osób niewidomych z informacją braille'a, żółte płyty z wypustkami przed przejściami dla pieszych i stosowanie charakterystycznej separacji pomiędzy drogą rowerową a chodnikiem np. kostką granitową. Powyższa separacja pomaga niewidomym poruszającym się o lasce w lokalizacji i szerokości przestrzeni do przemieszczania się. Ponadto, celem ułatwienia detekcji pieszych, Wydział rozpoczął wydawanie warunków technicznych na stosowanie automatycznej bezdotykowej detekcji.

We wrześniu 2015 r. przyjęty został miejski **Planu Zrównoważonej Mobilności**, dokument o charakterze strategicznym. Jednym z założeń Planu jest zapewnienie dostępności dla wszystkich użytkowników, w myśl idei projektowania uniwersalnego, w tym zwiększenie dostępności systemu transportowego.

A.4.4. Dostępność pojazdów komunikacji miejskiej

Bardzo ważnym elementem warunkującym dostępność przestrzeni publicznej dla wszystkich mieszkańców Lublina jest komunikacja miejska.

W chwili obecnej wszystkie autobusy w komunikacji miejskiej w Lublinie są dostosowane do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami, a ich liczba wynosi łącznie 390 (120 szt. trolejbusów oraz 269 szt. autobusów).

Wszystkie pojazdy, którymi świadczone są usługi komunikacji miejskiej wyposażone są w:

- niską podłogę,
- rampę dla osób niepełnosprawnych,
- przyciski dla pasażerów umożliwiające zasygnalizowanie kierowcy użycia rampy lub przyklęku,
- przyklęk pozwalający na obniżenie pojazdu.

Dodatkowo, wszystkie zakupione od 2011 r. przez Gminę Lublin autobusy i trolejbusy wyposażone są w:

- przyciski z oznaczeniem w języku Braille'a,
- system zapowiedzi głosowych.

Jednocześnie, wszystkie nowe pojazdy od 2012 r. są wyposażone w poręczce dla pasażerów w kontrastowym kolorze żółtym oraz żółte oznakowanie krawędzi progów wewnątrz pojazdów.

Powyższe wyposażenie jest również standardem w nowo zawieranych umowach z przewoźnikami na świadczenie usług fabrycznie nowymi autobusami. W umowach z przewoźnikami, w których dopuszczone są autobusy używane, wymagane są autobusy niskopodłogowe wyposażone w rampę dla osób niepełnosprawnych.

Należy podkreślić, że w ostatnich latach nastąpiła znaczna poprawa jakości taboru kursującego na zlecenie Gminy Lublin.

Zgodnie z umowami na świadczenie usług przewozowych zawartymi pomiędzy Zarządem Transportu Miejskiego a przewoźnikami, na prowadzącym pojazd spoczywają konkretne obowiązki związane z obsługą osób niepełnosprawnych polegające m.in. na:

- zatrzymaniu pojazdu w sposób umożliwiający pasażerom bezpośrednie wejście i wyjście na peron oraz wprowadzenie i wyprowadzenie wózka,
- pomocy w wejściu i wyjściu z pojazdu osobom niepełnosprawnym, przy czym przez pomoc w wejściu i wyjściu z pojazdu należy rozumieć w szczególności otworzenie rampy, zastosowanie funkcji „przyklęku”, odpowiednie podjechanie na przystanek umożliwiające rozłożenie rampy.

Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o. o. dysponuje aktualnie 31 busami przeznaczonymi do dowozu uczniów z niepełnosprawnościami do placówek edukacyjnych, oraz przewozów indywidualnych.

Zasady indywidualnych przewozów reguluje Regulamin Indywidualnego Przewozu Osób Niepełnosprawnych na terenie Miasta Lublin, zawierający prawa i obowiązki przewoźnika i osób korzystających z przewozu. Regulamin dostępny jest na stronach internetowych: ZTM w Lublinie i MPK Lublin Sp. z o. o.

Bezpłatny przewóz i opieka uczniów niepełnosprawnych z domu do szkoły/ośrodka/przedszkola oraz z powrotem do domu odbywa się pojazdami przystosowanymi do przewozu osób z niepełnosprawnościami. Aktualnie obsługiwanych jest 27 tras dowozu. Na każdej trasie w busie oprócz kierowcy znajduje się również opiekun.

Liczba przewożonych dzieci ogółem to 361 (stan na 4.05.2020 r.). Liczba ta ulega ciągłej zmianie, z tendencją do wzrostu, z uwagi na stały napływ nowych wniosków o zorganizowanie bezpłatnego dowozu i opieki kolejnym uczniom.

Rodzice uczniów przewożonych na wózkach inwalidzkich mogą wypożyczyć pasy biodrowe dostępne w dwóch rozmiarach, które zabezpieczają dziecko przed zsunieniem podczas przewożenia na wózku, co znacząco podnosi bezpieczeństwo przewozu (brak możliwości wypadnięcia osoby niepełnosprawnej z wózka podczas np. wprowadzania na windę czy rampę pojazdu).

Działania dodatkowe realizowane przez ZTM:

- montaż wyświetlaczy dynamicznej informacji pasażerskiej na przystankach, poprawiających dostęp do tych informacji osobom niedowidzącym,
- przewóz dzieci niepełnosprawnych z domu do szkoły oraz z powrotem do domu, pojazdami przystosowanymi do przewozu osób niepełnosprawnych,
- działanie realizowane przez ZDiM przy współudziale ZTM w zakresie dostosowania infrastruktury przystankowej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami poprzez zastosowanie niskich krawężników, linii prowadzących dla niewidomych, profilowanych krawężników oraz oświetlenia.

Komunikacja miejska to również element polityki społecznej Gminy, której najważniejszym narzędziem jest możliwość nadawania uprawnień do bezpłatnych lub ulgowych przejazdów dla wymagających wsparcia grup społecznych wspólnoty gminnej. W Lublinie z tego uprawnienia korzystają dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie. (zob. rozdział [A.3.4.](#))

A.4.5. Inwestycje kubaturowe dostosowane do niepełnosprawnych

Wydział Inwestycji i Remontów realizuje inwestycje dla różnych wydziałów i jednostek Miasta. Wydział uwzględniając potrzeby mieszkańców z różnymi rodzajami niepełnosprawności, wykonał prace poprawiające dostępność, zestawione w poniższej tabeli.

Tabela 17: Inwestycje przeprowadzone przez Gminę Lublin - Miasto na prawach Powiatu uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych w latach 2014-2019

Rok	Zadanie	Rozwiązanie zastosowane aby zapewnić dostępność niepełnosprawnym
2014	budowa stadionu miejskiego przy ul. Stadionowej	dostępność wszystkich poziomów – windy; szatnia dla osób niepełnosprawnych; 20 miejsc na trybunach, pochylnie, toalety, barek indywidualny, duże żółte oznaczenie
2014	basen i hala sportowa przy ul. Łąbędziej	dostępność obiektu – toalety, wyposażenie basenu oraz sali; utworzenie części rehabilitacyjnej
2014	Zespół Krytych Pływalni przy Al. Zygmuntońskich	dostępność całego obiektu wraz z wyposażeniem
2014	Szalet miejski przy ul. Zamkowej	dostępność całego obiektu wraz z wyposażeniem
2014	Szkoła Podstawowa Nr 28 / Gimnazjum Nr 11, ul. Radości 13	przebudowa umożliwiająca dostęp osobom niepełnosprawnym na wszystkie kondygnacje segmentów „A”, „B” i „D” z instalacją trzech wind wewnętrznych w budynku SP nr 28 i G nr 11. Ogółem wartość robót 1 237 345,40 zł
2014	rejon ul. Radzyńskiej	wykonanie chodnika i pochylni dla ruchu pieszego i osób niepełnosprawnych zlokalizowanego od schodów w ul. Paganiniego i chodnika pod wiaduktem w ul. Kompozytorów, a Przychodnią Specjalistyczną, oświetlenie chodnika pochylni. Wartość robót wyniosła 169 340,35 zł
2014	Gimnazjum Nr 16, ul. Poturzyńska 2	realizacja budynku sportowego z zapleczem szatniowym – windy i sanitariaty dostosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych

Rok	Zadanie	Rozwiązanie zastosowane aby zapewnić dostępność niepełnosprawnym
2014	Modernizacja budynku Domu Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie, ul. Kosmonautów 78	wykonanie podjazdu dla osób niepełnosprawnych wraz z dobudową szachtu windy
2014	Zespół Szkół 11 (VII L.O.), ul. Farbiarska 8	wykonano częściowo przebudowę i remont pomieszczeń, tj. pochylnię dla niepełnosprawnych, sanitariat, wydawalnię posiłków oraz salę gimnastyczną
2014	SP 49, ul. Bronowicka	montaż platformy schodowej
2014	Przedszkole Specjalne nr 11, ul. Młodej Polski 30	ukończono roboty związane z dobudową szachtu windowego, z przebudową i rozbudową placu manewrowego i przebudową chodników
2015	SP nr 28/Gimnazjum nr 1	instalacja 3 wind wewnętrznych
2015	SOSW nr1 przy Al. Spółdzielczości Pracy 65	3 dźwigi zew. i wew., 2 platformy
2015	Gimnazjum nr 16	windy i sanitariaty dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych
2015	Zespół Szkół nr 7, ul. Roztocze (basen)	podnośnik, schodołaz, przystosowanie sanitariatów
2015	Zespół Szkół nr 12, ul. Sławinkowska	podjazd, dostosowanie sanitariatów, szatni
2015	Gimnazjum nr 18	platforma pionowa
2015	I LO	Windy
2015	Przedszkole przy ul. Wolskiej	podjazd i przystosowanie sanitariatów
2016	DPS dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie przy ul. Kosmonautów 78	adaptacja pomieszczeń biurowych na pokoje dla pensjonariuszy oraz przystosowanie wejścia dla osób niepełnosprawnych w budynku DPS
2016	BOM przy ul. Filaretów 44	wybudowanie podjazdu dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową
2016	Gimnazjum nr 18	przystosowano toalety dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową
2016	SOSW nr 1	przystosowano toaletę dla potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową
2016	SP Nr 30	wybudowano podjazd dla osób z niepełnosprawnością ruchową
2017	filia ZS nr 4 dla dzieci z autyzmem przy ul. Kurantowej 5	Wydział Inwestycji i Remontów otrzymał dofinansowanie z PFRON na montaż platformy przyściennej zewnętrznej w budynku (w kwocie 12 352,88)
2017	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 4, ul. Tumidajskiego 6a	dostawa, montaż wykonanie fundamentu i doprowadzenie zasilania zewnętrznej platformy przyschodowej dla osób niepełnosprawnych w ZSO nr 4 (koszt 41 180,06 zł)
2018	ŚDS Kalina, DPS przy ul. Głowackiego (inwestycje są w trakcie realizacji)	rozbudowa Środowiskowego Domu Samopomocy „Kalina”; budowa Rodzinnych Domów Pomocy przy ul. Kalinowszczyzna 84; budowa Centrum Rozwoju i Integracji Społecznej Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną przy ul. Głowackiego. Ogółem koszt: 10 302 661 zł, śr. wł. 15 815 902 zł
2019	DPS przy ul. Głowackiego	budowa centrum rozwoju i integracji społecznej osób z niepełnosprawnością intelektualną przy ul. Głowackiego (1 510 524 zł, śr. wł. 2 976 704 zł)
2019	Przedszkole Integracyjne nr 39	zakup i montaż specjalnie dostosowanych urządzeń zabawowych (24 szt.); budowa ścieżki z kostki brukowej wyposażonej w poręcze (śr. wł. 285 491 zł)
2019	SOSW dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Z. Sękowskiej przy ul. Wyścigowej 31	rozbudowa SOSW (koszt: 100 000 000 zł)
2019	DPS przy ul. Głowackiego	budowa centrum rozwoju i integracji społecznej osób z niepełnosprawnością intelektualną (1 510 524 zł, śr. wł. 2 976 704 zł)

Źródło: informacje Wydziału Inwestycji i Remontów UML

A.4.6. Ułatwienia w Biurze Obsługi Mieszkańców

Na terenie całego miasta funkcjonuje 8. Biur Obsługi Mieszkańców Urzędu Miasta Lublin.

BOM zrealizował następujące zadania:

- zapewniono możliwość korzystania z usługi tłumacza języka migowego online,
- wykonano ścieżkę dotykową i pasy ostrzegawcze – elementy nawierzchni, które

- udostępniają przestrzeń publiczną osobom niewidomym i słabowidzącym,
- zakupiono urządzenie Call-Hear dedykowane osobom mającym trudności w samodzielnym poruszaniu się,
- zakupiono plan dotykowy z udźwiękowieniem (plan parteru budynku Urzędu Miasta przy ul. Wieniawskiej 14) – wskazuje drogę do wind, do Biura Obsługi Mieszkańców na I piętrze, łazienki, portiera, ewakuacji. Do planu prowadzą linie naprowadzające z polami uwagi. Linie są rozmieszczone przy wejściu do budynku, na parterze budynku i na I piętrze w Biurze Obsługi Mieszkańców. Schody zostały oznaczone żółtymi taśmami ostrzegawczymi (schody w wiatrołapie oraz schody na klatce schodowej prowadzące na I p. do BOM),
- oznaczono napisami w brajlu toalety, windy i drzwi wejściowe w BOM przy ul. Wieniawskiej 14,
- cztery Biura Obsługi Mieszkańców przy ul. Wieniawskiej 14, ul. Filaretów 44, ul. Kleeberga 12a i ul. Szaserów 13-15 wyposażono w przenośne powiększalniki elektroniczne o przekątnej 15" oraz w urządzenia lektorskie,
- przeprowadzono szkolenie dla pracowników "Podnoszenie świadomości społecznej na temat potrzeb osób z niepełnosprawnościami". Szkolenie miało też część praktyczną tj. ćwiczenia na symulatorach wad wzroku, kontakt z klientem na różnych etapach obsługi, prowadzenie osoby niewidomej, scenki sytuacyjne, obsługa urządzeń i zapoznanie się z rozwiązaniami skierowanymi do osób z niepełnosprawnościami wzroku.

Z pomocy tłumacza języka migowego można skorzystać na dwa sposoby:

- osobiście (tłumacz w Ośrodku Informacji Osób Niepełnosprawnych), umówić można się pod adresem tumaczpjm@lublin.eu lub osobiście w **Biurze Obsługi Mieszkańców** ul. Wieniawska 14 w Punkcie Informacyjnym w dniach **od poniedziałku do piątku w godz. 9⁰⁰ - 15⁰⁰**,
- on line – za pośrednictwem Skype: [gdudek.um.lublin](https://www.skype.com/people/gdudek.um.lublin).

A.5. Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych

W 2008 roku w Urzędzie Miasta Lublin powstało Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych powołane w celu koordynacji działań na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami i ich otoczenia. Od 1 stycznia 2019 r. z dotychczas funkcjonującego Biura powstał Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych. Zmiana podyktowana była zarówno rosnącą liczbą projektów i wydarzeń kierowanych do niepełnosprawnych mieszkańców miasta, uporządkowaniem realizacji zadań finansowanych ze środków pochodzących z budżetu Miasta a także przygotowaniem do wdrożenia Programu Dostępny Lublin, a co za tym idzie realizacji nowych zadań, wynikających m.in. z ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W Wydziale przewidziano trzy referaty:

- Referat ds. planowania i realizacji działań miasta Lublin w zakresie niepełnosprawności.
- Referat ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami (aktualnie za realizację zadań odpowiada wieloosobowe stanowisko pracy ds. organizacji i realizacji zadań zleczanych i małych grantów).
- Referat ds. dostępności.

Wydział koordynuje realizację Programu działań Miasta na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami oraz ściśle współpracuje ze Społeczną Radą ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin oraz instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz środowiska.

Wydział co roku jest odpowiedzialny za organizację Gali „Aktywni z Lublina” oraz Lubelskich Targów Aktywności Osób Niepełnosprawnych.

A.5.1. Poradnictwo oraz dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych

W 2008 r. w strukturze Urzędu Miasta Lublin, został utworzony Ośrodek Informacji Osób Niepełnosprawnych w ramach realizowanego przez Urząd Miasta Lublin programu PFRON „Ośrodki Informacji dla Osób Niepełnosprawnych 2008”. Do końca 2010 roku działalność Ośrodka finansowana była ze środków PFRON. Z racji ogromnego zapotrzebowania na ten rodzaj wsparcia, władze Miasta zdecydowały o dalszym funkcjonowaniu Ośrodka, którego finansowanie od 2011 roku realizowane jest ze środków budżetowych Miasta. Ośrodek Informacji funkcjonuje w Wydziale jako wieloosobowe stanowisko pracy.

Działania realizowane przez Ośrodek to:

1. Udzielanie bezpłatnych informacji i porad osobom z niepełnosprawnościami, ich rodzinom oraz opiekunom;
2. Udzielanie bezpłatnych informacji instytucjom i organizacjom działającym na rzecz osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności;
3. Udzielenie bezpłatnych porad i informacji pracodawcom i potencjalnym pracodawcom osób z niepełnosprawnościami;
4. Udzielanie informacji i porad przez specjalistów:
  - psychologa,
  - tłumacza migowego na bieżąco;
5. Opracowywanie oraz wydruk wydawnictw o charakterze informacyjnym oraz podnoszących świadomość osób niepełnosprawnych.

W 2019 roku udzielono w Wydziale 4 445 porad, z czego 168 porad zostało udzielonych przez psychologa i tłumacza języka migowego. Przekazywano klientom wydany ze środków własnych Miejski Informator dla Niepełnosprawnych Mieszkańców Miasta Lublin. Średniorocznie od 2014 roku liczba porad wynosi 5 384.

Pracownicy Wydziału opracowali także kilka wydawnictw informacyjnych: Miejski Informator dla Niepełnosprawnych Mieszkańców Lublina, oraz 2 broszury:

- dla osób ze schorzeniami psychicznymi,
- dla opiekunów osób z ADHD.

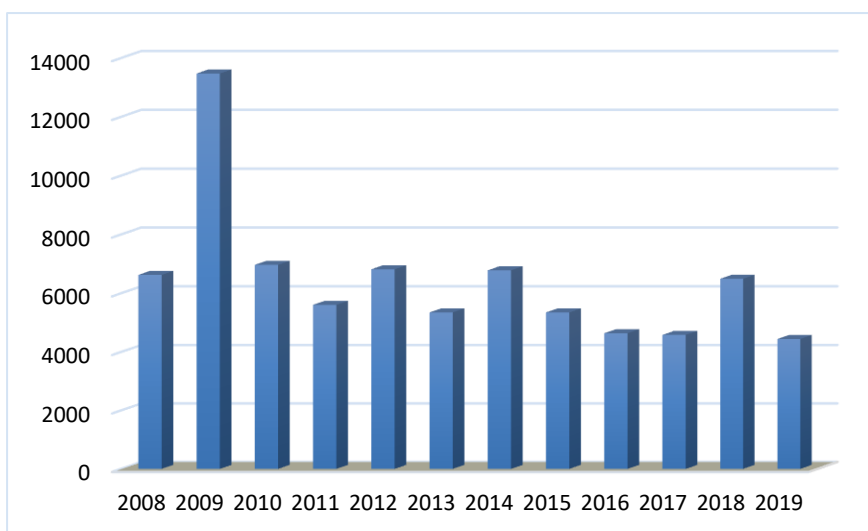
Od 2008 r. do 2016 r. zostało wydanych po uprzednich aktualizacjach:

- 9 200 szt. Informatora (ostatnia aktualizacja XII 2016 r. – 700 sztuk),
- 1 200 szt. broszury dla osób ze schorzeniami psychicznymi,
- 200 szt. broszury o ADHD.

Wydawnictwa rozdawane są bezpłatnie.

Wielu beneficjentów dzięki uzyskanym w Wydziale informacjom otrzymało konkretną pomoc w postaci różnych dofinansowań z MOPR, PFRON i innych instytucji czy organizacji, do których zostali skierowani, podjęcia zatrudnienia, podjęcia dalszej nauki czy uzyskania pomocy psychologiczno-pedagogiczno-socjalnej oraz prawnej. Wielu beneficjentów dzięki przekazanim wskazówkom wygrało sądowe postępowania w zakresie orzekania o niezdolności do pracy, niepełnosprawności oraz inne.

Wykres 3: Ilość porad udzielanych przez Ośrodek Informacji Osób Niepełnosprawnych w latach 2008 – 2019 (pod wykresem przedstawia tabela na podstawie danych z wykresu jako opis alternatywny)

Źródło: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych UML

Rok	Ilość porad OION
2008	6627
2009	13475
2010	6969
2011	5608
2012	6817
2013	5351
2014	6784
2015	5350
2016	4642
2017	4587
2018	6494
2019	4445

Osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzinom udzielają także informacji pracownicy socjalni oraz doradca ds. osób niepełnosprawnych w ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, który w 2019 r. udzielił porad 2 838 osobom. Przekazują oni również dane na temat uprawnień osób niepełnosprawnych do świadczeń pomocy społecznej, do świadczeń socjalnych oraz wynikających z zadań powiatu dofinansowań realizowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Dodatkowo informacje te dotyczą pozostałych ulg i uprawnień. Osoby zainteresowane poszczególnymi rodzajami pomocy kierowane są do odpowiednich instytucji.

Portal dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. Założenia portalu e-niepełnosprawni „Lublin bez barier”.

Aktualnie brakuje bazy e-informacji połączonej z realizacją e-usług. Dlatego też Miasto planuje utworzenie e-portalu dla osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów. Celem tego przedsięwzięcia będzie zwiększenie dostępu do informacji i usług.

Skoncentrowanie danych informacji w jednej e-bazie, pozwoli osobie z niepełnosprawnością lub jej opiekunowi zobaczyć, z jak wielu możliwości wsparcia w różnych formach i różnej postaci może skorzystać.

Obszary informacji na platformie obejmują:

- ulgi i uprawnienia,
- dane teleadresowe instytucji świadczących usługi dla osób z niepełnosprawnościami,
- świadczenia i ich rodzaje,
- możliwości wsparcia finansowego i pozafinansowego oraz w sferze usług (np. asystent opieka wytchnieniowa, etc.).

A.5.2. Działalność Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych

Aktualnie trwa V kadencja Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin. Skład Rady powołany został Zarządzeniem Nr 108/7/2019 Prezydenta Miasta Lublin z dniem 24 lipca 2019 r. w sprawie powołania członków Społecznej Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin na lata 2019-2023.

Zakres działania Rady:

- inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych,
- opiniowanie projektów programów Miasta Lublin w zakresie działań na rzecz osób niepełnosprawnych,
- ocena realizacji programów,
- opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez Radę Miasta Lublin pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych.

Obsługę Społecznej Rady prowadzi Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych.

Z inicjatywy Rady, przy współpracy z Wydziałem ds. Osób Niepełnosprawnych, co roku organizowany jest Konkurs o Medal Prezydenta Miasta Lublin dla osób oraz instytucji/organizacji wyróżniających się osiągnięciami lub realizowanymi przedsięwzięciami na rzecz aktywizacji i integracji osób z niepełnosprawnością na terenie miasta Lublin. Konkurs rozstrzygany jest w trzech kategoriach:

- **Kategoria I** - osoby niepełnosprawne osiągające wybitne sukcesy zawodowe, twórcze, sportowe, itp.,
- **Kategoria II** - osoby realizujące przedsięwzięcia na rzecz aktywizacji i integracji niepełnosprawnych mieszkańców Lublina,
- **Kategoria III** - instytucje/organizacje zaangażowane w działalność na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz integracji osób niepełnosprawnych.

W roku 2019 odbyła się XIV edycja tego konkursu.

Laureaci otrzymują wyróżnienia i nagrody podczas Gali „Aktywni z Lublina” organizowanej co roku przez Prezydenta Miasta Lublin.

Rada opiniowała projekty uchwał Rady Miasta w zakresie tematyki dotyczącej osób z niepełnosprawnościami jak również opiniowała wnioski lokalnych podmiotów społecznych starających się o dofinansowanie ze środków PFRON.

A.6. Organizacje pozarządowe (NGO)

Według bazy danych prowadzonej przez Wydział Spraw Administracyjnych Urzędu Miasta Lublin, na terenie miasta około 400 organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i fundacji prowadzi swoją działalność w **zakresie pomocy osobom z niepełnosprawnościami lub chorym**.

Są to także oddziały i koła funkcjonujące w ramach jednej organizacji w granicach administracyjnych

Miasta Lublin. Spośród nich 66 podmiotów NGO działających w sferze społecznej w tym na rzecz osób z niepełnosprawnościami współpracowało w Lublinie z Lubelskim Centrum Aktywności Obywatelskiej na mocy podpisanych porozumień w 2019 roku.

Organizacje te obejmują swoim wsparciem wiele grup osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, m. in. osoby głuchoniewidome, z niepełnosprawnością ruchową (w tym poruszające się na wózkach inwalidzkich), intelektualną, z zaburzeniami psychicznymi, z autyzmem, całościowymi zaburzeniami rozwoju, niewidome, niesłyszące oraz rodziny i opiekunów osób z niepełnosprawnościami.

W Lublinie, z racji dużej ilości osób z niepełnosprawnościami – bezrobotnych i poszukujących pracy, prężnie działa także pozainstytucjonalna pomoc w aktywizowaniu zawodowym i pośrednictwie pracy dla niepełnosprawnych świadczona przez NGO.

W ramach działań organizacji, fundacji i stowarzyszeń organizowane są szkolenia zawodowe, warsztaty aktywizujące do poszukiwania pracy. Świadczone są także usługi doradcze i pośrednictwo pracy.

Z racji pojawiających się nowych potrzeb, a także dzięki prężnie działającemu **ruchowi samopomocowemu** ciągle pojawiają się nowe fundacje i stowarzyszenia, ukierunkowane na pomoc osobom niepełnosprawnym i ich opiekunom.

Szczególnym zainteresowaniem objęte są dzieci i młodzież. System wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami realizowany jest w ścisłej współpracy instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi. Wspólne działania dotyczą wielu aspektów funkcjonującego systemu.

Duże wsparcie finansowe na różnorodne działania, organizacje otrzymują poprzez realizację zadań publicznych, ogłoszonych w otwartym konkursie ofert w ramach Programu działań Miasta Lublin na rzecz mieszkańców z niepełnosprawnościami ze środków pochodzących z budżetu Gminy Lublin.

A.6.1. Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej

Centrum funkcjonuje w strukturze Wydziału Inicjatyw i Programów Społecznych. Udostępnia organizacjom lokale na stałe lub wynajmuje na konkretne spotkania, doprowadza do realizacji licznych inicjatyw i wspólnych działań z samorządem.

Centrum się stale rozwija. Na dzień 31 grudnia 2019 r. z Centrum współpracowało 84 organizacji pozarządowych. Na koniec 2019 roku były już podpisane 66 umów z organizacjami pozarządowymi. W 2019 r. odbyło się 73 spotkań jednorazowych, 1 201 spotkań cyklicznych, udzielono 867 porad organizacjom pozarządowym.

A.6.2. Dotacje dla organizacji pozarządowych

Priorytetem dla Miasta jest zlecenie lub powierzanie realizacji zadań ujętych w Programie organizacjom pozarządowym.

Jednostkami Miasta odpowiedzialnymi za realizację większości zadań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców są: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin oraz MOPR, zobligowany do współpracy z różnymi podmiotami świadczącymi pomoc osobom niepełnosprawnym, ludziom starszym oraz znajdującym się w trudnej sytuacji bytowej z różnych powodów.

Jedną z form współpracy z sektorem NGO są konkursy.

W celu realizacji zadań publicznych i przyznania w 2019 roku dotacji dla organizacji pożytku publicznego ogłoszony został otwarty konkurs ofert w ramach „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2016-2020”, który wyłonił 20 projektów. W

związku z tym w 2019 roku zawartych zostało 20 umów na realizację 6 zadań publicznych przewidzianych w konkursie.

Łączna wysokość środków na realizację zadań publicznych przez organizacje pożytku publicznego w rozstrzyganych w drodze otwartego konkursu ofert w planie budżetowym Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych wynosiła 380 000 zł. Wydatkowanie środków zestawia tabela, nr 18.

Miasto w ostatnich latach zrezygnowało z realizacji czterech działań w wyniku dokonanej analizy zapotrzebowania i zainteresowania organizacji pozarządowych realizacją niektórych działań. Natomiast w wyniku zgłaszanego przez organizacje zapotrzebowania oraz konieczności uporządkowania niektórych treści, zwiększono znacznie pulę środków finansowych oraz wprowadzono dwa nowe zadania:

- Rozwijanie pasji i zainteresowań osób niepełnosprawnych w różnym wieku.
- Kształtowanie pozytywnych postaw wobec osób z niepełnosprawnościami u dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Dodatkowo w 2019 roku:

- dwie organizacje uzyskały dofinansowanie w ramach procedury określonej w art. 19a ustawy⁸ w wysokości 15 000 zł na organizację wydarzeń w ramach Lubelskich Targów Aktywności Osób Niepełnosprawnych,
- z dwiema organizacjami Wydział współorganizował wydarzenia: V Lubelskie Obchody Światowego Dnia Zespołu Downa oraz Seminarium pt. „Wobec autonomii osób ze spektrum autyzmu”, przeznaczając na współorganizację tych wydarzeń kwotę 5 000 zł.

Tabela 18: Realizacja zadań publicznych ogłoszonych przez Miasto w otwartym konkursie ofert dla NGO w roku 2014 i 2019

---

⁸ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U.2020.1057 t.j.).

I.p.	Zadanie	Wykonanie w 2014 r. (w zł)	Wykonanie w 2019 r. (w zł)	Wysokość środków przeznaczonych na realizację w 2020 r.
1.	Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach powstawania niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania	25 876	Nie ujęto w ogłoszeniu konkursowy m realizacji tego działania	Nie ujęto w ogłoszeniu konkursowym realizacji tego działania
2.	Kształtowanie pozytywnych postaw wobec osób z niepełnosprawnościami u dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym		19 100	20 000
3.	Prowadzenie edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	50 000	33 328	30 000
4.	Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi	28 520	Nie ujęto w ogłoszeniu konkursowy m realizacji tego działania	Nie ujęto w ogłoszeniu konkursowym realizacji tego działania
5.	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych	158 840	89 550	100 000
6.	Integracja osób niepełnosprawnych z mieszkańcami Lublina	7 700	Nie ujęto w ogłoszeniu konkursowy m realizacji tego działania	Nie ujęto w ogłoszeniu konkursowym realizacji tego działania
7.	Realizacja programów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych	30 000	20 000	10 000
8.	Umożliwienie zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego przez osoby niepełnosprawne	40 000	10 000	Nie ujęto w ogłoszeniu konkursowym realizacji tego działania
9.	Rozwijanie pasji i zainteresowań osób niepełnosprawnych w różnym wieku		20 000	20 000
10.	Realizacja usługi asystenta osobistego	175 273	180 000 ⁹	210 000 ¹⁰
	RAZEM:	340 936	371 978	390 000

Źródło: MOPR Lublin, Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych UML

Razem, na wsparcie realizacji działań przez organizacje pozarządowe, Wydział wydatkował w 2019 roku kwotę 391 978 zł, jak widać, wysokość wydatkowanych środków na wsparcie organizacji pozarządowych w celu realizacji działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców naszego Miasta znacząco wzrosła.

Porównując dane z roku 2014 i 2019, stwierdza się:

- wzrost wydatkowanych środków o 9,1%, t.j. wzrost o kwotę 31 042 zł.

Ponadto, z dwiema organizacjami pozarządowymi zrealizowano w latach 2018-2019 dwa projekty ze środków unijnych na łączną kwotę 45 955,36 zł. Liderem projektu „Otwórzmy przed nimi życie” było Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Lublinie, zaś Liderem projektu „Aktywizacja społeczna od najmłodszych lat” była Niepubliczna Poradnia Pedagogiczno-Psychologiczna „Integra”.

⁹ Środki w dyspozycji Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych na realizację usługi asystenta. Razem ze środkami będącymi w MOPR, Miasto wydatkowało na usługę asystenta w 2019 r. kwotę 396 090 zł.

¹⁰ Wykazano środki będące w dyspozycji Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych.

Id: 8A7DB997-4878-4FFF-B791-67F50D9FDD96. Podpisany

Zadania wpisujące się w realizację założeń Programu, realizowały także inne jednostki UM Lublin. Szczególnie dotyczy to zadań z zakresu sportu i kultury.

Poszczególne Wydziały UM zlecały do realizacji organizacjom pozarządowym oraz organizowały we własnym zakresie działania całkowicie lub częściowo dedykowane osobom z niepełnosprawnościami.

Organizacje pozarządowe działające w Lublinie dzięki pozyskiwaniu środków zewnętrznych, np. unijnych, programów celowych PFRON, NFZ i innych, uzupełniają ofertę w zakresie form wsparcia kierowaną do niepełnosprawnych mieszkańców naszego miasta. Mają one także możliwość pozyskania środków na tak zwany „wkład własny” do projektów realizowanych z w/w źródeł zewnętrznych.

Działania podejmowane przez osoby niepełnosprawne muszą być wspierane przez osoby z ich otoczenia: rodzinę, przyjaciół, rehabilitantów, terapeutów oraz naukowców i organizacje działające na ich rzecz. Osoby niepełnosprawne z pasją opisuje serwis <https://niepelnosprawni.lublin.pl/>.

Prezydent Miasta Lublin corocznie wyróżnia takie osoby oraz organizacje i instytucje działające na rzecz środowiska przyznając stosowne miejskie odznaczenia zarówno podczas Gali „Aktywni z Lublina”, jak też innych uroczystości.

A.7. Sport

A.7.1. Sport osób z niepełnosprawnościami

Miasto Lublin od lat wspiera działania w obszarze sportu i promocji aktywności osób niepełnosprawnych. Wydział Sportu realizuje stałe działania w obszarze promocji sportu i aktywności osób niepełnosprawnych polegające na finansowaniu następujących zadań:

1. programy całorocznego szkolenia sportowego oraz udział we współzawodnictwie sportowym osób niepełnosprawnych;
2. organizacja imprez sportowych osób niepełnosprawnych o zasięgu lokalnym i ogólnopolskim;
3. objęcie niepełnosprawnych sportowców programami, które mają na celu wsparcie zawodników w przygotowaniach do największych imprez sportowych, w tym Igrzysk Paraolimpijskich lub Igrzysk Głuchych;
4. nagrody i stypendia za osiągnięte wysokie wyniki sportowe dla osób niepełnosprawnych;
5. udostępnianie komunalnych obiektów sportowych na potrzeby szkolenia sportowego osób niepełnosprawnych;
6. udział klubów sportowych dla osób z niepełnosprawnościami w Programie „Sportowa szkoła” - bezpłatne udostępnianie szkolnych obiektów sportowych na potrzeby realizacji programów szkolenia sportowego.

W Lublinie działa 8 klubów sportowych prowadzących zajęcia dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawnościami. Zestawia je tabela.

Tabela 19: Kluby sportowe osób niepełnosprawnych w Lublinie

Nazwa klubu	Strona internetowa
Integracyjne Centrum Sportu i Rekreacji „Start”	pl-pl.facebook.com/icsirstart/
Lubelski Klub Sportowy Głuchych „Spartan”	https://pl-pl.facebook.com/pages/category/Sports-Team/LKSG-Spartan-Lublin-1896856170530666/
Uczniowski Klub Sportowy Okey	https://pl-pl.facebook.com/pages/category/Nonprofit-Organization/Uczniowski-Klub-Sportowy-OKEJ-355029098292868/
Kolarski Klub Tandemowy "Hetman"	www.hetman-cycling.eu
Klub Sportowy Niewidomych i Słabowidzących "Hetman" Lublin	www.hetman.lublin.pl
Klub Sportowy Protektor	https://www.facebook.com/TaekwondoLublin/posts/593062384090310/
Integracyjny Klub Aktywnej Rehabilitacji i Sportu Niewidomych "Ikar"	https://pl-pl.facebook.com/ikarlublin/
Fundacja Aktywnej Rehabilitacji	www.far.org.pl

Źródło: Wydział Sportu UML

Spśród wszystkich klubów na szczególne wyróżnienie zasługują:

- Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji START,
- Lubelski Klub Sportowy Głuchych Spartan,
- Kolarski Klub Tandemowy Hetman,
- Klub Sportowy Protektor Lublin.

W systematycznym szkoleniu sportowym bierze udział ok. 200 osób. Zawodnicy reprezentują wysoki poziom sportowy zdobywając medale we współzawodnictwie krajowym i międzynarodowym.

W 2016 roku Podczas Igrzysk Paraolimpijskich zawodniczki Kolarskiego Klubu Tandemowego Hetman: Iwona Podkościelna i Aleksandra Teclaw zdobyły złoty medal w wyścigu tandemów w kolarstwie szosowym ze startu wspólnego. Jest to pierwszy medal w historii startów paraolimpijczyków z Lubelszczyzny w tej imprezie. Uczestnikami Igrzysk byli również Marcin Polak i Michał Ładosz z Hetmana oraz zawodnicy Integracyjnego Centrum Sportu i Rehabilitacji Start: Piotr Sawicki i Adam Dudka. W 2017, 2018 i 2019 roku zawodniczki i zawodnicy Hetmana zdobywali kolejne medale Mistrzostw Świata w Parakolarstwie.

W 2019 roku Agnieszka Kmieć – zawodniczka KS Protektor zdobyła srebrny medal Światowych Mistrzostw Para Taekwondo.

Osiągnięcia zawodników Lubelskiego Klubu Sportowego Głuchych Spartan plasują klub na pierwszym miejscu w Polsce wśród organizacji sportowych osób niesłyszących. W 2017 roku zawodniczka klubu, Julia Dragan zdobyła medale Igrzysk Głuchych. W 2019 roku reprezentanci Klubu zdobyli medale Mistrzostw Świata w halowej lekkoatletyce, pływaniu i piłce nożnej oraz Mistrzostw Europy w lekkoatletyce i szachach.

Na szkolenie sportowe osób niepełnosprawnych oraz organizację imprez sportowych, w tym rangi mistrzowskiej, w latach 2015-2019 przeznaczono środki w wysokości:

- 2015 – 101 000 zł
- 2016 – 104 000 zł
- 2017 – 127 800 zł
- 2018 – 166 939,22 zł
- 2019 – 204 910 zł

Liczba imprez zorganizowanych w latach 2015-2019:

- 2015 – 11 imprez, w tym jedna o zasięgu międzynarodowym,
- 2016 – 8 imprez, dwie o zasięgu międzynarodowym i jedna rangi Mistrzostw Polski,
- 2017 – 10 imprez, w tym jedna o zasięgu międzynarodowym i dwie rangi Mistrzostw Polski,
- 2018 – 7 imprez, dwie o zasięgu międzynarodowym, w tym jedna rangi Mistrzostw Europy,
- 2019 – 8 imprez, dwie o zasięgu międzynarodowym, w tym jedna rangi Mistrzostw Świata oraz dwie rangi Mistrzostw Polski.

Wydział Sportu realizuje programy mające na celu wsparcie niepełnosprawnych zawodników w przygotowaniach do największych imprez sportowych, w tym Igrzysk Paraolimpijskich. Programem „Team Rio 2016” w 2015 roku objętych zostało ośmiu sportowców, zaś w 2016 sześć osób. Do kolejnego projektu „Team Tokio 2020” w 2016 i 2017 roku włączono 6 zawodników z niepełnosprawnościami. W 2018 i 2019 roku dwóch sportowców przygotowując się do Letnich Igrzysk Paraolimpijskich w Tokio, objętych jest Programem Mistrz.

Najlepsi sportowcy za osiągnięte wysokie wyniki sportowe otrzymują stypendia. W roku 2016 stypendia otrzymywało 8 sportowców, w roku 2017 – 12 osób, w 2018 – 11 zawodników, w 2019 roku wsparcie otrzymywało 11 sportowców.

Kluby sportowe oraz ich zawodnicy korzystają także z pomocy pozafinansowej w postaci bezpłatnego korzystania z miejskiej infrastruktury sportowej.

A.7.2. Ułatwienia w dostępie do obiektów sportowych

Dostęp do infrastruktury sportowej jest potrzebny nie tylko niepełnosprawnym sportowcom, ale i osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności dla uprawiania sportów rekreacyjnych oraz rehabilitacji.

A.7.2.1. Ułatwienia w dostępie osób niepełnosprawnych do obiektów zarządzanych przez MOSiR „Bystrzyca” w Lublinie Sp. z o. o.

MOSiR „Bystrzyca” organizując imprezy sportowe, kulturalne i rekreacyjne w obiektach zarządzanych przez Spółkę zapewnia dostępność dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Osoby z niepełnosprawnością ruchową, w tym poruszające się na wózkach mają zapewnione i wyznaczone miejsca oraz szereg ułatwień w samych obiektach. W przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną oferowana jest pomoc w dostaniu się na imprezę (jeżeli do Spółki wpłynęły takie zapotrzebowanie od tych osób, ich opiekunów, bądź palcówek).

MOSiR wprowadził także ulgi na korzystanie z usług oferowanych przez niektóre obiekty sportowe dla osób posiadających znaczny i umiarkowany stopień niepełnosprawności.

A.7.3. Wydarzenia Sportowe

Co roku w Lublinie odbywają się wydarzenia sportowe, w których uczestniczą osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności. W 2019 roku w Lublinie zorganizowano następujące wydarzenia:

- Szkolenie sportowe osób niepełnosprawnych w różnych dyscyplinach w czterech klubach sportowych,
- Ogólnopolskie Zawody Łucznicze Osób Niepełnosprawnych Koziołek 2019,
- Puchar Polski w Goalball,
- Mikołajkowe zawody pływackie osób z niepełnosprawnościami,
- III Wojewódzki Turniej Boccia,

- V Międzynarodowy Turniej Boccia,
- Mistrzostwa Polski w Goalball Juniorów, Młodzików i Kobiet.

A.8. Kultura

A.8.1. Dostęp do kultury

W ostatnich latach nastąpiły duże zmiany w ofercie kulturalnej tworzonej przez miejskie instytucje kultury i lubelskie organizacje pozarządowe. Można zaobserwować widoczny wzrost liczby wydarzeń dostępnych dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, m.in. dzięki zastosowaniu audiodeskrypcji podczas pokazów filmowych, tłumaczeń na Polski Język Migowy spotkań, spektakli, spacerów tematycznych, warsztatów czy oprowadzań po wystawach, organizowaniu asysty, ustawieniu platform podczas dużych koncertów plenerowych czy zwiększaniu zasobów bibliotecznych w postaci audiobooków i czytań.

Część wydarzeń skierowanych do osób z niepełnosprawnością wpisała się na stałe w ofertę kulturalną instytucji kultury, jak np.: Lubelskie Obchody Światowego Dnia Zespołu Downa organizowane od 2015 r. przez Teatr H. Ch. Andersena przy współpracy ze Stowarzyszeniem „Ukryty Skarb”, program „Inny Lublin” realizowany przez Dom Słów Ośrodka Brama Grodzka – Teatr NN, cykl warsztatów edukacyjnych „Otwarty Labirynt” organizowany w Galerii Labirynt oraz praktyka tłumaczenia wszystkich wernisaży w tej galerii na Polski Język Migowy (od grudnia 2017 r.), coroczne działania edukacyjne realizowane przez Miejską Bibliotekę Publiczną lub wydarzenia integracyjne w Dzielnicowym Domu Kultury Bronowice w ramach programu „Kultura Dostępna” i „Dzielnice Kultury”.

Od roku 2018 wyraźnie wzrosła również liczba wydarzeń kulturalnych dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami organizowanych przez lubelskie organizacje pozarządowe.

Znacząca zmiana w myśleniu o osobach z niepełnosprawnościami jako o odbiorcach kultury w Lublinie nastąpiła w 2019 r. W lutym 2019 r. Wydział Kultury zainicjował działania dotyczące dostępności wydarzeń kulturalnych w Lublinie dla osób z niepełnosprawnościami. W wyniku comiesięcznych spotkań w połowie 2019 r. zawiązała się grupa wsparcia dostępności z udziałem przedstawicieli miejskich instytucji kultury, Wydziału Kultury, Wydziału Partycypacji oraz Wydziału ds. Osób Niepełnosprawnych, aktywnie poszukująca systemowych rozwiązań w celu zwiększenia dostępności oferty kulturalnej miasta. Dzięki temu zainicjowano zmianę w postaci umieszczenia na stronach internetowych 9 miejskich instytucji kultury opisów dostępności ich budynków, uruchomiono prace nad dostępnością budynków i stron internetowych instytucji, wydarzeń kulturalnych oraz nad tworzeniem ofert kulturalnych skierowanych również dla osób z niepełnosprawnościami.

W związku z podjętymi działaniami w 2019 r. odbyło się trzydzieści 8-godzinnych szkoleń dotyczących dostępności, skierowanych do pracowników miejskich instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych. Uczestnicy szkoleń uzyskali podstawową wiedzę z asysty oraz savoir vivre'u wobec osób z niepełnosprawnością. Ponadto kilku pracowników miejskich instytucji kultury podjęło naukę Polskiego Języka Migowego.

Wydział Kultury realizuje także zadanie „Kultura dla wszystkich” (kontynuowane również w roku 2020), które pozwala na wzmacnianie koordynatorów dostępności w instytucjach kultury oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych w dążeniach do zapewnienia dostępności wydarzeń kulturalnych i treści dotyczących kultury w mieście szerokiemu gronu odbiorców w jak najbardziej profesjonalny i wszechstronny sposób.

A.8.2. Wydarzenia Kulturalne

Wybrane wydarzenia organizowane przez instytucje kultury i organizacje pozarządowe w latach 2015-2019 skierowane (również) do osób z niepełnosprawnością w poszczególnych latach:

- Centrum Kultury w latach 2015-2019 zorganizowało 30 wydarzeń.
- Warsztaty Kultury w latach 2016-2019 zorganizowały 4 wydarzenia.
- Teatr Stary w okresie 2015-2019 nie realizował wydarzeń skierowanych ściśle do tej grupy odbiorców. Jednakże regularnie od 2012 roku udostępnia na stronie internetowej <http://video.teatrstary.eu/> rejestracje cotygodniowych spotkań, w ramach cykli: Bitwa o kulturę oraz Bitwa o literaturę, a także nieregularne spotkania z twórcami kina w ramach cyklu: Kino w Teatrze Starym. Trwają prace nad zwiększaniem dostępności strony internetowej oraz mediów społecznościowych teatru.
- Teatr Andersena - dzięki wsparciu finansowemu uzyskanemu w ramach programu „Kultura w Sieci” zostanie przetłumaczonych na PJM pierwszych 5 spektakli. Teatr regularnie odwiedza ok. 500 osób z niepełnosprawnościami rocznie.
- Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN w latach 2015-2019 zrealizował 6 wydarzeń.
- Galeria Labirynt w latach 2015-2019 zorganizowała 249 wydarzeń, w których wzięło udział 2 551 uczestników.
- Miejska Biblioteka Publiczna w latach 2015-2019 zorganizowała 694 wydarzenia, w których wzięło udział 8 228 uczestników.
Miejska Biblioteka Publiczna w Lublinie systematycznie uzupełnia swoje zbiory o zakup audiobooków i książek w formie czytaka. W zbiorach MBP znajduje się 65 085 dokumentów audiowizualnych w tym 44 539 audiobooków. Biblioteka prowadzi obsługę osób hospitalizowanych – donoszenie książek pacjentom na oddziały szpitalne w filiach mieszczących się na terenie 4. Szpitali. W Filii nr 24 i w Filii nr 23, organizowane są wystawy prac uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej. W Filii nr 6 od lat działa Klub Czytelników Niesłyszących (we współpracy z Polskim Związkiem Głuchych).
- DDK Bronowice w latach 2015-2019 zorganizował 151 wydarzeń, w których wzięło udział 717 uczestników.
Ponadto w 2015 roku otwarto filię Pracowni Kultury Maki na osiedlu Kośminek – w ramach inwestycji wykonano remont wolnostojącego budynku przy ul. Olchowej 8. Dzięki przeprowadzonym pracom remontowym pomieszczenia przystosowane zostały (szczególnie parter) dla osób z niepełnosprawnościami, zaś w 2019 roku wykonano podjazdy dla osób poruszających się na wózkach przy drzwiach wejściowych do Pracowni Kultury Tatary oraz Pracowni Projektu.
- DDK Węglin w latach 2019-2020 zorganizował 8 wydarzeń z tłumaczeniem na PJM.

Rozpoczęte działania na rzecz zwiększania dostępności nie zostały przerwane w trakcie epidemii. Powstaje specjalna strona na Facebooku: DDK Dostępny, która będzie kierowana do osób z różnymi niepełnosprawnościami, na której zamieszczane będą działania zarówno obecne, jak i archiwalne – dostosowane do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami, np. tłumaczone na PJM i zawierające napisy.

W realizację działań kulturalnych kierowanych również dla osób z niepełnosprawnościami włączają się także organizacje pozarządowe: Stowarzyszenie Homo Faber, Fundacja Camera Femina, Fundacja Inna Fundacja, Fundacja Inside Out, Fundacja Herstory oraz Fundacja Sztukmistrze.

A.9. Turystyka

Miasto Lublin podejmuje starania w kwestii ciągłej poprawy dostępu do turystyki dla osób z

niepełnosprawnościami.

Zarządzeniem Prezydenta Miasta Lublin nr 66/12/2019 z dnia 27 grudnia 2019 r. zostało utworzone Biuro Rozwoju Turystyki, które realizuje zadania w obszarze promocji i rozwoju turystyki polegające na:

- podejmowaniu działań na rzecz rozwoju turystyki w mieście Lublin, z uwzględnieniem potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami,
- koordynowaniu prac związanych z tworzeniem i rozwijaniem oferty turystycznej w mieście,
- współpracy z branżą turystyczną,
- gromadzeniu i analizowaniu danych dotyczących ruchu turystycznego w mieście Lublin, także osób z niepełnosprawnościami.

Biuro Rozwoju Turystyki znajduje się na parterze budynku BOM przy ul. Filaretów 44. Przy głównym wejściu do BOM-u znajduje się podjazd dla wózków.

Gmina Lublin jest członkiem Lubelskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej mającej na celu osiągnięcie optymalnych efektów gospodarczych i społecznych. Członkami Organizacji są samorządy, stowarzyszenia, ośrodki akademickie, przedstawiciele branży turystycznej, hotelarskiej oraz Muzeum Wsi Lubelskiej.

23 kwietnia 2020 r. Rada Miasta Lublin podjęła uchwałę w sprawie utworzenia oraz przystąpienia Gminy Lublin do Lokalnej Organizacji Turystycznej Metropolia Lublin. Wśród głównych celów stowarzyszenia znalazło się m.in. budowanie pozytywnego wizerunku Lublina i Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego jako miejsca atrakcyjnego turystycznie, wspieranie rozwoju rynku turystycznego w Lubelskim Obszarze Metropolitalnym. W organizacji zostanie powołany koordynator ds. dostępności a pracownicy Biura Rozwoju Turystyki będą uczestniczyli w szkoleniach tematycznych.

A.9.1. Działania realizowane przez Biuro Rozwoju Turystyki

Cykliczne edycje programów realizowane obecnie przez Biuro Rozwoju Turystyki tj.:

- Miejsce Inspiracji. Głównym celem Programu jest wzmocnienie pozytywnego wizerunku miasta Lublin w kontekście miejsca ze smakiem – destynacji kulinarnej w Polsce. Biuro Rozwoju Turystyki udziela Uczestnikom Programu rekomendacji związanych z dostosowaniem oferty dla osób z niepełnosprawnością. W wyborze Miejsc Inspiracji na lata 2021-2023 jednym z kryteriów preselekcji jest dostępność architektoniczna obiektu – informacja wymagana w Ankiecie Zgłoszeniowej,
- Przewodnicy Inspiracji – istnieje możliwość skorzystania z tłumacza PJM,
- strona www dostosowana jest do standardów WCAG.

Podmiotom działającym w branży gastronomicznej i hotelarskiej rekomendowane będą działania mające na celu niwelowanie barier architektonicznych oraz zwiększenie dostępności dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, dostosowaniem stron www dla osób niedowidzących, dostosowaniem menu dla osób słabowidzących (Miejsca Inspiracji, wyłonione w 6. edycji Programu będą miały szkolenia w tym zakresie), instalowaniem pętli indukcyjnych, stwarzaniem cichych pokoi dla osób ze spektrum zaburzeń psychicznych.

Planowane jest wypracowanie skutecznego sposobu informowania o nadchodzących wydarzeniach dostępnego dla osób z niepełnosprawnościami.

A.9.2. Ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami w obiektach turystycznych

Rodzaje ograniczeń fizycznych są bardzo różnorodne. Niewidzenie, niesłyszenie, niechodzenie – i wiele innych „nie-”, które stawiają na mapach turystycznych gęste znaki zapytania. Uprawianie

turystyki przez osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności stało się w ostatnich latach bardzo ważnym sposobem ich funkcjonowania w społeczeństwie. W mieście Lublin wprowadzono szereg dostosowań umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z miejsc atrakcyjnych turystycznie:

- Lubelski Ośrodek Informacji Turystycznej i Kulturalnej:
  - przed wejściem do budynku znajduje się oznakowany dzwonek dla osób niepełnosprawnych ruchowo;
  - ośrodek posiada przystosowaną toaletę;
  - dla osób niewidomych oraz słabo widzących dostępna jest tablica tyflograficzna przedstawiająca plan Starego Miasta i podstawową informację turystyczną tego obszaru;
  - LOITiK w swojej ofercie posiada wydawnictwa tyflograficzne na temat Lublina i województwa, zawierające plany miast, regionu i całego kraju, oraz informacje na temat atrakcji turystycznych Lubelszczyzny (dostępne do bezpłatnego wypożyczenia lub wglądu na miejscu);
  - istnieje możliwość wypożyczenia audio przewodników w kilku wersjach językowych;
  - w ofercie znajdują się magnesy i figurki przedstawiające najważniejsze zabytki miasta, które umożliwiają poznanie dotykowe;
  - personel posługuje się językiem migowym w stopniu podstawowym (ukończony kurs PJM).
- Dom Słów – Izba Drukarstwa
- Ogród Botaniczny
- Muzeum Wsi Lubelskiej
- Państwowe Muzeum na Majdanku
- Plac Po Farze
- Centrum Spotkania Kultur w Lublinie
- Dworzec Główny PKP
- Teatr Muzyczny
- Teatr im. Juliusza Osterwy
- Filharmonia Lubelska

Informacje o dostępności poszczególnych obiektów znajdują się na ich stronach internetowych.

A.10. Rehabilitacja społeczna

Termin **rehabilitacja** odnosi się do osób potrzebujących leczenia po wypadkach lub utrzymywania jak najlepszej sprawności organizmu, której brak powodowany jest długotrwałą lub postępującą chorobą. Ma na celu przywrócenie tej osobie pełnej lub maksymalnej do osiągnięcia sprawności fizycznej lub psychicznej, a także zdolności do pracy oraz do brania czynnego udziału w życiu społecznym.

Termin **rewalidacja** oznacza całokształt podejmowanych i usystematyzowanych działań mających na celu przywrócenie osobie z niepełnosprawnością (również intelektualną) możliwie pełnej sprawności. Jest to proces edukacyjny, terapeutyczny i wychowawczy z zaplanowanymi celami, uwzględniającymi wiedzę teoretyczną usprawniający zaburzone funkcje rozwojowe i intelektualne.

A.10.1. Dofinansowanie zadań MOPR przez PFRON

Lublin jest miastem na prawach powiatu – stąd bezpośrednio korzysta z środków PFRON.

A.10.1.1. Działania ustawowe

Dział ds. osób niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie realizuje zadania z zakresu rehabilitacji społecznej. Środki przeznaczone na realizację zadań w 2019 roku były wyższe o 5,33% niż

w roku 2014.

Na realizację zadań powiatu wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (ujęte w pozycjach 1-6 poniższej tabeli), Miasto Lublin otrzymało ze środków PFRON w 2019 r. 9 138 848 zł, z czego w dyspozycji Działu ds. osób niepełnosprawnych była kwota 8 788 848 zł. Wydatkowano 8 775 395 zł, co stanowi 99,85% kwoty przeznaczonej na rehabilitację społeczną. Niewydatkowana kwota 13 453 zł to suma niewykorzystanych środków, powstałych z końcowych rozliczeń oraz rezygnacji osób niepełnosprawnych, w terminie, który uniemożliwił ich ponowne rozdysponowanie.

Pozostałe 350 000,00 zł z przyznanego limitu zostało przekazane do dyspozycji Miejskiego Urzędu Pracy, który realizuje zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej. Spośród przekazanych MUP środków niewykorzystana została kwota 626 zł, co ostatecznie zapewniło rozdysponowanie 99,82% posiadanej kwoty. Limit wraz z wykorzystaniem przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20: Wykorzystanie środków PFRON będących w dyspozycji Miasta w latach 2014-2019¹¹ (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

I.p.	Dofinansowane zadanie	Kwota wydatkowanych środków 2014	Kwota wydatkowanych środków 2019	Zmiana Kwota/wskaźnik %	Wykorzystanie środków 2019
1.	Koszty utrzymania i działalności WTZ	3 994 920	4 873 788	878 868 / 21,99	99,75%
2.	Uczestnictwo osób niepełnosprawnych oraz opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	419 571	614 241	194 670 / 46,39	99,98%
3.	Sport, kultura, rekreacja i turystyka osób niepełnosprawnych	263 301	160 000	-103 301/ -39,23	100%
4.	Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny także przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	1 847 288	2 465 927	618 639 / 33,49	99,99%
5.	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych oraz usługi tłumacza języka migowego	643 683	621 439	-22 244 / - 3,45	99,91%
6.	Zadania zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym	54 225 zł	40 000	-14 225 / -26,23	100%
7.	Pilotażowy program „Aktywny samorząd”	1 702 561,42	884 672,87 ¹²	-817 888,55/-48,04	96,27%
8.	Program „Zajęcia klubowe w WTZ”		33 568	33 568 / nowe zadanie	99,91%
	RAZEM:	8 925 549,42	9 693 635,87	768 086,45/8,61%	

Źródło: MOPR Lublin

¹¹ Pozycje 1-6 Tabeli zawierają środki PFRON przeznaczone na realizację zadań powiatu, zaś poz. 7-8 środki na realizację Programów PFRON

¹² środki wydatkowano do dnia 28.04.2020 r. (zgodnie z aneksem nr 6 z dnia 09.04.2020 r.) dla wniosków złożonych w 2019 roku.

Dofinansowane zadanie:

1. Koszty utrzymania i działalności WTZ:
  - Kwota wydatkowanych środków:
    - 2014 r.: 3 994 920;
    - 2019 r.: 4 873 788;
    - Zmiana (kwota/wskaźnik %): 878 868 / 21,99%;
  - Wykorzystanie środków 2019: 99,75%;
2. Uczestnictwo osób niepełnosprawnych oraz opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych:
  - Kwota wydatkowanych środków:
    - 2014 r.: 419 571;
    - 2019 r.: 614 241;
    - Zmiana (kwota/wskaźnik %): 194 670 / 46,39%;
  - Wykorzystanie środków 2019: 99,98%;
3. Sport, kultura, rekreacja i turystyka osób niepełnosprawnych:
  - Kwota wydatkowanych środków:
    - 2014 r.: 263 301;
    - 2019 r.: 160 000;
    - Zmiana (kwota/wskaźnik %): minus 103 301 / minus 39,23%;
  - Wykorzystanie środków 2019: 100%;
4. Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny także przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów:
  - Kwota wydatkowanych środków:
    - 2014 r.: 1 847 288;
    - 2019 r.: 2 465 927;
    - Zmiana (kwota/wskaźnik %): 618 639 / 33,49%;
  - Wykorzystanie środków 2019: 99,99%;
5. Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych oraz usługi tłumacza języka migowego:
  - Kwota wydatkowanych środków:
    - 2014 r.: 643 683;
    - 2019 r.: 621 439;
    - Zmiana (kwota/wskaźnik %): minus 22 244 / minus 3,45%;
  - Wykorzystanie środków 2019: 99,91%;
6. Zadania zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym:
  - Kwota wydatkowanych środków:
    - 2014 r.: 54 225;
    - 2019 r.: 40 000;
    - Zmiana (kwota/wskaźnik %): minus 14 225 / minus 26,23%;
  - Wykorzystanie środków 2019: 100%;
7. Pilotażowy program „Aktywny samorząd”:
  - Kwota wydatkowanych środków:
    - 2014 r.: 1 702 561,42;
    - 2019 r.: 884 672,87 (środki wydatkowano do dnia 28.04.2020 r. (zgodnie z aneksem nr 6 z dnia 09.04.2020 r.) dla wniosków złożonych w 2019 r.);
    - Zmiana (kwota/wskaźnik %): minus 817 888,55 / minus 48,04%;
  - Wykorzystanie środków 2019: 96,27%;
8. Program „Zajęcia klubowe w WTZ”:
  - Kwota wydatkowanych środków:
    - 2019 r.: 33 568;
    - Zmiana (kwota/wskaźnik %): 33 568 / nowe zadanie;
  - Wykorzystanie środków 2019: 99,91%;

Podsumowanie:

- Kwota wydatkowanych środków:
  - 2014 r.: 8 925 549,42;

- 2019 r.: 9 693 635,87;
- Zmiana (kwota/wskaźnik %): 768 086,45 / 8,61%.

Środki przeznaczone na realizację zadań w 2019 r. stanowiły 100,38% środków z 2018 roku.

Na dofinansowanie do wyrobów medycznych będących przedmiotami ortopedycznymi i środków pomocniczych w 2019 roku złożonych było 4 827 wniosków na kwotę 4 311 635 zł.

Wypłacono dofinansowania dla 4 535 osób na kwotę 2 449 324 zł.

O dofinansowanie uczestnictwa w **turnusach rehabilitacyjnych** ubiegało się w 2019 roku 1 233 osoby. Dofinansowanie uzyskało 711 osób na kwotę 728 648 zł, a ostatecznie wypłacono 614 241 zł dla 609 osób.

Na dofinansowanie do zaopatrzenia w **sprzęt rehabilitacyjny** wpłynęło w 2019 r. 47 wniosków na łączną kwotę 73 627 zł, z czego zawarto 29 umów na łączną kwotę 18 587 zł, natomiast faktycznie zrealizowano 27 umów na kwotę 16 603 zł.

W ramach **likwidacji barier w komunikowaniu się, technicznych i architektonicznych**

wpłynęło w 2019 r. 453 wnioski na łączną kwotę 2 080 196 zł, z czego zawarto 266 umów na łączną kwotę 637 209 zł, natomiast faktycznie zrealizowano 251 umów na kwotę 572 066 zł.

W ramach **usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika** złożonych w roku 2019 zostało 7 wniosków na kwotę 69 121 zł. Zawarto 7 umów na łączną kwotę dofinansowania 51 030 zł, wypłacono natomiast kwotę 49 373 zł.

Porównując dane z lat 2014 i 2019 możemy zauważyć znaczny wzrost wskaźnika zaspokojenia potrzeb o 13,28%.

Kwoty przyznanych limitów nie zabezpieczają potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców Lublina, zwłaszcza w obszarze turnusów rehabilitacyjnych oraz likwidacji barier architektonicznych. Nie zostały także dofinansowane wszystkie przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, pomimo dodatkowej transzy środków, jakie Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekazał Miastu Lublin w listopadzie 2019 r. Od limitu środków PFRON uzależnione są także kwoty, jakie Miasto Lublin może wydzielić na współpracę z organizacjami pozarządowymi w formie zlecenia zadań publicznych ze środków PFRON. Niski poziom środków PFRON, to także mniejsze środki na sport, kulturę, turystykę i rekreację osób niepełnosprawnych, które powodują zaostrzenie kryteriów przyznawania pomocy. Priorytetem każdego roku jest zabezpieczenie najbardziej elementarnych potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności w postaci przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Aby w dalszej kolejności zlikwidować bariery techniczne, architektoniczne i w komunikowaniu się wśród osób niepełnosprawnych, które zgłaszają się po pomoc, limit środków PFRON dla Miasta Lublin powinien wynosić co najmniej 10 mln zł.

Porównanie z lat 2014-2019 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 21: Tabela porównawcza - Liczba wniosków złożonych w ramach rehabilitacji osób niepełnosprawnych w 2014 i 2019 roku (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

I.p.	Dofinansowane zadanie	Liczba złożonych wniosków 2014 / 2019	Liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie 2014 / 2019	Zmiana w liczbie osób, którym wypłacono dofinansowanie liczba/wskaźnik %	Wskaźnik % zaspokojenia potrzeb 2014 / 2019
1.	Uczestnictwo osób niepełnosprawnych oraz opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	2 188 / 872	508 / 442	- 66 / -12,99	23,22 / 50,69
2.	Sport, kultura, rekreacja i turystyka osób niepełnosprawnych	76 / 39	55 / 35	-20 / -36,36	72,37 / 89,74
3.	Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny także przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	3 723 / 4 874	3 320 / 4 562	1 242 / 37,41	89,18 / 93,60
4.	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych oraz usługi tłumacza języka migowego	559 / 460	233 / 258	25 / 10,73	41,68 / 56,09
5.	Zadania zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym	10 / 11	7 / 8	1 / 14,29	70 / 72,73
	RAZEM:	6 556 / 6 256	4 123 / 5 305	1182/28,67	59,29/72,57

Źródło: MOPR Lublin

Dofinansowane zadanie:

1. Uczestnictwo osób niepełnosprawnych oraz opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych:
  - Liczba złożonych wniosków:
    - 2014 r.: 2 188;
    - 2019 r.: 872;
  - Liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie:
    - 2014 r.: 508;
    - 2019 r.: 442;
    - Zmiana w liczbie osób (liczba/wskaźnik %): minus 66 / minus 12,99%;
  - Wskaźnik % zaspokojenia potrzeb 2014-2019: 23,22% / 50,69%;
2. Sport, kultura, rekreacja i turystyka osób niepełnosprawnych:
  - Liczba złożonych wniosków:
    - 2014 r.: 76;
    - 2019 r.: 39;
  - Liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie:
    - 2014 r.: 55;
    - 2019 r.: 35;
    - Zmiana w liczbie osób (liczba/wskaźnik %): minus 20 / minus 36,36%;
  - Wskaźnik % zaspokojenia potrzeb 2014-2019: 72,37% / 89,74%;
3. Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny także przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów:
  - Liczba złożonych wniosków:
    - 2014 r.: 3 723;
    - 2019 r.: 4 874;
  - Liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie:
    - 2014 r.: 3 320;

- 2019 r.: 4 562;
  - Zmiana w liczbie osób (liczba/wskaźnik %): 1 242 / 37,41%;
  - Wskaźnik % zaspokojenia potrzeb 2014-2019: 89,18% / 93,60%;
4. Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych oraz usługi tłumacza języka migowego:
- Liczba złożonych wniosków:
    - 2014 r.: 559;
    - 2019 r.: 460;
  - Liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie:
    - 2014 r.: 233;
    - 2019 r.: 258;
    - Zmiana w liczbie osób (liczba/wskaźnik %): 25 / 10,73%;
  - Wskaźnik % zaspokojenia potrzeb 2014-2019: 41,68% / 56,09%;
5. Zadania zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym:
- Liczba złożonych wniosków:
    - 2014 r.: 10;
    - 2019 r.: 11;
  - Liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie:
    - 2014 r.: 7;
    - 2019 r.: 8;
    - Zmiana w liczbie osób (liczba/wskaźnik %): 1 / 14,29%;
  - Wskaźnik % zaspokojenia potrzeb 2014-2019: 70% / 72,73%;

Podsumowanie:

- Liczba złożonych wniosków:
  - 2014 r.: 6 556;
  - 2019 r.: 6 256;
- Liczba osób, którym wypłacono dofinansowanie:
  - 2014 r.: 4 123;
  - 2019 r.: 5 305;
  - Zmiana w liczbie osób (liczba/wskaźnik %): 1 182 / 28,67%;
- Wskaźnik % zaspokojenia potrzeb 2014-2019: 59,29% / 72,57%.

W ramach pilotażowego programu „Aktywny samorząd” w roku 2019 wsparciem objęto łącznie 163 osoby, z czego 65 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 228 z umiarkowanym. Łączna kwota dofinansowania w ramach programu wyniosła 592 197,78 zł.

W ramach modułu I programu wydatkowano kwotę 194 551,78 zł w zakresie następujących obszarów:

- obszar a - likwidacja bariery transportowej,
- obszar b - likwidacja barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym,
- obszar c - likwidacja barier w poruszaniu się,
- obszar d - pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.

W ramach modułu II programu wydatkowano kwotę 397 646,00 zł na pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.

Z uwagi na fakt, że Program co roku ulega różnym modyfikacjom i to zarówno w zakresie rodzajów, zasad przyznawanego wsparcia, wysokości środków finansowych czy też grup beneficjentów, porównywanie danych na przestrzeni lat jest niemiarodajne.

Jednak bezsprzecznie można zaobserwować tendencję spadkową liczby osób korzystających ze wsparcia w ramach Programu AS, co również spowodowane jest powyższymi zależnościami, jak też nasyceniem rynku.

A.11. Oświata

A.11.1. Edukacja dzieci i młodzieży

A.11.1.1. Sposób naboru uczniów do szkół

Organizację kształcenia specjalnego reguluje art. 127 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Art. 127 ust. 13 i 14 wskazuje, iż starosta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, na wniosek rodziców, zapewnia mu odpowiednią formę kształcenia, uwzględniając rodzaj niepełnosprawności. Jeżeli orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zaleca kształcenie dziecka w szkole podstawowej specjalnej, ogólnodostępnej lub integracyjnej, odpowiednią formę kształcenia, na wniosek rodziców, zapewnia jednostka samorządu terytorialnego właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka, do której zadań własnych należy prowadzenie szkół. Zgodnie z art. 127 ust. 1 ustawy kształcenie specjalne może być prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, oddziałach integracyjnych, szkołach specjalnych i ośrodkach, o których mowa w art. 2 pkt 7 ustawy, tzn. młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, specjalnych ośrodkach szkolno- wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych oraz ośrodkach rewalidacyjno- wychowawczych. Tak więc obowiązkiem wszystkich szkół i placówek – nie tylko tych celowo zorganizowanych po to, aby realizować kształcenie specjalne – jest uwzględnianie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz predyspozycji dzieci i młodzieży. Niektórym z nich, w szczególności szkołom specjalnym oraz ośrodkom, system oświaty stwarza jednak dalej idące udogodnienia w celu korzystania z konstytucyjnego prawa do nauki.

Kwalifikacji do kształcenia specjalnego i integracyjnego dokonują poradnie psychologiczno-pedagogiczne, które w wyniku stosownych badań specjalistycznych wydają orzeczenia o rodzaju i stopniu niepełnosprawności, określając każdemu dziecku odpowiednią formę kształcenia. Zespół Orzekający wydaje następujące orzeczenia: o potrzebie kształcenia specjalnego, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego lub indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży. **Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego** wydawane przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych, wskazuje na potrzebę stosowania specjalnej organizacji procesu nauczania i metod pracy oraz określa zalecane najkorzystniejsze dla dziecka formy kształcenia specjalnego. Jednak ostateczny wybór przedszkola i szkoły należy do rodziców.

Oferta szkół i placówek jest dostosowana do różnego typu niepełnosprawności, w tym:

- niesłyszących i słabosłyszących,
- niewidomych i słabowidzących,
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- z niepełnosprawnością intelektualną (w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym),
- z autyzmem, w tym Zespołem Aspergera,
- z niepełnosprawnością sprzężoną.

W szkołach i placówkach prowadzonych przez Miasto Lublin, każde dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ma stworzone warunki niezbędne do realizacji indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, poprzez dostosowanie organizacji nauczania, metod i treści do możliwości zdrowotnych i psychofizycznych.

Na każdym etapie rozwojowym i edukacyjnym dziecko z niepełnosprawnością ma zagwarantowaną

pomoc psychologiczno-pedagogiczną.

Dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim organizowane są zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze. Poniższe zestawienie określa placówki, w których były prowadzone zajęcia wraz z liczbą uczestników w roku szkolnym 2019/2020:

- w Przedszkolu Specjalnym nr 11 – 6 os.
- w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej w Lublinie – 14 os.
- w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2 w Lublinie – 49 os.
- w Szkole Podstawowej nr 22 – 1 os.

A.11.1.2. Dostosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych

Budynki szkolne wymagają różnego rodzaju dostosowań do potrzeb niepełnosprawnych uczniów. Sukcesywnie poprawiana jest dostępność placówek edukacyjnych oraz przystosowanie przyszkolnych obiektów sportowych.

A.11.2. Przedszkola

A.11.2.1. Ogólna konstrukcja systemu opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi

Opieka nad dziećmi niepełnosprawnymi organizowana jest w:

- przedszkolach ogólnodostępnych,
- przedszkolu specjalnym,
- przedszkolach integracyjnych,
- przedszkolach z oddziałami integracyjnymi.

Ponadto w przedszkolach specjalnych, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych oraz poradniach psychologiczno-pedagogicznych mogą być prowadzone zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju dla dzieci.

A.11.2.2. Liczba przedszkoli dostosowanych do potrzeb dzieci niepełnosprawnych

Miasto Lublin jest organem prowadzącym dla 64 przedszkoli i 1 zespołu przedszkolnego, do których łącznie uczęszczało w roku szkolnym 2019/2020 – 8 542 dzieci, w tym 149 dzieci niepełnosprawnych. Dane dotyczące rodzaju niepełnosprawności zawarte są w poniższej tabeli.

Tabela 22: Liczba dzieci niepełnosprawnych w podziale na rodzaje niepełnosprawności w przedszkolach prowadzonych przez miasto Lublin w roku 2014/15 i 2019/20

Rodzaj niepełnosprawności	Liczba dzieci w roku 2014/2015	Liczba dzieci w roku 2019/2020	Zmiana
z niepełnosprawnościami sprzężonymi	11	26	+15
z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	46	38	-8
z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	41	48	+7
z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym	14	12	-2
z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	10	17	+7
słabowidzący	7	0	-7
słabosłyszący	5	4	-1
nieślyszący	2	4	+2
niewidomi	0	0	0
niedostosowani społecznie	0	0	0
zagrożeni niedostosowaniem społecznym	0	0	0
z zaburzeniami zachowania	0	0	0
SUMA:	136	149	+13

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UML

Z przedstawionych danych można zauważyć:

- wzrost ogółem liczby dzieci z niepełnosprawnością o 13 dzieci, co stanowi wzrost 9,56%,
- największy wzrost możemy zauważyć u dzieci z niepełnosprawnością sprzężoną – wzrost o 15 dzieci, co stanowi wzrost 136,36%,
- największy spadek o 8 dzieci zauważamy u dzieci z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, co stanowi spadek o 17,39%.

Dzieci z niepełnosprawnościami przyjmowane są do następujących przedszkoli samorządowych:

- Przedszkola Specjalnego nr 11 przy ul. Młodej Polski 30,
- Przedszkoli Integracyjnych:
  - Przedszkole Integracyjne nr 39 przy ul. Balladyny 14 – 5 oddziałów integracyjnych,
  - Publiczne Przedszkole Integracyjne nr 40 przy ul. Gospodarczej 18 – 5 oddziałów integracyjnych,
- Przedszkoli z oddziałami integracyjnymi:
  - Przedszkole nr 12 przy ul. Wolskiej 5 – 6 oddziałów integracyjnych,
  - Przedszkole nr 36 przy ul. Wallenroda 4 – 4 oddziały integracyjne,
  - Przedszkole nr 70 przy ul. Smyczkowej 2 – 1 oddział integracyjny.

Ponadto lubelskie przedszkola samorządowe przygotowane są na przyjęcie dzieci z dysfunkcjami. W jedynym w Lublinie, 10-oddziałowym publicznym Przedszkolu Specjalnym nr 11, prowadzone są indywidualne zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze oraz zajęcia z zakresu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Placówka specjalizuje się w opiece nad dziećmi autystycznymi, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym. W roku szkolnym 2019/2020 z placówki korzysta 45 dzieci. Prowadzona jest terapia dzieci z różnorodnymi zaburzeniami rozwoju, niepełnosprawnością intelektualną, mózgowym porażeniem dziecięcym, autyzmem, zespołem Downa. Terapię prowadzi zespół wysoko wykwalifikowanych specjalistów: pedagodzy specjaliści, psychologowie, neurologopedzi, rehabilitanci, terapeuci NDT-Bobath, terapeuci Integracji Sensorycznej.

Zajęcia prowadzone są w specjalistycznych gabinetach oraz salach dostosowanych do potrzeb i możliwości dzieci, które dysponują bogatym zestawem pomocy dydaktycznych i terapeutycznych.

Tabela 23: Liczba wychowanków i oddziałów w Przedszkolu Specjalnym nr 11

Nazwa placówki	Adres	Liczba dzieci	Liczba oddziałów	Zmiana w liczbie dzieci	Specjalizacja placówki
Przedszkole Specjalne nr 11 w Lublinie	ul. Młodej Polski 30 20-820 Lublin	60 / 45	9 / 10	-15 / -25%	niepełnosprawność ruchowa, w tym afazja; autyzm w tym z zespołem Aspergera, niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym i znacznym

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UML (dane na dzień 30 września 2014 oraz 30 września 2019 [SIO])

W ewidencji szkół niepublicznych zarejestrowano 3 przedszkola specjalne, prowadzone przez inne podmioty niż jednostki samorządowe.

Niepubliczne placówki prowadzą także oddziały integracyjne, do których uczęszcza 271 dzieci z niepełnosprawnościami.

Z analizy danych możemy zauważyć:

- wzrost ogółem liczby wychowanków o 145 wychowanków (115,08%),
- największy wzrost o 82 liczby wychowanków z autyzmem w tym z zespołem Aspergera przedszkolach oraz punktach przedszkolnych (94,25%).

A.11.2.3. Wczesne wspomaganie rozwoju w przedszkolach ogólnodostępnych

W roku szkolnym 2019/2020 wczesnym wspomaganie rozwoju objętych jest w Lublinie 613 dzieci, z tego 130 w przedszkolach i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych prowadzonych przez Miasto Lublin oraz 483 dzieci w podmiotach prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne.

W roku szkolnym 2019/2020 do lubelskich przedszkoli samorządowych uczęszczało 27 dzieci z opinią o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju oraz 149 dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. Miasto Lublin jest organem prowadzącym dla 4 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych. W dwóch z nich: Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej w Lublinie oraz w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Niestyszającej i Słabo Słyszającej im. Jana Pawła II w Lublinie w roku szkolnym 2019/2020 wczesnym wspomaganie rozwoju w ośrodkach było objętych 103 dzieci.

Dane porównawcze dotyczące wczesnego wspomaganie rozwoju w przedszkolach i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych w roku szkolnym 2014/2015 i 2019/2020 zawarte są w poniższej tabeli.

Tabela 24: Zestawienie porównawcze – wczesne wspomaganie rozwoju w przedszkolach i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych w roku 2014/2015 oraz 2019/2020

	Rok szkolny 2014/2015	Rok szkolny 2019/2020	Zmiana
Liczba dzieci z opinią o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju	30	27	-3 / -10%
Liczba dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego	75	149	+74 / 98,67%
Liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju w ośrodkach	126	103	-23 / -18,25%
SUMA:	231	279	48/20,78%

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UML

Z analizy przedstawionych danych możemy zauważyć:

- największy wzrost o 74 liczby dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego (98,67%),
- największy spadek o 23 liczby dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju w ośrodkach (-18,25%).

A.11.2.4. Liczba wychowanków z niepełnosprawnością w jednostkach prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne inne niż jst na terenie miasta Lublin w roku 2019/2020

W roku 2019/2020 w Lublinie działają 64 jednostki prowadzone przez osoby fizyczne i prawne, do których uczęszcza 476 dzieci i młodzieży posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Wczesne wspomaganie rozwoju realizuje 483 dzieci w 20 jednostkach. Szczegółowo informacje w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 25: Liczba wychowanków posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w jednostkach prowadzonych przez osoby fizyczne i prawne na terenie miasta Lublin w roku 2014/2015 oraz 2019/2020 (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

Rodzaj placówki niepublicznej	Liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie 2014/2019	Liczba uczniów orzeczenie 2014/2019	Zmiana	Liczba placówek realizujących wczesne wspomaganie rozwoju 2014/2019	Liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju 2014/2019	Zmiana w liczbach dzieci
przedszkole niepubliczne	34/35	166/258	92	10/10	38/148	110
oddziały przedszkolne w niepublicznych szkołach podstawowych	1/1	2/1	-1			
punkty przedszkolne	1/2	1/17	16			
szkoły podstawowe (w tym gimnazja)	17*/14	63*/160	97	-/1	-/1	
licea	8/9	11/43	32			
technikum	-/3	-/4				
poradnie				7/8	532/331	-201/-37,78%
specjalne ośrodki wychowawcze	1/-	36/-		-/1	-/ 3	
RAZEM:	62/64	279/476	197/70,61%	17/20	570/483	-87/-15,26%

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UML

* wliczono dane z gimnazjów do szkół podstawowych (zmiany wprowadzone w systemie oświaty od roku szkolnego 2017/2018)

Rodzaj placówki niepublicznej:

1. przedszkole niepubliczne:

- liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie:
  - 2014 r.: 34;
  - 2019 r.: 35;
- liczba uczniów orzeczenie:
  - 2014 r.: 166;
  - 2019 r.: 258;

- Zmiana 2014-2019: 92;
  - liczba placówek realizujących wczesne wspomaganie rozwoju:
    - 2014 r.: 10;
    - 2019 r.: 10;
  - liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganiem rozwoju:
    - 2014 r.: 38;
    - 2019 r.: 148;
    - Zmiana w liczbach dzieci 2014-2019: 110;
2. oddziały przedszkolne w niepublicznych szkołach podstawowych:
- liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie:
    - 2014 r.: 1;
    - 2019 r.: 1;
  - liczba uczniów orzeczenie:
    - 2014 r.: 2;
    - 2019 r.: 1;
    - Zmiana 2014-2019: minus 1;
3. punkty przedszkolne:
- liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie:
    - 2014 r.: 1;
    - 2019 r.: 2;
  - liczba uczniów orzeczenie:
    - 2014 r.: 1;
    - 2019 r.: 17;
    - Zmiana 2014-2019: 16;
4. szkoły podstawowe (w tym gimnazja):
- liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie:
    - 2014 r.: 17*;
    - 2019 r.: 14;
  - liczba uczniów orzeczenie:
    - 2014 r.: 63*;
    - 2019 r.: 160;
    - Zmiana 2014-2019: 97;
  - liczba placówek realizujących wczesne wspomaganie rozwoju:
    - 2019 r.: 1;
  - liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganiem rozwoju:
    - 2019 r.: 1;
5. licea:
- liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie:
    - 2014 r.: 8;
    - 2019 r.: 9;
  - liczba uczniów orzeczenie:
    - 2014 r.: 11;
    - 2019 r.: 43;
    - Zmiana 2014-2019: 32;
6. technikum:
- liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie:
    - 2019 r.: 3;
  - liczba uczniów orzeczenie:
    - 2019 r.: 4;
7. poradnie:
- liczba placówek realizujących wczesne wspomaganie rozwoju:
    - 2014 r.: 7;
    - 2019 r.: 8;
  - liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganiem rozwoju:

- 2014 r.: 532;
  - 2019 r.: 331;
  - Zmiana w liczbach dzieci 2014-2019: minus 201 / minus 37,78%;
8. specjalne ośrodki wychowawcze:
- liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie:
    - 2014 r.: 1;
  - liczba uczniów orzeczenie:
    - 2014 r.: 36;
  - liczba placówek realizujących wczesne wspomaganie rozwoju:
    - 2019 r.: 1;
  - liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju:
    - 2019 r.: 3;

Podsumowanie:

- liczba placówek, do których uczęszczają osoby posiadające orzeczenie:
  - 2014 r.: 62;
  - 2019 r.: 64;
- liczba uczniów orzeczenie:
  - 2014 r.: 279;
  - 2019 r.: 476;
  - Zmiana 2014-2019: 197 / 70,61%;
- liczba placówek realizujących wczesne wspomaganie rozwoju:
  - 2014 r.: 17;
  - 2019 r.: 20;
- liczba dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju:
  - 2014 r.: 570;
  - 2019 r.: 483;
  - Zmiana w liczbach dzieci 2014-2019: minus 87 / minus 15,26%.

Porównując rok szkolny 2014/2015 z rokiem szkolnym 2019/2020 przedstawionych danych możemy zauważyć:

- wzrost ogółem o 197 liczby uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (70,61%),
- największy wzrost o 97 liczby uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach podstawowych (153,97%),
- największy spadek o 201 liczby dzieci objętych wczesnym wspomaganie rozwoju na podstawie opinii w poradniach (-37,78%).

A.11.3. Szkoły

Działania samorządu Miasta Lublin w obszarze szeroko rozumianej edukacji, ukierunkowane są na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami mają możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Organizuje się opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwienie zindywidualizowanego procesu kształcenia, formy i programy nauczania oraz zajęcia rewalidacyjne, dostosowane do potrzeb i możliwości każdego dziecka.

Jedną z form jest zapewnienie możliwości wspólnego kształcenia dzieci niepełnosprawnych w formie edukacji włączającej oraz w oddziałach integracyjnych. Dzieci z niepełnosprawnościami przyjmowane są do oddziału integracyjnego na wniosek rodziców/prawnych opiekunów w oparciu o orzeczenie poradni psychologiczno- pedagogicznej. Do szkół z oddziałami integracyjnymi, prowadzonych przez Miasto Lublin uczęszczają uczniowie z różnorodnymi niepełnosprawnościami.

W pięciu ogólnodostępnych szkołach podstawowych utworzono w roku szkolnym 2019/2020 – 47

oddziałów integracyjnych, do których uczęszcza 179 dzieci z niepełnosprawnościami. Wybierając liceum, młodzież z niepełnosprawnościami ma możliwość podjęcia nauki w XVII Specjalnym Liceum Ogólnokształcącym, w którym uczy się 19 osób niepełnosprawnych.

W specjalnych szkołach zawodowych uczy się 442 osoby (221 w branżowych, 97 w technikach, 101 w szkołach przysposabiających do pracy, 23 w szkole policealnej).

W ogólnodostępnych szkołach zawodowych uczy się 18 osób z niepełnosprawnościami (8 w czterech branżowych i 10 w pięciu technikach).

Tabela 26: Liczba uczniów niepełnosprawnych uczęszczających do szkół ogólnodostępnych w roku szkolnym 2019/2020 (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

I.p.	Typ szkoły	Liczba uczniów niepełnosprawnych - ogółem	Liczba uczniów niepełnosprawnych w tym w szkołach specjalnych	Liczba uczniów niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych i szkołach ogólnodostępnych - ogółem	Liczba uczniów niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych i szkołach ogólnodostępnych w tym w oddziałach integracyjnych w szkołach	Liczba uczniów niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych i szkołach ogólnodostępnych w tym w oddziałach ogólnych w szkołach
1.	Szkoły podstawowe	982	571	411	179	232
2.	Licea ogólnokształcące	46	19	27	-	27
3.	Technika	107	97	10	0	10
4.	Branżowe	229	221	8	0	8
5.	Przysposabiające do pracy	101	101	0	0	0
6.	Policealne	23	23	0	0	0
	RAZEM:	1488	1032	456	179	277

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UML

Typ szkoły:

1. Szkoły podstawowe:
  - 982 uczniów niepełnosprawnych, w tym w szkołach specjalnych – 571;
  - 411 uczniów niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych i szkołach ogólnodostępnych, w tym: w oddziałach integracyjnych – 179 oraz w oddziałach ogólnych – 232.
2. Licea ogólnokształcące:
  - 46 uczniów niepełnosprawnych, w tym w szkołach specjalnych – 19;
  - 27 uczniów niepełnosprawnych w oddziałach ogólnych.
3. Technika:
  - 107 uczniów niepełnosprawnych, w tym w szkołach specjalnych – 97;
  - 10 uczniów niepełnosprawnych w oddziałach ogólnych.
4. Branżowe:
  - 229 uczniów niepełnosprawnych, w tym w szkołach specjalnych – 221;
  - 8 uczniów niepełnosprawnych w oddziałach ogólnych.
5. Przysposabiające do pracy:
  - 101 uczniów niepełnosprawnych w szkołach specjalnych;
6. Policealne:
  - 23 uczniów niepełnosprawnych w szkołach specjalnych;

Podsumowanie:

- 1488 uczniów niepełnosprawnych, w tym w szkołach specjalnych – 1032;
- 456 uczniów niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych i szkołach ogólnodostępnych,

w tym: w oddziałach integracyjnych – 179 oraz w oddziałach ogólnych – 277.

A.11.3.1. Nowe placówki edukacyjne dostosowane do potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami

W skład Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej w Lublinie przy ul. Wyścigowej 31 weszły dwie nowe szkoły.

Szkoła Specjalna Przesposabiająca do Pracy dla Uczniów z Niepełnosprawnościami Sprzężonymi w Lublinie

Z dniem 1 września 2019 r. powstała Szkoła Specjalna Przesposabiająca do Pracy dla Uczniów z Niepełnosprawnościami Sprzężonymi w Lublinie. Utworzenie trzyletniej szkoły specjalnej przesposabiającej do pracy umożliwiło kontynuowanie nauki uczniom, z niepełnosprawnościami sprzężonymi, którzy po ukończeniu gimnazjum, a w kolejnych latach szkoły podstawowej, nie mogą podjąć nauki w innym typie szkoły.

Branżowa Szkoła Usługowa Specjalna II stopnia

27 lutego 2020 r. Rada Miasta Lublin podjęła uchwałę w sprawie założenia Branżowej Szkoły Usługowej Specjalnej II stopnia w Lublinie. Szkoła ta stanowi ofertę skierowaną do absolwentów specjalnej branżowej szkoły I stopnia (lub osób posiadających kwalifikacje w nauczonym w niej zawodzie), a także do absolwentów dotychczasowej zasadniczej szkoły zawodowej, którzy rozpoczęli w niej kształcenie począwszy od roku szkolnego 2012/2013. Branżowa szkoła II stopnia umożliwia kontynuację nauki i podniesienie kwalifikacji, pozwalając na zdobycie wykształcenia średniego branżowego, uzyskanie dyplomu zawodowego na poziomie technika, a także na przystąpienie do egzaminu dojrzałości.

A.11.3.2. Oddziały integracyjne i nauczanie włączające

Miasto Lublin, wychodząc naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom rodziców dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze wskazaniem kształcenia w oddziale integracyjnym tworzy warunki do ich kształcenia w 6. szkołach podstawowych.

Szkoły podstawowe w których zorganizowane są oddziały integracyjne dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, są tak usytuowane, aby zabezpieczyć potrzeby w zakresie integracji w różnych częściach miasta:

- we wschodniej – Szkoła Podstawowa nr 32 z Oddziałami Integracyjnymi im. Pamięci Majdanka przy ul. Kazimierza Przerwy-Tetmajera 2, oraz Szkoła Podstawowa nr 15 im. Jana Pawła II ul. Elektryczna 51,
- w południowej – Szkoła Podstawowa nr 28 z Oddziałami Integracyjnymi im. Synów Pułku Ziemi Lubelskiej przy ul. Radości 13, oraz Szkoła Podstawowa nr 51 im. Jana Pawła II przy ul. Bursztynowej 22,
- w północnej – Szkoła Podstawowa nr 43 im. Ignacego Jana Paderewskiego przy ul. Józefa Śliwińskiego 5.

Zgodnie z przepisami prawa, liczba dzieci w oddziale przedszkola integracyjnego i oddziale integracyjnym w przedszkolu ogólnodostępnym oraz liczba uczniów w oddziale szkoły integracyjnej i oddziale integracyjnym w szkole ogólnodostępnej wynosi nie więcej niż 20, w tym nie więcej niż 5 dzieci lub uczniów niepełnosprawnych.

W roku szkolnym 2019/2020 Miasto Lublin, zgodnie z potrzebami zapewnia możliwość kształcenia dla 191 uczniów z niepełnosprawnościami (w tym 63 z niepełnosprawnością ruchową) w 47 oddziałach

integracyjnych w szkołach podstawowych. W każdym oddziale integracyjnym pracuje z uczniami dwóch nauczycieli, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb uczniów niepełnosprawnych. We wszystkich szkołach na poszczególnych etapach edukacyjnych wsparcie uczniom ze specjalnymi potrzebami zapewniają nauczyciele specjaliści – zatrudnieni w roku szkolnym 2019/2020 łącznie w wymiarze 49 etatów. Zajęcia rewalidacyjne z uczniami prowadzone były w tym okresie w wymiarze 2 godz. dla ucznia, tj. łącznie 382 godz. Ponadto wsparcie uczniom zapewniają również inni specjaliści zatrudnieni w szkołach (np. psycholog, pedagog, logopeda).

W szkołach, w których uczą się uczniowie z niepełnosprawnością ruchową zatrudnieni są również pracownicy na stanowiskach niepedagogicznych (jako pomoc nauczyciela), którzy pomagają dzieciom w czynnościach samoobsługowych i higienicznych, wspierają w przemieszczaniu się po obiektach szkolnych, itp. (np. uczniowie poruszający się na wózkach mają zapewnioną opiekę i pomoc podczas korzystania z windy).

Formy pomocy specjalistycznej oferowanej w szkole uczniom i rodzicom w oddziałach integracyjnych realizowane są na podstawie indywidualnych programów edukacyjno- terapeutycznych.

Tabela 27: Oddziały integracyjne w roku szkolnym 2019/2020 zorganizowane w szkołach prowadzonych przez Miasto Lublin

I.p.	Nazwa szkoły	Adres	Liczba uczniów niepełnosprawnych objętych dowozeniem	Liczba etatów nauczycieli specjalistów	Liczba godz. zajęć rewalidacyjnych
1.	Szkoła Podstawowa nr 15 im. Jana Pawła II w Lublinie	ul. Elektryczna 51	1	3,5	20
2.	Szkoła Podstawowa nr 28 z Oddziałami Integracyjnymi im. Synów Pułku Ziemi Lubelskiej w Lublinie	ul. Radości 13	14	11	90
3.	Szkoła Podstawowa nr 32 z Oddziałami Integracyjnymi im. Pamięci Majdanka w Lublinie	ul. Kazimierza Przerwy-Tetmajera 2	59	18,5	118
4.	Szkoła Podstawowa nr 43 im. Ignacego Jana Paderewskiego w Lublinie	ul. Józefa Śliwińskiego 5	16	8	74
5.	Szkoła Podstawowa nr 51 im. Jana Pawła II w Lublinie	ul. Bursztynowa 22	6	8	80
		SUMA OGÓŁEM:	96	49	382

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UML

A.11.3.3. Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz szkoły specjalne

Sieć placówek specjalnych w Lublinie zapewnia możliwość edukacji dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na każdym etapie kształcenia począwszy od prowadzonych w placówkach lubelskich zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, poprzez przedszkola, szkoły podstawowe oraz ponadpodstawowe.

Miasto Lublin jest organem prowadzącym dla przedszkola specjalnego, Szkoły Podstawowej Specjalnej nr 26 oraz 4 specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z różnymi niepełnosprawnościami (niestyszających, słaboszyszających, niewidomych, słabowidzących, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim,

umiarkowanym, znacznym, głębokim, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi). Zestawienie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 28: Liczba uczniów i wychowanków w szkołach specjalnych i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych w roku szkolnym 2014/2015 oraz 2019/2020

I.p.	Nazwa szkoły/placówki	Adres	Uczniowie 2014/2019	Wychowankowie 2014/2019	Specjalizacja szkoły
1.	Szkoła Podstawowa Specjalna nr 26 im. Janusza Korczaka	ul. Bronowicka 21 20-301 Lublin	183/258	0/0	sprzężenia, autyzm, w tym z zespołem Aspergera, niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym
2.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1	al. Spółdzielczości Pracy 65 20-147 Lublin	275/275	113/101	sprzężenia, słabowidzący, słabosłyszący, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, autyzm, w tym z zespołem Aspergera, niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym
4.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2	ul. Głuska 5 20-439 Lublin	175/124	25/13	sprzężenia, niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym
5.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej	ul. Ludwika Hirszfelda 6 20-092 Lublin	140/235	53/48	sprzężenia, niewidomi, słabowidzący, niesłyszący, słabosłyszący, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, autyzm, w tym z zespołem Aspergera, niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym
6.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niesłyszącej i Słabo Słyszącej im. Jana Pawła II	ul. Hanki Ordonówny 4 20-328 Lublin	107/102	79/58	sprzężenia, słabosłyszący, niesłyszący
7.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii	ul. Zemborzycka 63 20-445 Lublin	24/38	54/46	dla dzieci i młodzieży zagrożonej niedostosowaniem społecznym
		Razem:	904/1032	332/266	

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UML (dane na dzień 30 września 2014 oraz 30 września 2019 [SIO])

Porównując rok szkolny 2014/2015 z rokiem szkolnym 2019/2020 z przedstawionych danych możemy zauważyć:

- wzrost ogółem o 128 liczby uczniów (14,16%),
- spadek ogółem o 66 liczby wychowanków (-19,88%).

A.11.3.4. Zajęcia edukacyjne

Przedszkola, szkoły i specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, do których uczęszczają dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami organizują proces edukacyjno-wychowawczo- opiekuńczy zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa oświatowego.

Dodatkowe zajęcia edukacyjne, prowadzone przez ww. placówki, to między innymi:

- wycieczki przedmiotowe,
- nauka pływania,
- zajęcia o tematyce narodowej i regionalnej,
- zajęcia prezentujące symbole narodowe, kulturę regionalną i kulturę mniejszości narodowych i etnicznych (np. kulturę ukraińską, romską),
- zajęcia teatralne i filmowe oraz zajęcia mające na celu łamanie stereotypów o niepełnosprawności.

A.11.3.5. Rozwijanie różnych form kształcenia i wspieranie młodzieży w zakresie preorientacji zawodowej

Doradztwo zawodowe prowadzone jest w placówkach oświatowych na wszystkich etapach edukacyjnych, zgodnie z zapisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz. U. z 2019, poz. 325).

Doradca zawodu udziela pomocy dzieciom i młodzieży w wyborze zawodu, kierunku kształcenia czy dalszego szkolenia. Uwzględnia przy tym zarówno możliwości psychofizyczne, sytuację życiową jak i potrzeby rynku pracy i możliwości systemu edukacyjnego. Współpracuje z rodzicami i nauczycielami, psychologami i pedagogami w procesie orientacji zawodowej uczniów. Wykorzystuje swoją wiedzę o zawodach, rynku pracy oraz technicznych środkach przekazywania informacji zawodowej.

W wielu placówkach opracowuje się i przyjmuje do realizacji programy doradztwa edukacyjno-zawodowego. Między innymi w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2 w Lublinie „Program edukacyjno-zawodowy” wdrażany jest we wszystkich zespołach edukacyjno-terapeutycznych w formie dostosowanej do wieku, potrzeb uczniów oraz ich psychofizycznych możliwości. W 2019 r. przeprowadzono między innymi: zajęcia teoretyczne, zajęcia terenowe (poznawania zakładów pracy i specyfiki pracy w zawodzie), zajęcia warsztatowe w szkołach przyspasiających do pracy.

Szkoły, zwłaszcza na etapie, kiedy uczniowie są w klasach VII-VIII, prowadzą działania mające na celu zapoznanie z ofertą szkół, które mogą wybrać absolwenci placówki, organizując spotkania dla uczniów i ich rodziców, uczestnictwo w targach pracy i edukacyjnych. Na niższych etapach edukacyjnych prowadzone są spotkania z przedstawicielami poszczególnych zawodów, oglądanie materiałów multimedialnych, sprzyjających poznaniu warunków uprawiania poszczególnych zawodów. Istotne wsparcie w zakresie doradztwa zawodowego stanowi także oferta prowadzonej przez Miasto Lublin Specjalistycznej Poradni Zawodowej przy ul. Magnoliowej 8.

W roku szkolnym 2019/2020 do wszystkich szkół i placówek prowadzonych przez Miasto Lublin, uczęszczało 1488 uczniów z niepełnosprawnościami. Do oddziałów specjalnych na wszystkich etapach edukacyjnych – 1032 uczniów, w oddziałach integracyjnych na wszystkich etapach edukacyjnych – 179 uczniów i do oddziałów ogólnodostępnych szkół na wszystkich etapach edukacyjnych – 277 uczniów.

Powyższe dane szczegółowo przedstawia je poniższa tabela.

Tabela 29: Liczba uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach prowadzonych przez Miasto Lublin w 2014 i 2019 r. (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

Typ szkoły	Oddziały specjalne 2014/2019	Oddziały integracyjne 2014/2019	Oddziały ogólnodostępne 2014/2019	Razem 2014/2019
Szkoły podstawowe (w tym Gimnazja-2014)	516*/571	188*/179	87*/232	791*/982
Licea ogólnokształcące	25/19	11/0	18/27	54/46
Szkoły zawodowe	363/442	15/0	4/18	382/460
Razem:	904/1 032 (+128/+14,16%)	214/179 (-35/- 16,35%)	109/277 (+168/+154,13%)	1227/1 488

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UML

* wliczono dane z gimnazjów do szkół podstawowych (zmiany wprowadzone w systemie oświaty od roku szkolnego 2017/2018)

Typ szkoły:

1. Szkoły podstawowe (w tym Gimnazja-2014):

- Oddziały specjalne:
  - 2014 r.: 516 *;
  - 2019 r.: 571;
- Oddziały integracyjne:
  - 2014 r.: 188 *;
  - 2019 r.: 179;
- Oddziały ogólnodostępne:
  - 2014 r.: 87 *;
  - 2019 r.: 232;
- Razem:
  - 2014 r.: 791 *;
  - 2019 r.: 982;

2. Licea ogólnokształcące:

- Oddziały specjalne:
  - 2014 r.: 25;
  - 2019 r.: 19;
- Oddziały integracyjne:
  - 2014 r.: 11;
  - 2019 r.: 0;
- Oddziały ogólnodostępne:
  - 2014 r.: 18;
  - 2019 r.: 27;
- Razem:
  - 2014 r.: 54;
  - 2019 r.: 46;

3. Szkoły zawodowe:

- Oddziały specjalne:
  - 2014 r.: 363;
  - 2019 r.: 442;
- Oddziały integracyjne:
  - 2014 r.: 15;
  - 2019 r.: 0;
- Oddziały ogólnodostępne:
  - 2014 r.: 4;
  - 2019 r.: 18;
- Razem:
  - 2014 r.: 382;

- 2019 r.: 460;

Podsumowanie:

- Oddziały specjalne:
  - 2014 r.: 904;
  - 2019 r.: 1 032;
  - Zmiana 2014-2019: 128 / 14,16%;
- Oddziały integracyjne:
  - 2014 r.: 214;
  - 2019 r.: 179;
  - Zmiana 2014-2019: minus 35 / minus 16,35%;
- Oddziały ogólnodostępne:
  - 2014 r.: 109;
  - 2019 r.: 277;
  - Zmiana 2014-2019: 168 / 154,13%;
- Razem:
  - 2014 r.: 1 227;
  - 2019 r.: 1 488.

Zauważalny jest wzrost liczby uczniów niepełnosprawnych uczęszczających do oddziałów specjalnych. W stosunku do roku szkolnego 2014/2015 jest to wzrost o **261** uczniów (21,27%) na wszystkich etapach edukacyjnych w szkołach i placówkach prowadzonych przez Miasto Lublin.

A.11.3.6. Tworzenie oddziałów integracyjnych w istniejących placówkach edukacyjnych

W roku szkolnym 2019/2020 na różnych etapach edukacyjnych w szkołach prowadzonych przez Miasto Lublin funkcjonowało 47 oddziałów integracyjnych.

Porównując dane z rokiem szkolnym 2014/2015 i 2019/2020 możemy zauważyć w klasach integracyjnych:

- wzrost ogółem o 111 liczby uczniów pełnosprawnych (19,30%) oraz o 21 liczby uczniów niepełnosprawnych (13,29%),
- największy wzrost o 54 liczby godzin zajęć rewalidacyjnych (tygodniowo) w SP nr 32 (84,37%),
- największy spadek o 45 liczby godzin zajęć rewalidacyjnych (tygodniowo) w SP nr 15 (-69,23%).

A.11.3.7. Planowane zmiany w sieci ośrodków szkolno-wychowawczych mających na celu zapewnienie wszechstronnej oferty edukacyjnej oraz form wsparcia dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnościami

Lublin stanowi istotny ośrodek edukacyjny dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z całego województwa.

Na dzień dzisiejszy w Lublinie istnieje potrzeba utworzenia ośrodka zapewniającego kompleksowe wsparcie edukacyjne, rewalidacyjne oraz rehabilitacyjne dla dzieci i młodzieży od chwili wykrycia niepełnosprawności do momentu uzyskania przez osobę niepełnosprawną niezależności umożliwiającej podjęcie aktywności zawodowej. W praktyce podopiecznymi ośrodka będą mogły być osoby od pierwszych miesięcy życia do 25 roku życia.

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej w Lublinie jest jedyną specjalistyczną placówką, obejmującą wszystkie rodzaje niepełnosprawności, niosącą pomoc edukacyjną i rewalidacyjną uczniom z całego województwa lubelskiego. W Ośrodku kształcą się i mieszkają dzieci i młodzież z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Obecnie Ośrodek prowadzi swoją działalność w dwóch obiektach, przy ul. Hirszfelda 6 i ul. Wyścigowej 31, które nie spełniają aktualnych standardów, wymaganych przy prowadzeniu tego typu placówek. Dlatego też Miasto planuje rozbudowę i modernizację obiektów przy ul. Wyścigowej 31, w celu ich adaptacji do potrzeb SOSW. Rozszerzona zostanie również funkcjonalność Ośrodka o część rehabilitacyjną oraz kulturalno-opiekuńczą.

W budynku Ośrodka będą działały: przedszkole, szkoła podstawowa, branżowa szkoła usługowa, technikum, liceum ogólnokształcące oraz szkoła policealna. Ośrodek prowadzić będzie zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju. Podopieczni pochodzą z całego regionu województwa lubelskiego, docelowo Ośrodek będzie mógł objąć opieką 350 osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Uczniowie spoza Lublina będą mieszkać w internacie. Zajęcia rehabilitacyjne będą mogły być świadczone na rzecz ok. 100 osób z niepełnosprawnością narządu ruchu niebędących podopiecznymi Ośrodka.

W Ośrodku będzie funkcjonowała część rehabilitacyjna i kulturalno-opiekuńcza. Znajdą się również sale: rewalidacyjno-gimnastyczna, terapii zajęciowej, pracownie zajęć usprawniających, park orientacji przestrzennej, plac zabaw, siłownia na wolnym powietrzu.

Ośrodek zostanie kompleksowo wyposażony w specjalistyczny sprzęt wspomagający pracę z uczniem niepełnosprawnym (m.in. pomoce edukacyjne, pomoce rewalidacyjne, sprzęt rehabilitacyjny, wyposażenie warsztatów zawodowych).

A.11.4. Projekty realizowane w latach 2015-2019

Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej jest realizatorem zadania z zakresu administracji rządowej wynikającego z **programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”**, w zakresie zadań wiodącego ośrodka koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczego na terenie Miasta Lublin. Realizacja programu rozpisana jest na lata 2018-2021 i w całości finansowana z dotacji. Na realizację programu do wykorzystania w latach 2018-2021 zarezerwowano dotację w łącznej wysokości 4 612 200 zł.

W roku 2018 z kwoty dotacji 759 000 zł z przeznaczeniem na doposażenie placówki w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne oraz na wynagrodzenia dla specjalistów tytułem przeprowadzenia dodatkowych zajęć w łącznym wymiarze 12 400 godzin wykorzystano kwotę 92 402,27 zł.

W okresie od 15.10.2018 r. do 31.12.2018 r. przeprowadzono łącznie 1 425 godzin zajęć programu „Za życiem”. Wsparciem zostało objętych 56 dzieci w wieku od 0 do 6 lat i ich rodziny, w tym 34 dzieci do 3 roku życia, średnio w ramach programu prowadzono 3 godziny zajęć tygodniowo dla danego dziecka. Zapewniona została opieka pielęgniarska w wymiarze 96 godzin, 2 godziny dziennie przez 5 dni w tygodniu, opieką objęto 12 dzieci. Opieką i terapią psychologiczną zostało objętych 16 dzieci i ich rodziny oraz prowadzone były konsultacje, z których skorzystało 11 dzieci. W zajęciach rehabilitacji ruchowej uczestniczyło 40 dzieci oraz 5 dzieci doraźnie. Ze wsparcia pedagogicznego z zakresu pedagogiki specjalnej skorzystało 53 dzieci natomiast wsparcia logopedycznego udzielono 21 dzieciom. Instruktor widzenia prowadził terapię z 8 dzieci. Specjalistycznego wsparcia w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju udzielało łącznie 15 terapeutów.

W roku 2019 z kwoty dotacji 1 107 600 zł z przeznaczeniem na wynagrodzenia specjalistów w łącznym wymiarze 18 460 godzin zajęć wykorzystano kwotę 560 063,88 zł. W okresie od 1.01.2019 r. do 31.12.2019 r. przeprowadzono łącznie 10 134 godziny zajęć programu.

Specjalistycznego wsparcia w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju udzielało 15 terapeutów. Zapewniona została opieka pielęgniarska w wymiarze 506 godzin, 2 godziny dziennie przez 5 dni w tygodniu, opieką objęto 12 dzieci. W ramach realizowanego zadania wsparciem objęto łącznie 81 dzieci w wieku od 0 do 7 lat i ich rodziny, w tym 41 dzieci do 3 roku życia. Średnio w ramach

programu prowadzono 3 godziny zajęć wczesnego wspomagania tygodniowo dla danego dziecka, przez 42 tygodnie w roku. Systematyczną opieką i terapią psychologiczną zostało objętych 24 dzieci wraz z rodzinami natomiast z konsultacji skorzystało kolejnych 4 dzieci wraz z rodzinami. Na zajęcia rehabilitacji ruchowej systematycznie uczęszczało 57 dzieci oraz 12 dzieci doraźnie. Wsparcia pedagogicznego z zakresu pedagogiki specjalnej udzielono 81 dzieciom, a logopedycznego 29 dzieciom. Instruktor widzenia prowadził terapię z 13 dzieci. Praca z każdym dzieckiem była dostosowana do jego indywidualnych możliwości psychofizycznych. Dla każdego dziecka został opracowany, przez wszystkich specjalistów pracujących z dzieckiem, indywidualny program wsparcia. Wszystkie działania prowadzone były w ścisłej współpracy z rodzicami dziecka.

Na lata 2020 oraz 2021 zarezerwowano środki finansowe w wysokości po 1 372 800 z przeznaczeniem na wynagrodzenia specjalistów w wymiarze 22 880 godzin zajęć na każdy rok.

Projekt „Lublin stawia na zawodowców” realizowany w 4 lubelskich szkołach zawodowych w okresie od 01.07.2018 r. do 31.08.2020 r. w ramach RPOWL na lata 2014-2020.

W ramach projektu organizowane są m.in. staże oraz wizyty studyjne dla uczniów i nauczycieli u pracodawców, zajęcia specjalistyczne oraz wsparcie uczniów w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień zwiększających szanse na rynku pracy.

- W 2018 r. w zajęciach specjalistycznych zwiększających szanse na rynku pracy, wzięło udział łącznie 8 uczniów z niepełnosprawnościami. Ponadto w stażach zawodowych u pracodawców wzięło udział łącznie 7 uczniów z niepełnosprawnościami.
- W 2019 r. w zajęciach specjalistycznych zwiększających szanse na rynku pracy, wzięło udział łącznie 43 uczniów z niepełnosprawnościami.

W ramach projektu doposażono ponadto pracownie przedmiotów zawodowych oraz zakupiono materiały dydaktyczne do realizacji zajęć w Technikum Specjalnym nr 1 w SOSWNS na kwotę ponad 98 000 zł.

Projekt „Szkoły na sto dwa. Program podnoszenia jakości kształcenia ogólnego w 8 szkołach ponadgimnazjalnych z Lublina” realizowany był w okresie od 01.08.2017 r. do 31.07.2019 r. w ramach RPOWL na lata 2014-2020 przez Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin we współpracy ze szkołami ponadgimnazjalnymi.

Projekt realizowany był w 8 szkołach ponadgimnazjalnych.

Celem głównym projektu było zwiększenie szans edukacyjnych uczniów 8 szkół ponadgimnazjalnych z Lublina, poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości kształcenia ogólnego. W okresie realizacji projektu z ww. form wsparcia skorzystało 154 uczniów/uczennic z niepełnosprawnościami.

Projekt „Przejdź na zawodowstwo – dzisiaj szkoła jutro sukces” realizowany był w ramach RPOWL na lata 2014-2020 w okresie 01.05.2017 r. - 30.09.2019 r.

Projekt wdrażany był w 12 szkołach zawodowych prowadzonych przez Miasto Lublin (w tym w 2 szkołach dla uczniów z niepełnosprawnościami).

W ramach realizacji projektu, w różnych formach zajęć edukacyjnych realizowanych w szkołach, a także w wizytach studyjnych, stażach i praktykach zawodowych oraz wykładach i warsztatach realizowanych u pracodawców, wzięło udział łącznie 110 uczniów z niepełnosprawnościami.

Celem głównym projektu było podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez rozwijanie wiedzy specjalistycznej i umiejętności praktycznych nauczycieli i uczniów w 12 szkołach zawodowych oraz doposażenie bazy dydaktycznej w szkołach objętych projektem.

A.11.5. Niepełnosprawni studenci

Lublin jest miastem akademickim. Na lubelskich uczelniach studiuje niepełnosprawni studenci – zarówno mieszkańcy naszego miasta, jak i pochodzący z innych miejscowości.

Poniższe zestawienie prezentuje porównanie liczby niepełnosprawnych studentów w roku akademickim 2014/2015 oraz 2019/2020 na lubelskich uczelniach. Dane pochodzą z uczelni, które odpowiedziały na zapytanie Urzędu w poszczególnych latach.

Tabela 30: Zestawienie porównawcze – Niepełnosprawni studenci w Lublinie w roku akademickim 2014/2015 oraz 2019/2020 według stopnia niepełnosprawności. (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

Uczelnia	Liczba studentów z niepełnosprawnością 2014/2019	Zmiana	Stopień znaczny 2014/2019	Stopień znaczny - zmiana	Stopień umiarkowany 2014/2019	Stopień umiarkowany - zmiana	Stopień lekki 2014/2019	Stopień lekki - zmiana
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	460 / 358	-102	51/45	-6	285/209	-76	124/104	-20
Katolicki Uniwersytet Lubelski im Jana Pawła II	387 / 235	-152	64/37	-27	217/127	-90	106/71	-35
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	193 / 189	-4	20 /21	1	117/112	-5	56/56	0
Uniwersytet Przyrodniczy	149 / 111	-38	14/2	-12	94/73	-21	41/36	-5
Politechnika Lubelska	138 / 90	-48	9/3	-6	83/48	-35	46/39	-7
Uniwersytet Medyczny	99 / 79	-20	2/2	0	57/42	-15	40/35	-5
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	27 / 36	9	3/6	3	21/15	-6	3/15	12
Wyższa Szkoła Nauk Społecznych	12 /18	6	1/3	2	6/11	5	5/4	-1
Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza	b.d. / 36	36	b.d./7	7	b.d./21	21	b.d./8	8
OGÓŁEM:	1 465/1 152	-313	164/126	-38	880/658	-222	421/368	-53

Źródło: dane uczelni

Uczelnia:

1. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej:

- 2014 r.: 460 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 51, umiarkowany: 285; lekki: 124;
- 2019 r.: 358 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 45, umiarkowany: 209; lekki: 104;
- Zmiana 2014-2019: minus 102, w tym: znaczny: minus 6, umiarkowany: minus 76; lekki: minus 20;

2. Katolicki Uniwersytet Lubelski im Jana Pawła II

- 2014 r.: 387 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 64, umiarkowany: 217; lekki: 106;
- 2019 r.: 235 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 37, umiarkowany: 127; lekki: 71;
- Zmiana 2014-2019: minus 152, w tym: znaczny: minus 27, umiarkowany: minus 90; lekki: minus 35;

3. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji:

- 2014 r.: 193 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 20, umiarkowany: 117; lekki: 56;

- 2019 r.: 189 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 21, umiarkowany: 112; lekki: 56;
  - Zmiana 2014-2019: minus 4, w tym: znaczny: 1, umiarkowany: minus 5; lekki: 0;
4. Uniwersytet Przyrodniczy
- 2014 r.: 149 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 14, umiarkowany: 94; lekki: 41;
  - 2019 r.: 111 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 2, umiarkowany: 73; lekki: 36;
  - Zmiana 2014-2019: minus 38, w tym: znaczny: minus 12, umiarkowany: minus 21; lekki: minus 5;
5. Politechnika Lubelska:
- 2014 r.: 138 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 9, umiarkowany: 83; lekki: 46;
  - 2019 r.: 90 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 3, umiarkowany: 48; lekki: 39;
  - Zmiana 2014-2019: minus 48, w tym: znaczny: minus 6, umiarkowany: minus 35; lekki: minus 7;
6. Uniwersytet Medyczny:
- 2014 r.: 99 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 2, umiarkowany: 57; lekki: 40;
  - 2019 r.: 79 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 2, umiarkowany: 42; lekki: 35;
  - Zmiana 2014-2019: minus 20, w tym: znaczny: 0, umiarkowany: minus 15; lekki: minus 5;
7. Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji:
- 2014 r.: 27 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 3, umiarkowany: 21; lekki: 3;
  - 2019 r.: 36 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 6, umiarkowany: 15; lekki: 15;
  - Zmiana 2014-2019: 9, w tym: znaczny: 3, umiarkowany: minus 6; lekki: 12;
8. Wyższa Szkoła Nauk Społecznych:
- 2014 r.: 12 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 1, umiarkowany: 6; lekki: 5;
  - 2019 r.: 18 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 3, umiarkowany: 11; lekki: 4;
  - Zmiana 2014-2019: 6, w tym: znaczny: 2, umiarkowany: 5; lekki: minus 1;
9. Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza:
- 2014 r.: brak danych;
  - 2019 r.: 36 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 7, umiarkowany: 21; lekki: 8;
  - Zmiana 2014-2019: 6, w tym: znaczny: 7, umiarkowany: 21; lekki: 8;

Podsumowanie:

- 2014 r.: 1465 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 164, umiarkowany: 880; lekki: 421;
- 2019 r.: 1152 studentów z niepełnosprawnością, w tym: znaczny: 126, umiarkowany: 658; lekki: 368;
- Zmiana 2014-2019: minus 313, w tym: znaczny: minus 38, umiarkowany: minus 222; lekki: minus 53.

Porównując rok akademicki 2014/2015 z rokiem akademickim 2019/2020 z przedstawionych danych możemy zauważyć:

- spadek ogółem o 313 liczby studentów z niepełnosprawnością (-21,36%),
- największy spadek o 152 liczby studentów z niepełnosprawnościami na KUL-u (-39,28%),
- spadek ogółem o 222 liczby studentów z umiarkowanym stopniem niepełnosprawnościami (-25,23%).

A.12. Zatrudnienie

A.12.1. Aktywność zawodowa niepełnosprawnych

Szczegółowe trendy dotyczące liczby osób niepełnosprawnych prawnie oraz ich aktywności zawodowej zestawiają wyniki badań Aktywności Ekonomicznej Ludności.

Tabela 31: Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i powyżej w wybranych latach 1993-2019 – zestawienie średnioroczne (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

Rok	Ogółem w tysiącach	Aktywni zawodowo - razem w tysiącach	Aktywni zawodowo - pracujący w tysiącach	Aktywni zawodowo - bezrobotni w tysiącach	Bierni zawodowo w tysiącach	Współczynnik aktywności zawodowej w %	Wskaźnik zatrudnienia w %	Stopa bezrobocia w %
1993	4 079	895	767	128	3 184	21,9	18,8	14,3
2000	4 324	832	685	147	3 492	19,2	15,8	17,7
2005	4 085	663	535	128	3 422	16,2	13,1	19,3
2006	3 806	571	481	90	3 235	15,0	12,6	15,8
2010	3 359	566	485	81	2 793	16,8	14,4	14,4
2015	3 525	640	551	90	2 885	18,2	15,6	14,1
2016	3 252	536	470	66	2 716	16,5	14,5	12,3
2017	3 207	524	467	57	2 683	16,3	14,6	10,9
2018	3 116	549	503	46	2 567	17,6	16,1	8,4
2019	3 040	526	491	34	2 514	17,3	16,2	6,5
I kw. 2020	2 995	516	487	29	2 479	17,2	16,3	5,6

Źródło: Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności ([BAEL](#))

Zestawienie średnioroczne:

- 1993 r.:
  - Ogółem: 4 079 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 895 000 w tym: pracujący: 767 000, bezrobotni: 128 000;
    - Bierni zawodowo: 3 184 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 21,9%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 18,8%;
  - Stopa bezrobocia: 14,3%;
- 2000 r.:
  - Ogółem: 4 324 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 832 000 w tym: pracujący: 685 000, bezrobotni: 147 000;
    - Bierni zawodowo: 3 492 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 19,2%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 15,8%;
  - Stopa bezrobocia: 17,7%;
- 2005 r.:
  - Ogółem: 4 085 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 663 000 w tym: pracujący: 535 000, bezrobotni: 128 000;
    - Bierni zawodowo: 3 422 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 16,2%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 13,1%;
  - Stopa bezrobocia: 19,3%;

4. 2006 r.:
  - Ogółem: 3 806 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 571 000 w tym: pracujący: 481 000, bezrobotni: 90 000;
    - Bierni zawodowo: 3 235 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 15,0%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 12,6%;
  - Stopa bezrobocia: 15,8%;
5. 2010 r.:
  - Ogółem: 3 359 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 566 000 w tym: pracujący: 485 000, bezrobotni: 81 000;
    - Bierni zawodowo: 2 793 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 16,8%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 14,4%;
  - Stopa bezrobocia: 14,4%;
6. 2015 r.:
  - Ogółem: 3 525 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 640 000 w tym: pracujący: 551 000, bezrobotni: 90 000;
    - Bierni zawodowo: 2 885 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 18,2%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 15,6%;
  - Stopa bezrobocia: 14,1%;
7. 2016 r.:
  - Ogółem: 3 252 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 536 000 w tym: pracujący: 470 000, bezrobotni: 66 000;
    - Bierni zawodowo: 2 716 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 16,5%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 14,5%;
  - Stopa bezrobocia: 12,3%;
8. 2017 r.:
  - Ogółem: 3 207 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 524 000 w tym: pracujący: 467 000, bezrobotni: 57 000;
    - Bierni zawodowo: 2 683 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 16,3%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 14,6%;
  - Stopa bezrobocia: 10,9%;
9. 2018 r.:
  - Ogółem: 3 116 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 549 000 w tym: pracujący: 503 000, bezrobotni: 46 000;
    - Bierni zawodowo: 2 567 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 17,6%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 16,1%;
  - Stopa bezrobocia: 8,4%;
10. 2019 r.:
  - Ogółem: 3 040 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 526 000 w tym: pracujący: 491 000, bezrobotni: 34 000;
    - Bierni zawodowo: 2 514 000;
  - Współczynnik aktywności zawodowej: 17,3%;
  - Wskaźnik zatrudnienia: 16,2%;
  - Stopa bezrobocia: 6,5%;
11. I kw. 2020 r.:
  - Ogółem: 2 995 000 w tym:
    - Aktywni zawodowo: 516 000 w tym: pracujący: 487 000, bezrobotni: 29 000;
    - Bierni zawodowo: 2 479 000;

- Współczynnik aktywności zawodowej: 17,2%;
- Wskaźnik zatrudnienia: 16,3%;
- Stopa bezrobocia: 5,6%.

Jak widać **współczynnik aktywności zawodowej** (stosunek liczby wszystkich niepełnosprawnych prawnie do tych, którzy pracują lub poszukują pracy) był najwyższy w roku 1993 (21,9%) i od tego czasu systematycznie malał do roku 2006, kiedy to osiągnął minimum (15,0%) i od tego czasu rośnie, obecnie (I kwartał 2020 r.) osiągając 17,2%.

Wskaźnik zatrudnienia (stosunek aktywnych zawodowo niepełnosprawnych do wszystkich pracujących) postępuje za poprzednim wskaźnikiem. Jego minimum również nastąpiło w 2006 roku (12,6%) przy stopie bezrobocia 15,8% i również od tego czasu rośnie osiągając obecnie 16,3% przy spadającej stopie bezrobocia wynoszącej aktualnie 5,6%. **Sytuacja zawodowa niepełnosprawnych powoli się poprawia.**

Aktualne dane za I kwartał 2020 r. z województwa lubelskiego dla grupy wiekowej 16 lat i więcej wykazują:

- współczynnik aktywności zawodowej na poziomie 15,6%,
- wskaźnik zatrudnienia 13,9%.

Oba wskaźniki są zatem poniżej średniej krajowej. Najniższy wskaźnik zatrudnienia ma województwo podkarpackie – 10,7%, zaś najwyższy województwo lubuskie – 22,4%. Województwo lubelskie zajmuje czwarte miejsce od końca.

A.12.2. Aktywizacja zawodowa

A.12.2.1. Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ)

Definicja WTZ

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to forma aktywizacji osób niepełnosprawnych polegająca na tworzenia im warunków do wykonywania pracy, która ma walor edukacji (przyucza do jakiegoś zawodu) i terapeutyczny jednocześnie.

Uczestnicy WTZ zajmują się np. obróbką drewna, malowaniem, szyciem czy wykonywaniem prac porządkowych.

- Wyniki badań i analiz przeprowadzonych w ramach projektu "[Innowacyjny model aktywizacji zawodowej uczestników WTZ](#)"
- [Informacja o WTZ](#) na serwisie Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

Lubelskie warsztaty terapii zajęciowej działają na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną, chorobami psychicznymi, niepełnosprawnością ruchową, niepełnosprawnością z tytułu narządu wzroku, a także na rzecz osób ze schorzeniami sprzężonymi.

Bogata oferta pracowni w ramach warsztatów zapewnia terapię, naukę, jak i przygotowanie do pełnienia ról społecznych dając szansę na niezależne i aktywne życie osób niepełnosprawnych.

Przykładowe pracownie w lubelskich WTZ to: plastyczna, artystyczna, tkacko-krawiecka, techniczna, komputerowo-biurowa, małej poligrafii, ogrodnicza, gospodarstwa domowego, technik użytecznych, ekologiczna, wikliniarska, ceramiczna, kulinarna.

Dodatkowo warsztaty zapewniają rehabilitację osobom niepełnosprawnym, integrację ich ze społecznością lokalną, utrzymują kontakt, wspierają rodziny i przyjaciół osób korzystających z WTZ, promują osiągnięcia i rozpowszechniają twórczość poprzez organizację kiermaszów, festynów, spektakli, happeningów. Środki zapewniające funkcjonowanie warsztatów terapii zajęciowej

pochodzą z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz z budżetu Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu.

Finansowanie WTZ

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej¹³ koszty działalności warsztatów finansowane ze środków samorządu powiatowego powinny wynosić co najmniej 10%.

Na podstawie tego zapisu struktura kosztów na funkcjonowanie WTZ w Lublinie przedstawia się następująco:

- 90% środków pochodzi z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- 10% środków pochodzi z budżetu Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu.

Od roku 2018 Miasto Lublin zwiększyło swój udział finansowy do 15% .

Jak widać w poniższym zestawieniu, wkład Miasta w funkcjonowanie WTZ wzrósł od 2014 roku o 61,70 %, co stanowi kwotę 273 764 zł.

Tabela 32: Kalkulacja środków przeznaczonych na roczne funkcjonowanie warsztatów terapii zajęciowej w Lublinie

I.p.	Źródło finansowania	Liczba korzystających	Środki finansowe 2014/2019
1.	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	270	3 994 920 / 4 873 788
2.	Budżet Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu	270	443 880 / 717 644
		SUMA:	4 438 800 / 5 591 432

Źródło: MOPR Lublin, Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych UML

Liczba WTZ w Lublinie

W Lublinie funkcjonuje 9 warsztatów terapii zajęciowej. Uczestniczy w nich 270 osób niepełnosprawnych, korzystających tym samym z rehabilitacji społecznej, jak i zawodowej. Liczba ta od wielu lat nie ulega zmianie.

Jeden warsztat jest prowadzony przez jednostkę organizacyjną Miasta (Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 1), pozostałe warsztaty prowadzone są przez podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych (jeden przez fundację – od 2009 roku, stowarzyszenia oraz Spółdzielnię Niewidomych im. Modesta Sękowskiego).

Wykaz jednostek prowadzących warsztaty terapii zajęciowej przedstawia poniższa tabela.

Tabela 33: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej w Lublinie

¹³ Pełna nazwa: Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
Id: 8A7DB997-4878-4FFF-B791-67F50D9FDD96. Podpisany

I.p.	Nazwa i adres Warsztatu Terapii Zajęciowej	Liczba uczestników
1.	Fundacja Teatrotterapia Lubelska, ul. Młodej Polski 32/144, 20-863 Lublin	25
2.	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo, ul. Doświadczalna 46, 20-236 Lublin	35
3.	Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności, ul. K. Wallenroda 2a, 20-607 Lublin	30
4.	Spółdzielnia Niewidomych im. Modesta Sękowskiego, ul. Głowackiego 35, 20-060 Lublin	20
5.	Stowarzyszenie „Źródło” Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół, ul. Gospodarcza 32, 20-213 Lublin	30
6.	Stowarzyszenie „Źródło” Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół, ul. Radzyńska 3, 20-850 Lublin	40
7.	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną, ul. Rogowskiego 5, 20-840 Lublin	25
8.	Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia”, ul. Abramowicka 2, 20-440 Lublin	35
9.	Fundacja Aktywator, Al. Spółdzielczości Pracy 65, 20-147 Lublin	30
	Liczba uczestników warsztatów terapii zajęciowej ogółem:	270

Źródło: MOPR Lublin

Czas korzystania z rehabilitacji w danej placówce, jak i przekrój wiekowy uczestników jest zróżnicowany. Zjawiskiem w skali ogólnopolskiej potwierdzonym badaniami (Badanie sytuacji warsztatów terapii zajęciowej – raport końcowy z badania, Warszawa, wrzesień 2014) jest **mała rotacja uczestników WTZ i relatywnie niska efektywność mierzona liczbą osób podejmujących pracę.**

Jedną z przyczyn takiego stanu jest niewystarczająca liczba zakładów aktywności zawodowej i kurczący się rynek zakładów pracy chronionej, w których uczestnicy WTZ mogliby podjąć zatrudnienie.

Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym o zasadności korzystania z rehabilitacji przez danego uczestnika WTZ decyduje rada programowa warsztatu. Jej stanowisko jest wiążące zarówno dla uczestnika warsztatu, jak i dla powiatowego centrum pomocy rodzinie.

Rada programowa warsztatu, po dokonaniu oceny kompleksowej może zdecydować o:

- gotowości uczestnika warsztatu do podjęcia zatrudnienia,
- potrzebie skierowania do ośrodka wsparcia (w tych dwóch przypadkach uczestnik zobowiązany jest opuścić warsztat, ale nie ma obowiązku ani podjąć pracy, ani uczęszczać do ośrodka wsparcia),
- przedłużeniu rehabilitacji w warsztacie ze względu na pozytywne rokowania co do przyszłych postępów w rehabilitacji, umożliwiających podjęcie zatrudnienia.

Jak wskazuje analiza dotychczasowych decyzji rad programowych, tych ostatnich decyzji jest najwięcej. Decyzje rady o pozostawieniu uczestnika w warsztacie ze względu na okresowy brak możliwości podjęcia zatrudnienia, czy okresowy brak możliwości skierowania do ośrodka wsparcia, które również wynikają z ww. ustawy, są rzadkie.

Analiza decyzji rad programowych WTZ wskazuje zatem, iż większość ocenianych uczestników warsztatów rokuje pozytywnie, co do przyszłych postępów w rehabilitacji, umożliwiających podjęcie zatrudnienia. Oczywiście, pozytywne rokowanie nie musi oznaczać już gotowości do podjęcia pracy – tym bardziej, że – **co podkreśla kadra warsztatów, osoby z niepełnosprawnością intelektualną (które stanowią w warsztatach większość) wolniej się uczą wszelkich czynności i długo muszą je**

utrwalać. Ale – w przypadku uczestników o długotrwałej rehabilitacji w WTZ pozytywne rokowanie może oznaczać, że zbliża się czas na weryfikację faktycznie nabytych umiejętności i weryfikację możliwości/potencjału danej osoby.

W 2014 r. 41 osób odeszło z WTZ, z czego tylko 9 osób podjęło zatrudnienie, zaś w 2019 roku odeszło 29 osób a zatrudnienie podjęła 1 osoba i 1 osoba odeszła ze względu na podjęcie stażu.

Na terenie miasta nie ma zatem potrzeby zwiększania ilości WTZ oraz zwiększania liczby uczestników w placówkach istniejących. Doświadczenia z lat ubiegłych wskazują na fakt, iż jednostki prowadzące warsztaty miały wielokrotnie problemy w pozyskaniu nowych uczestników w sytuacji gdy dotychczasowi uczestnicy rezygnowali z terapii. Poza tym problemem jest mała rotacja w warsztatach. Większa ilość zakładów aktywności zawodowej, spółdzielni socjalnych, zakładów pracy chronionej – czyli zakładów pracy dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami sprawiłaby, że więcej osób mogłoby podjąć pracę w ramach chronionego rynku pracy.

Na terenie miasta prowadzone są poza tym zajęcia klubowe w 1 warsztacie terapii zajęciowej. Jest to inicjatywa obejmująca pomocą 7 niepełnosprawnych uczestników. Oferowane zajęcia pozwalają na utrzymanie nabytych umiejętności społecznych i zawodowych. Większa ilość klubów w mieście dałaby możliwość rehabilitacji zwiększonej grupie osób, które mogłyby zapoznać się z formułą warsztatów terapii zajęciowej, do których w przyszłości mogliby przynależeć.

A.12.2.2. Zakład aktywności zawodowej

W Lublinie od roku 2009 funkcjonuje pierwszy i jedyny zakład aktywności zawodowej prowadzony przez Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia”.

W roku 2014 z aktywności zawodowej w ramach ZAZ korzystały **34 osoby niepełnosprawne** (20 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 14 z umiarkowanym) ze schorzeniami psychicznymi.

W 2019 roku z aktywizacji zawodowej w ramach ZAZ korzystało 37 osób niepełnosprawnych (23 osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 14 z umiarkowanym, głównie ze schorzeniami psychicznymi).

Gmina Lublin – miasto na prawach powiatu wspiera działalność ZAZ poprzez dotowanie zadań publicznych mających na celu umożliwienie zdobycia przez te osoby niezbędnego doświadczenia zawodowego.

W celu uzupełnienia systemu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, oraz z uwagi na duże zapotrzebowanie na tę formę rehabilitacji zawodowej w Lublinie, wskazane jest wspieranie dążeń do uruchomienia kolejnego zakładu aktywności zawodowej, skierowanego do osób z innymi rodzajami niepełnosprawności.

A.12.2.3. Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnie socjalne łączą w sobie cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowej. Działają na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1205). Ich cechą charakterystyczną jest pierwszeństwo celów społecznych nad maksymalizacją zysku czyli przede wszystkim zapewnienie pracy osobom, które nie radzą sobie na rynku pracy – w tym osobom z niepełnosprawnością. Według danych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie do 2019 roku na terenie miasta zarejestrowano ich łącznie czternaście, obecnie formalnie funkcjonuje siedem z nich:

- Kargusek Spółdzielnia Socjalna,
- Spółdzielnia Socjalna Garmażerka Pierogarnia Stolnica,
- Spółdzielnia Socjalna Wrotków,
- Spółdzielnia Socjalna JBJ,

- Spółdzielnia Socjalna B2B,
- Kociółek Smaków Spółdzielnia Socjalna,
- Tanie Danie Spółdzielnia Socjalna.

Wsparciem Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie, w postaci dofinansowania wynagrodzeń, objęte są cztery podmioty spośród wyżej wymienionych.

W roku 2019 w ramach struktury Charytatywnego Stowarzyszenia Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia”, utworzony został nowy podmiot ekonomii społecznej tj. Lubelska Kawiarenka Sezonowa we współpracy z Gminą Lublin oraz Miejskim Urzędem Pracy w Lublinie. Lubelska Kawiarenka Sezonowa znajduje się w reprezentacyjnym miejscu tj. na Placu Litewskim w Lublinie. W kawiarence znalazły zatrudnienie osoby z niepełnosprawnością oraz osoby bezrobotne skierowane z Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie.

A.12.3. Aktywność zawodowa

Osoby niepełnosprawne niezależnie od posiadanego orzeczenia **mają prawo do pracy – zarówno na otwartym rynku, jaki i w warunkach chronionych. Warunki chronione można zapewnić w ramach zatrudnienia w:**

- zakładzie pracy chronionej,
- zakładzie aktywności zawodowej,
- spółdzielni socjalnej,
- na otwartym rynku pracy.

Osoby z niepełnosprawnościami mogą korzystać ze specjalnych przywilejów – uprawnień pracowniczych wynikających z orzeczonego stopnia niepełnosprawności. Są to: skrócony czas pracy, zwolnienie z pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia (np. w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym), prawo do dodatkowej przerwy w pracy oraz dodatkowego urlopu w wymiarze 10 dni. Również ich pracodawcy mogą korzystać głównie z obsługi dofinansowań do wynagrodzeń oraz dotacji PFRON do tworzonych miejsc pracy.

A.12.3.1. Niepełnosprawni w działaniach MUP

Według przepisów **nie każda osoba poszukująca pracy jest bezrobotna** – to znaczy ma prawo do korzystania z zasiłku czy staży zawodowych. Statusu bezrobotnego nie mogą np. uzyskać osoby posiadające co najmniej 2 ha gruntów rolnych czy pobierające świadczenia na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka oraz świadczenia emerytalne i rentowe. Mogą natomiast takie osoby korzystać z pośrednictwa pracy.

Miejski Urząd Pracy w Lublinie podejmuje działania mające na celu wsparcie osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w Urzędzie poprzez:

1. Kształtowanie zdolności adaptacyjnych osób niepełnosprawnych do warunków zmieniającego się rynku pracy;
2. Ułatwianie dostępu do wiedzy, usług doradczych i pośrednictwa pracy osobom niepełnosprawnym;
3. Umożliwienie zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego;
4. Umożliwienie powrotu na rynek pracy;
5. Ułatwienie osobom bezrobotnym kontaktu z pracodawcami;
6. Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej;

7. Kierowanie i oferowanie instrumentów rynku pracy (staże, przygotowania zawodowe w miejscu pracy, prace interwencyjne);
8. Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych i wsparcie ich w miejscu pracy;
9. Przyznawanie zwrotu kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności;
10. Możliwość przyznawania zwrotu miesięcznych kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonywania przez pracownika niepełnosprawnego na stanowisku pracy;
11. Przyznawanie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej;
12. Świadczenie usług doradczych dla pracodawców w zakresie pomocy w doborze odpowiednich kandydatów do poszczególnych instrumentów rynku pracy oraz kandydatów do pracy;
13. Upowszechnianie informacji o zamiarze zatrudnienia oraz upowszechnianie i realizowanie ofert pracy;
14. Nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z pracodawcami w celu pozyskania ofert pracy dla osób niepełnosprawnych;
15. Propagowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych i innych instrumentów adresowanych do tej grupy osób wśród innych partnerów funkcjonujących na rynku pracy.

W ewidencji MUP w Lublinie pozostają osoby z niepełnosprawnościami objęte aktywizacją zawodową, w tym osoby o statusie bezrobotnego lub poszukującego pracy nie pozostającego w zatrudnieniu.

W końcu grudnia 2019 roku osoby z niepełnosprawnościami zarejestrowane stanowiły 8,6% ogółu osób będących w ewidencji MUP. Na koniec grudnia 2019 r. w ewidencji MUP w Lublinie pozostawało ogółem 804 osoby niepełnosprawne, z tego 631 osób bezrobotnych niepełnosprawnych i 173 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu. Liczba niepełnosprawnych kobiet stanowiła 39,3% tej populacji tj. 316 osób.

Analizując strukturę wieku osób niepełnosprawnych bezrobotnych można stwierdzić, że największą grupę tworzą osoby w przedziale 45-54 lata i stanowią 32,3% ogółu (tj. 204 osoby). Najwięcej osób niepełnosprawnych poszukujących pracy odnotowano w przedziale wiekowym 35-44 lata – 28,4% ogółu (tj. 49 osób).

Najmniejszy odsetek bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami notowany jest wśród osób w wieku 18-24 lata oraz 25-34 lata (odpowiednio 1,9% i 10,6%). Wśród osób niepełnosprawnych poszukujących pracy najmniejszy odsetek odnotowano w grupie wiekowej 18-24 lata – 1,7% (tj. 3 osoby). Szczegółowe zestawienie przedstawione zostało w tabeli.

Tabela 34: Osoby niepełnosprawne według wieku w 2019 r. - Liczba i struktura osób niepełnosprawnych na koniec 2019 roku (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

Grupy wiekowe	Niepełnosprawni bezrobotni - ogółem	Niepełnosprawni bezrobotni w %	Niepełnosprawni poszukujący pracy i niepozostający w zatrudnieniu - ogółem	Niepełnosprawni poszukujący pracy i niepozostający w zatrudnieniu w %
18-24	12	1,9	3	1,7
25-34	67	10,6	36	20,8
35-44	110	17,5	49	28,3
45-54	204	32,3	35	20,3
55-59	135	21,4	23	13,3
60 i więcej	103	16,3	27	15,6
OGÓŁEM:	631	100	173	100

Źródło: opracowanie własne MUP na podstawie sprawozdania MPiPS-07

Grupy wiekowe w przedziale:

1. 18-24 lata:
  - 12 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (1,9%);
  - 3 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu (1,7%);
2. 25-34:
  - 67 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (10,6%);
  - 36 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (20,8%);
3. 35-44:
  - 110 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (17,5%);
  - 49 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (28,3%);
4. 45-54:
  - 204 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (32,3%);
  - 35 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (20,3%);
5. 55-59:
  - 135 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (21,4%);
  - 23 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu (13,3%);
6. 60 i więcej:
  - 103 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (16,3%);
  - 27 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (15,6%);

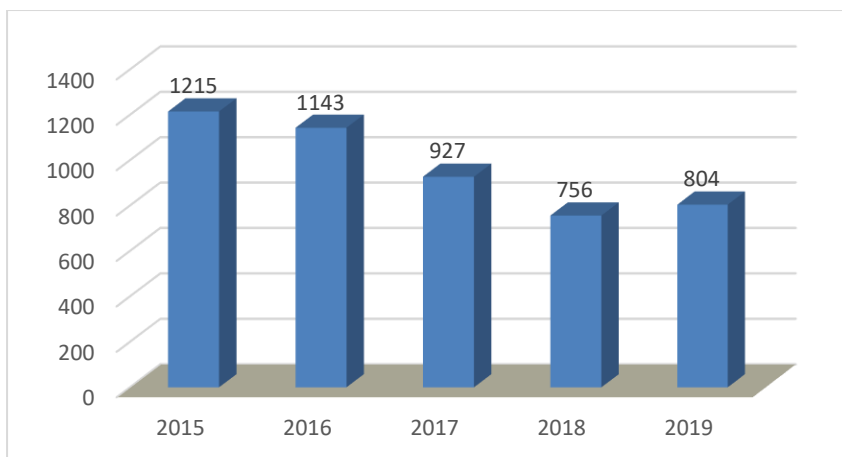
Podsumowanie:

631 osób niepełnosprawnych bezrobotnych;

173 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu.

Na koniec 2019 roku w rejestrze Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie pozostawały zarejestrowane ogółem 804 osoby niepełnosprawne (w tym 256 kobiet). W latach 2015-2019 możemy zaobserwować spadek liczby zarejestrowanych osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 4: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w MUP w Lublinie wg stanu na koniec grudnia w latach 2015 – 2019 (pod wykresem przedstawia tabela na podstawie danych z wykresu jako opis alternatywny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-07

Rok	Liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w MUP
2015	1215
2016	1143
2017	927
2018	756
2019	804

Rodzaje niepełnosprawności wśród bezrobotnych i poszukujących pracy

Największa liczba bezrobotnych posiada:

- niepełnosprawność narządów ruchu – 31,9% (tj. 201 osób),
- choroby psychiczne – 11,9% (tj. 75 osób).

Tabela 35: Osoby niepełnosprawne bezrobotne i poszukujące pracy według rodzaju niepełnosprawności w 2019 r. Liczba bezrobotnych i struktura bezrobotnych. (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

Rodzaj niepełnosprawności	Niepełnosprawni bezrobotni - ogółem	Niepełnosprawni bezrobotni w %	Niepełnosprawni poszukujący pracy i niepozostający w zatrudnieniu - ogółem	Niepełnosprawni poszukujący pracy i niepozostający w zatrudnieniu w %	Liczba osób niepełnosprawnych - ogółem	Osoby niepełnosprawne w %
Niepełnosprawność narządu ruchu	201	31,9	15	8,7	216	26,9
Choroby neurologiczne	73	11,6	27	15,6	100	12,4
Choroby układu oddechowego i układu krążenia	68	10,8	7	4,1	75	9,3
Inne	67	10,6	30	17,3	97	12,1
Choroby psychiczne	75	11,9	29	16,8	104	12,9
Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	29	4,6	10	5,8	39	4,9
Choroby narządu wzroku	23	3,6	13	7,5	36	4,5
Epilepsja	47	7,4	3	1,7	50	6,2
Choroby układu pokarmowego	14	2,2	3	1,7	17	2,1
Choroby układu moczowo- płciowego	17	2,7	1	0,6	18	2,2
Całościowe zaburzenia rozwojowe	2	0,3	4	2,3	6	0,8
Niepełnosprawność intelektualna	0	0,0	3	1,7	3	0,4
Nieustalony	15	2,4	28	16,2	43	5,3
OGÓŁEM:	631	100	173	100	804	100

Źródło: opracowanie własne MUP na podstawie sprawozdania MPiPS-07

Rodzaj niepełnosprawności:

1. Niepełnosprawność narządu ruchu:
  - 201 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (31,9 %);
  - 15 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (8,7 %);
  - Ogółem: 216 osób niepełnosprawnych (26,9 %).
2. Choroby neurologiczne:
  - 73 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (11,6 %);
  - 27 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (15,6 %);
  - Ogółem: 100 osób niepełnosprawnych (12,4 %).
3. Choroby układu oddechowego i układu krążenia:
  - 68 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (10,8 %);
  - 7 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (4,1 %);
  - Ogółem: 75 osób niepełnosprawnych (9,3 %).
4. Inne:
  - 67 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (10,6%);
  - 30 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (17,3 %);
  - Ogółem: 97 osób niepełnosprawnych (12,1 %).
5. Choroby psychiczne:
  - 75 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (11,9 %);
  - 29 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (16,8 %);
  - Ogółem: 104 osób niepełnosprawnych (12,9 %).
6. Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu:
  - 29 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (4,6 %);

- 10 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (5,8 %);
  - Ogółem: 39 osób niepełnosprawnych (4,9 %).
7. Choroby narządu wzroku:
- 23 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (3,6 %);
  - 13 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (7,5 %);
  - Ogółem: 36 osób niepełnosprawnych (4,5 %).
8. Epilepsja:
- 47 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (7,4 %);
  - 3 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu (1,7 %);
  - Ogółem: 50 osób niepełnosprawnych (6,2 %).
9. Choroby układu pokarmowego:
- 14 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (2,2 %);
  - 3 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu (1,7 %);
  - Ogółem: 17 osób niepełnosprawnych (2,1 %).
10. Choroby układu moczowo- płciowego:
- 17 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (2,7 %);
  - 1 osoba niepełnosprawna poszukująca pracy i niepozostająca w zatrudnieniu (0,6 %);
  - Ogółem: 18 osób niepełnosprawnych (2,2 %).
11. Całościowe zaburzenia rozwojowe:
- 2 osoby niepełnosprawne bezrobotne (0,3 %);
  - 4 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu (2,3 %);
  - Ogółem: 6 osób niepełnosprawnych (0,8 %).
12. Niepełnosprawność intelektualna:
- 0 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (0 %);
  - 3 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu (1,7 %);
  - Ogółem: 3 osoby niepełnosprawne (0,4 %).
13. Nieustalony:
- 15 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (2,4 %);
  - 28 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu (16,2 %);
  - Ogółem: 43 osób niepełnosprawnych (5,3 %).

Podsumowanie:

631 osób niepełnosprawnych bezrobotnych;

173 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu;

Ogółem: 804 osób niepełnosprawnych.

Z analizy danych dotyczących stopni niepełnosprawności – zawartych w poniższej tabeli wynika, że najliczniejszą grupą są osoby niepełnosprawne bezrobotne posiadające lekki stopień niepełnosprawności (73,9%) i poszukujące pracy legitymujące się umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (65,9%).

Tabela 36: Niepełnosprawni w MUP według stopnia niepełnosprawności w 2019 r. (pod tabelą przedstawia na podstawie danych z tabeli jako opis alternatywny)

	Liczba osób niepełnosprawnych bezrobotnych	Osoby niepełnosprawne bezrobotne w %	Liczba osób niepełnosprawnych poszukujących pracy	Osoby niepełnosprawne poszukujące pracy w %	Ogółem	Ogółem w %
Znaczny	11	1,7	38	22,0	49	6,1
Umiarkowany	154	24,4	114	65,9	268	33,3
Lekki	466	73,9	21	12,1	487	60,6
RAZEM:	631	100	173	100	804	100

Źródło: opracowanie własne MUP na podstawie sprawozdania MPiPS-07

1. znaczny stopień niepełnosprawności:
  - 11 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (1,7%);
  - 38 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy (22,0%);
  - Ogółem: 49 osób (6,1%).
2. umiarkowany stopień niepełnosprawności:
  - 154 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (24,4%);
  - 114 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy (65,9%);
  - Ogółem: 268 osób (33,3%).
3. lekki stopień niepełnosprawności:
  - 466 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (73,9%);
  - 21 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy (12,1%);
  - Ogółem: 487 osób (60,6%).

Podsumowanie:

631 osób niepełnosprawnych bezrobotnych;
173 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy;
Ogółem: 804 osób.

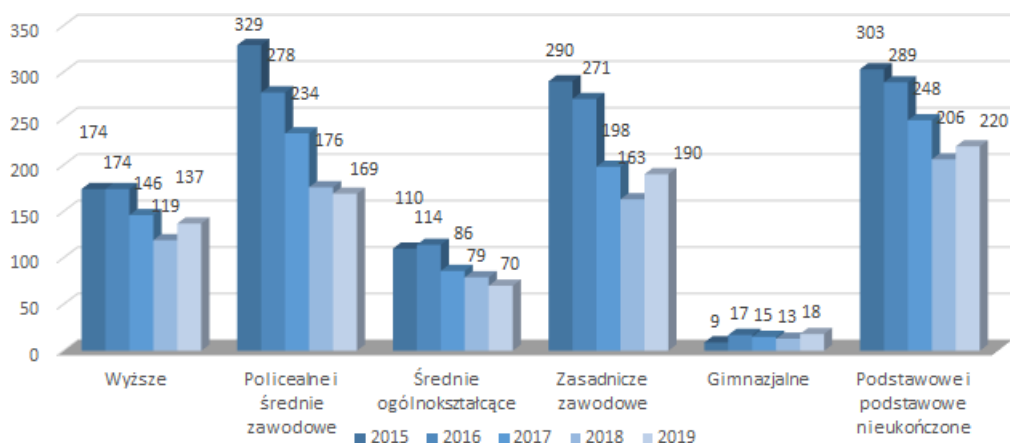
Poziom wykształcenia

Na koniec 2019 r. struktura **osób niepełnosprawnych bezrobotnych** rejestrujących się w MUP w Lublinie według poziomu wykształcenia kształtowała się analogicznie do lat wcześniejszych. Największą grupę na koniec każdego roku z analizowanych lat stanowiły osoby niepełnosprawne o wykształceniu **podstawowym i podstawowym nieukończonym**. W roku 2019 nastąpił **wzrost o 1,5%** osób legitymujących się powyższym wykształceniem w stosunku do roku 2015 (w 2015 r. wynosił on 28,4%; a w 2019 r. – 29,9%). Kolejną pod względem wielkości grupę stanowili bezrobotni z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym oraz zasadniczym zawodowym. Wśród osób z wykształceniem **policealnym i średnim zawodowym** na przestrzeni analizowanego okresu zauważalna jest **tendencja spadkowa o 5,2%** (w 2015 r. – 26,9%; w 2019 r. – 21,7%), jak również w przypadku osób z wykształceniem **zasadniczym zawodowym o 0,9%** (w 2015 r. – 24,2%; w 2019 r. – 23,3%). Udział osób niepełnosprawnych posiadających wykształcenie **wyższe** w liczbie bezrobotnych niepełnosprawnych ogółem na przestrzeni lat 2015-2019 **wzrósł o 3,8%** (z 11,1% w 2015 r. do 14,9% w 2019 r.).

Natomiast spośród osób **niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu** według poziomu wykształcenia największą grupę stanowiły osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym oraz wyższym. Należy zwrócić uwagę, iż na przestrzeni lat 2015-2020 odsetek osób wykazujących się wykształceniem **policealnym i średnim zawodowym zmniejszył się o 9,3%**, natomiast z **wyższym wykształceniem o 1%**. Największa **tendencja wzrostowa** zauważalna jest wśród osób legitymujących się wykształceniem **podstawowym i podstawowym nieukończonym i wynosi**

5,4%.

Wykres 5: Osoby niepełnosprawne ogółem zarejestrowane w MUP w Lublinie wg. poziomu wykształcenia w latach 2015-2019 (pod wykresem przedstawia na podstawie danych z wykresu jako opis alternatywny)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRPiPS-07

1. rok – wyższe:
  - 2015 – 174
  - 2016 – 174
  - 2017 – 146
  - 2018 – 119
  - 2019 – 137
2. rok – policealne i średnie zawodowe:
  - 2015 – 329
  - 2016 – 278
  - 2017 – 234
  - 2018 – 176
  - 2019 – 169
3. rok - średnie ogólnokształcące:
  - 2015 – 110
  - 2016 – 114
  - 2017 – 86
  - 2018 – 79
  - 2019 – 70
4. rok - zasadnicze zawodowe:
  - 2015 – 290
  - 2016 – 271
  - 2017 – 198
  - 2018 – 163
  - 2019 – 190
5. rok - gimnazjalne:
  - 2015 – 9
  - 2016 – 17
  - 2017 – 15
  - 2018 – 13
  - 2019 – 18
6. rok - podstawowe i podstawowe nieukończone:
  - 2015 – 303
  - 2016 – 289

- 2017 – 248
- 2018 – 206
- 2019 – 220.

Osoby niepełnosprawne z wykształceniem gimnazjalnym stanowią zdecydowaną mniejszość w ogóle zarejestrowanych niepełnosprawnych (od 0,7% w 2015 r. do 2,3% w 2019 r.). Analizując powyższy wykres, należy zauważyć, iż kolejną pod względem wielkości grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (odpowiednio w latach: 2015 – 9,1%, 2016 – 10,0%, 2017 – 9,3%, 2018 – 10,4% i 2019 – 8,7%).

Pośrednictwo pracy dla osób z niepełnosprawnościami

Miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami dzielą się na miejsca subsydiowane (refundowane miejsca pracy) i miejsca niesubsydiowane (nie objęte refundacją ze środków publicznych).

Największa liczba ofert pracy skierowana dla osób z niepełnosprawnościami została zgłoszona w 2017 r. i wynosiła 673 oferty. W kolejnych latach analizowanego okresu liczba ta malała. Dla przykładu w 2019 r. do MUP w Lublinie zgłoszono 287 wolnych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych tj. o 58 mniej niż w 2018 r.

W 2019 roku **358** osób niepełnosprawnych zostało wyrejestrowanych z powodu podjęcia pracy, z tego **353 osoby bezrobotne niepełnosprawne i 5 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy. Pracę niesubsydiowaną podjęło 314 osób a subsydiowaną: 44 osób.** W porównaniu z rokiem 2015 odsetek ogółu osób niepełnosprawnych podejmujących **pracę subsydiowaną wzrósł o 3,1%.**

Poradnictwo zawodowe

Zmiany zachodzące na rynku pracy coraz częściej wymagają podejmowania nowych decyzji związanych np. ze zmianą zawodu, podnoszenia kwalifikacji. Potrzeby te wymuszają korzystanie z usług poradnictwa zawodowego tj. porad, informacji zawodowych, różnego typu testów.

Doradca zawodowy wspólnie z klientem planuje dalsze kroki postępowania i ustalają jakie dalsze działania podjąć w celu zmiany zawodu.

W 2015 r. 97 osób z niepełnosprawnością skorzystało z indywidualnej porady zawodowej, natomiast w 2016 r. liczba ta wrosła do 156 osób. W 2019 r. liczba osób korzystających z porady indywidualnej wynosiła 58, tj. o 8 osób więcej niż w roku 2018. Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z poradnictwa grupowego wahała się w granicach 2-6 osób.

Szkolenia i przekwalifikowania

Kluczowym zagadnieniem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości rozwoju poprzez szkolenia, przekwalifikowania, które pozwalają na podjęcie pracy w zawodzie dostosowanym do możliwości zdrowotnych, zainteresowań z jednoczesnym uwzględnieniem potrzeb rynku pracy.

Szkolenia organizowane są dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy w celu zwiększenia ich szans na uzyskanie zatrudnienia i podwyższenia kwalifikacji. Skierowanie na szkolenie może uzyskać osoba w przypadku:

- braku kwalifikacji zawodowych,
- zmiany lub uzupełnienia kwalifikacji,
- utraty zdolności do wykonywania pracy w dotychczasowym zawodzie,
- braku umiejętności aktywnego poszukiwania pracy.

Liczba osób z niepełnosprawnością biorąca udział w szkoleniach realizowanych przez MUP w Lublinie w ostatnich latach:

- w 2015 r. – 8 osób
- w 2016 r. – 6 osób
- w 2017 r. – 4 osoby
- w 2018 r. – 4 osoby
- w 2019 r. – 8 osób

Instrumenty rynku pracy

W latach 2015-2019 MUP w Lublinie finansował instrumenty rynku pracy dla osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w urzędzie. W 2019 roku z dostępnych instrumentów rynku pracy skorzystało **109 osób tj. 13,6% ogółu osób niepełnosprawnych** zarejestrowanych w MUP w Lublinie, w tym 89 osób bezrobotnych niepełnosprawnych i 20 osób poszukujących pracy. Najbardziej popularną formą wsparcia zarówno wśród bezrobotnych niepełnosprawnych jak i poszukujących pracy był staż, który umożliwia nabycie praktycznych umiejętności do wykonywania pracy poprzez wykonywanie zadań w miejscu pracy. W latach 2015-2019 wśród niepełnosprawnych bezrobotnych wyraźnie rosło zainteresowanie formą wsparcia dotyczącą refundacji kosztów zatrudnienia bezrobotnego **tj. o 2,3% (w 2015 r. – 12,3%, w 2019 r. – 14,6%)** oraz podejmowania działalności gospodarczej **tj. o 12,5% (w 2015 r. – 6,6%, w 2019 r. – 19,1%)**.

Liczba osób niepełnosprawnych, które podjęły zatrudnienie

W 2019 roku 358 osób niepełnosprawnych zostało wyrejestrowanych z powodu podjęcia pracy, z tego:

- 353 osoby bezrobotne niepełnosprawne,
- 5 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy.

Była to praca niesubsydiowana dla 314 osób i subsydiowana dla 44 osób.

Projekty MUP finansowane z EFS

W 2019 roku w projektach realizowanych przez MUP w Lublinie dwa uwzględniały również osoby niepełnosprawne:

Projekt „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w mieście Lublin (IV)”

Oś Priorytetowa I, Działanie 1.1 Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty pozakonkursowe, Poddziałanie 1.1.1 Wsparcie udzielane z EFS w ramach PO WER 2014-2020.

Cel projektu: zwiększenie możliwości zatrudnienia osób młodych do 29 roku życia pozostających bez pracy w mieście Lublin, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET).

W 2019 r. udział w projekcie wzięło 790 osób, w tym 14 osób niepełnosprawnych.

W ramach projektu osoby niepełnosprawne zostały objęte Indywidualnym Planem Działania oraz usługą poradnictwa zawodowego, w tym 7 osób zostało objętych usługą pośrednictwa pracy, 6 osób stażem, 2 osoby szkoleniem indywidualnym, 1 osoba została zatrudniona w ramach prac interwencyjnych oraz 5 osób otrzymało jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej. 12 osób niepełnosprawnych podjęło zatrudnienie (co stanowi 85,7% ogółu osób niepełnosprawnych uczestniczących w projekcie).

Projekt „Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w wieku 30 lat i więcej zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie (V)”

Oś priorytetowa 9: Działanie 9.2 Aktywizacja zawodowa – projekty PUP w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2014-2020.

Cel projektu: zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych w wieku 30 lat i więcej zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie.

W projekcie wzięło udział 605 osób, w tym 35 osób z niepełnosprawnościami.

W ramach projektu 35 osób niepełnosprawnych zostało objętych: Indywidualnym Planem Działania, usługą poradnictwa zawodowego, usługą pośrednictwa pracy – 30 osób, stażem – 27 osób, szkoleniem – 2 osoby, refundacją doposażenia lub wyposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego – 2 osoby, zatrudnieniem w ramach prac interwencyjnych – 1 osoba, otrzymaniem jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej – 3 osoby. 26 osób niepełnosprawnych podjęło zatrudnienie (co stanowi 74,3% ogółu osób niepełnosprawnych uczestniczących w projekcie).

Podsumowanie:

- najbardziej zagrożone bezrobociem są osoby z niskim poziomem wykształcenia, zarówno w grupie osób niepełnosprawnych bezrobotnych, jak i osób niepełnosprawnych poszukujących pracy,
- większość (ponad 50%) zarejestrowanych osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy w MUP w Lublinie posiada wykształcenie podstawowe i podstawowe nieukończone oraz policealne i średnie zawodowe. Dysproporcja ta świadczy o istnieniu barier zarówno społecznych, jak i fizycznych utrudniających osobom niepełnosprawnym zdobycie wyższego poziomu wykształcenia,
- najwięcej osób posiada 55-59 lat, staż pracy od 10 do 20 lat oraz doświadczenie zawodowe do 1 roku,
- ponad 60% ogółu, stanowią osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności,
- osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności stanowią najmniejszy odsetek ogółu osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w MUP w Lublinie (ok. 6 %),
- najliczniejszą grupą wśród osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych w MUP w Lublinie są osoby z niepełnosprawnością ruchową,
- niezwykle istotne jest przełamanie wśród pracodawców stereotypów w stosunku do osób z niepełnosprawnościami, a także ich wsparcie finansowe w dostosowaniu stanowisk pracy, czy likwidacji barier architektonicznych,
- zmiany zachodzące na rynku pracy wymagają podejmowania przez osoby niepełnosprawne decyzji w kontekście zmiany zawodu czy podnoszenia/uzupełniania kwalifikacji,
- wybór zawodu czy kształcenia wymaga coraz większej znajomości rynku pracy i edukacji, a tym samym z korzystania z porad zawodowych udzielanych przez doradcę zawodowego (z ww. porad rocznie korzysta od 58-156 osób niepełnosprawnych),
- najczęściej wybieranym instrumentem rynku pracy są staże, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej oraz refundacja kosztów zatrudnienia bezrobotnego,
- w latach 2015-2019 liczba ofert pracy dla osób z niepełnosprawnościami zgłaszana do MUP w Lublinie wahała się w granicach od 673 w 2017 r. do 287 w 2019 r.

A.12.3.2. Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin

Praca stanowi ważny element życia społecznego – jest źródłem utrzymania, wpływa na pozycję społeczną, umożliwia samorealizację oraz nawiązywanie kontaktów społecznych.

Dla wielu niepełnosprawnych osób praca jest dodatkowo istotnym elementem rehabilitacji

społecznej. Jednocześnie osoby niepełnosprawne są jedną z grup będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Na uwagę zasługuje fakt, że Miasto Lublin przyczynia się do podnoszenia dostępu do zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych. Przykładem dobrych praktyk jest sukcesywny wzrost zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w Urzędzie Miasta Lublin.

Zwiększanie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin (dane na 31.12.2019 r.). Etaty ogółem: **1 611,86** (stan faktyczny wg. deklaracji miesięcznej PFRON).

W UM Lublin w przeliczeniu na etaty w 2019 roku (stan na dzień 31 grudnia 2019 r.) było zatrudnionych 109,50 osób niepełnosprawnych (130,50 z uwzględnieniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych ze szczególnymi schorzeniami). **Stanowi to 8,1% ogólnej liczby etatów w Urzędzie.**

Tabela 37: Zatrudnienie niepełnosprawnych w UM Lublina na 2014 i 2019 rok

Stanowisko pracy	Liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych na tym stanowisku w 2014 r.	Liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych na tym stanowisku w 2019 r.	Zmiana (%)
stanowiska kierownicze:	7	8	+14,29
administracyjno-biurowe:	61	85	+39,34
specjaliści:	5	7	+40
stanowiska robotnicze i obsługi:	6	10	+66,67

Źródło: Urząd Miasta Lublin

Zatrudnione w Urzędzie Miasta Lublin osoby posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, co przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 38: Stopień niepełnosprawności i niepełnosprawnych zatrudnionych w UM Lublin

Stopień niepełnosprawności pracowników UM Lublin	Odsetek w stosunku do ogółu zatrudnionych w 2014 r.	Odsetek w stosunku do ogółu zatrudnionych w 2019 r.
stopień lekki	2,35	2,89
stopień umiarkowany	3,97	4,65
stopień znaczny	0,41	0,56
SUMA:	6,73	8,10

Źródło: Urząd Miasta Lublin

Ilość zatrudnionych osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin wzrosła od roku 2014 o 20,36%.

Pracodawcy, którzy zatrudniają co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy i równocześnie nie osiągają 6% wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, zobowiązani są do wnoszenia z tego tytułu miesięcznych wpłat na konto Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

W maju 2014 r. przekroczony po raz pierwszy został przez UM Lublin wskaźnik 6%¹⁴. Na dzień 31 grudnia 2014 r. wskaźnik PFRON wynosi 6,74% w etatach i 6,78% w osobach.

Urząd zrealizował 2 projekty, dzięki którym zatrudnionych zostało 23 osób niepełnosprawnych.

Pierwszy projekt „Sprawni w pracy w Urzędzie Miasta Lublin” realizowany był od 1 lutego 2010 r. do

¹⁴ w przeliczeniu wykonywanym dla PFRON, uwzględniającym stopień niepełnosprawności oraz schorzenia specjalne.
Id: 8A7DB997-4878-4FFF-B791-67F50D9FDD96. Podpisany

31 stycznia 2012 r. w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz środków krajowych poddziałanie 7.2.1. Całkowity koszt dofinansowania wyniósł 932 620 zł.

W ramach zatrudnienia subsydiowanego 10 osób niepełnosprawnych podjęto pracę w Urzędzie Miasta Lublin (1 osoba w Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych, 9 osób w Wydziale Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego – biuro Monitoringu Wizyjnego). Beneficjenci otrzymali także wsparcie w postaci szkoleń, skorzystali z pomocy psychologa i trenera pracy.

Od dnia 1 kwietnia 2013 r. w Urzędzie Miasta Lublin **rozpoczęto realizację kolejnego projektu „Przez staż i pracę do aktywności i samodzielności”**. Działania zrealizowane zostały w ramach projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Priorytet VII – Promocja integracji społecznej, Działanie 7.4.

Niepełnosprawni na rynku pracy. Projekt zakończył się 31 czerwca 2014 r.

Dzięki udziałowi w projekcie, 21 osób niepełnosprawnych uzyskało dostęp do zatrudnienia. Działania dodatkowe, jakie zostały zrealizowane w trakcie trwania Projektu obejmowały doradztwo zawodowe, poradnictwo psychologiczne oraz szkolenie przygotowujące do pracy w administracji samorządowej uczestników Projektu.

Gmina Lublin, jako beneficjent projektu, zobowiązała się do przedłużenia zatrudnienia minimum 20% uczestników projektu na okres 12 miesięcy po jego zakończeniu, tj. 5 osobom. Ze względu na rzetelność i profesjonalizm wykazany w pracy, 7 osobom przedłużone zostały umowy o pracę.

Pozytywne doświadczenia wynikające z odbytych staży osób niepełnosprawnych w Urzędzie, przyczyniły się do kontynuacji stażu dwóch osób w Urzędzie Miasta Lublin, jednej w Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych, drugiej w jednostce ds. Bezpieczeństwa i Higieny Pracy. Trzecia osoba podjęła staż w Europejskiej Fundacji Opieki z siedzibą w Lubelskim Centrum Aktywności Obywatelskiej UML, czwarty stażysta pracuje w Targach Lublin S.A., w których Miasto jest akcjonariuszem.

Zatrudnione w Urzędzie osoby niepełnosprawne są najlepszym przykładem dla pozostałych niepełnosprawnych mieszkańców Lublina, że osoba niepełnosprawna może się kształcić, pracować, podnosić swoje kwalifikacje i służyć innym, promując przy tym pozytywny wizerunek osoby z niepełnosprawnością.

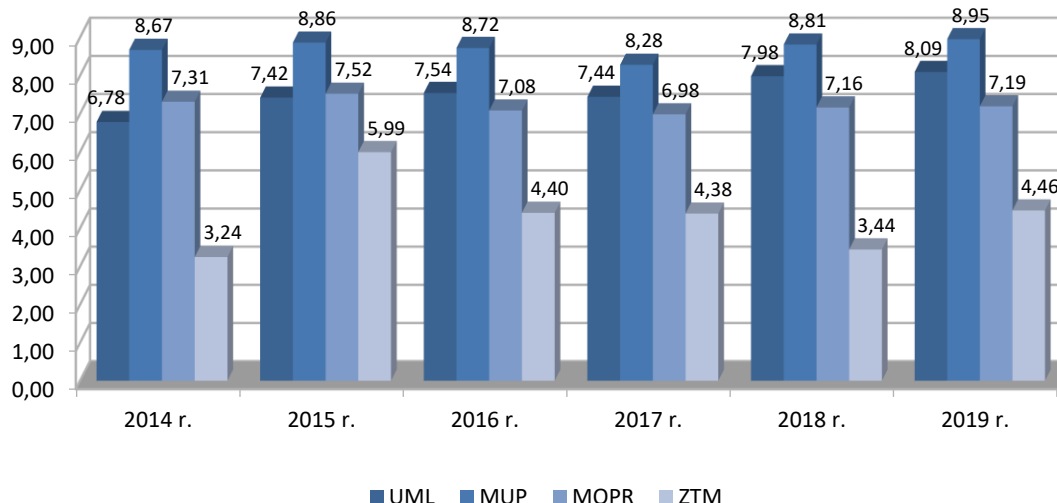
Działania podejmowane przez Urząd Miasta Lublin na rzecz zwiększania dostępu do zatrudnienia osób niepełnosprawnych zostały docenione w konkursie „Lodołamacze” organizowanym przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych, w którym w 2010 r. Urząd Miasta Lublin wygrał etap regionalny w kategorii Pracodawca Nieprzedsiębiorca. W 2012 roku Urząd Miasta Lublin zajął III miejsce w etapie regionalnym. W 2013 r. Lublin otrzymał dwie nagrody: Statuetkę Samorząd Równych Szans 2013 za działania podejmowane na rzecz osób niepełnosprawnych oraz statuetkę Samorząd Aktywny w obszarze zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

W roku 2014 Urząd Miasta Lublin otrzymał II miejsce w regionalnym Podkarpacko- Lubelskim etapie Konkursu „Lodołamacze” 2014 w kategorii „Instytucja” oraz tytuł Samorządu Równych Szans za realizację projektu „Przez staż i pracę do aktywności i samodzielności”. Następnie Miasto Lublin zostało podwójnym laureatem IX edycji konkursu Samorząd Równych Szans w kategorii „Przyjazne zatrudnienie w jednostkach Miasta Lublin dla osób z niepełnosprawnościami”. Miasto Lublin otrzymało statuetkę, tytuł Samorządu Równych Szans 2017 oraz Nagrodę Specjalną Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. We wrześniu 2020 r. zostało także laureatem konkursu organizowanego przez Związek Miast Polskich i uzyskało tytuł Samorządowy Lider Zarządzania 2020 – Samorząd jako pracodawca w kategorii: rozwiązania dotyczące formalnego wymiaru stosunków pracowniczych w instytucjach samorządowych wypracowane między pracodawcami a związkami zawodowymi i radami pracowników – partnerami dialogu społecznego na poziomie lokalnym. Rozwiązania dotyczące budowy kultury organizacyjnej sprzyjającej kształtowaniu

dobrych relacji międzyludzkich i motywującej atmosfery pracy w instytucjach samorządowych. Nazwa rozwiązania zgłaszanego do Konkursu: „Przyjazne zatrudnienie dla osób z niepełnosprawnościami”.

Równoległe ze wzrostem zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, w ostatnich latach zwiększono zatrudnienie także w jednostkach podległych: Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie, Miejskim Urzędzie Pracy oraz Zarządzie Transportu Miejskiego, co przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 6: Wskaźnik procentowy zatrudnienia osób niepełnosprawnych zgodny z informacją przekazywaną do PFRON (%) w latach 2014-2019 (pod wykresem przedstawia na podstawie danych z wykresu jako opis alternatywny)

Źródło: opracowanie własne Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych UML

1. UML:

- 2014 r. – 6,78 %
- 2015 r. – 7,42 %
- 2016 r. – 7,54 %
- 2017 r. – 7,44 %
- 2018 r. – 7,98 %
- 2019 r. – 8,09 %

2. MUP:

- 2014 r. – 8,67 %
- 2015 r. – 8,86 %
- 2016 r. – 8,72 %
- 2017 r. – 8,28 %
- 2018 r. – 8,81 %
- 2019 r. – 8,95 %

3. MOPR:

- 2014 r. – 7,31 %
- 2015 r. – 7,52 %
- 2016 r. – 7,08 %
- 2017 r. – 6,98 %
- 2018 r. – 7,16 %
- 2019 r. – 7,19 %

4. ZTM:

- 2014 r. – 3,24 %
- 2015 r. – 5,99 %
- 2016 r. – 4,40 %
- 2017 r. – 4,38 %

- 2018 r. – 3,44 %
- 2019 r. – 4,46 %.

Dla zwiększenia efektywności i spójności działań na rzecz integracji zawodowej osób niepełnosprawnych wskazane jest stworzenie systemu wymiany informacji pomiędzy instytucjami rynku pracy, ośrodkami pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi, przedstawicielami pracodawców. W system ten należy także włączyć szkoły, które przygotowują osoby niepełnosprawne do podjęcia zatrudnienia.

Skutecznie działający system wsparcia w zakresie aktywizacji zawodowej powinien obejmować: wymianę informacji pomiędzy publicznymi i niepublicznymi instytucjami rynku pracy, instytucjami integracji i pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami oświatowymi. Powinien również zapewnić komplementarność usług oferowanych na rzecz klientów, podnoszenie kompetencji pracowników instytucji rynku pracy, promocję możliwości zatrudniania osób niepełnosprawnych.

A.13. Mieszkania

A.13.1. Lokale komunalne przyznawane osobom niepełnosprawnym

Zasady przyznawania lokali komunalnych reguluje Uchwała nr 228/VIII/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Lublin z późniejszymi zmianami.

Niepełnosprawność jest czynnikiem, który zwiększa szanse osób niepełnosprawnych w zależności od posiadanego stopnia niepełnosprawności na uzyskanie mieszkania z zasobów miejskich, lecz nie jest odrębnie wykazywana liczba takich osób, ani nie są wykazywane specjalne dostosowania dla osób ze specyficznymi potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności.

Wydział Spraw Mieszkaniowych mając do dyspozycji lokal przeznaczony dla osoby niepełnosprawnej (z niepełnosprawnością ruchową) informuje Zarząd Nieruchomości Komunalnych o konieczności przeprowadzenia remontu wymagającego dostosowania lokalu do potrzeb przyszłego najemcy. Lokale komunalne wynajmowane są wyłącznie osobom ujętym w wykazach ostatecznych, sporządzanych stosownie do przewidywanych możliwości Gminy.

WSM ze stanowiska d/s przyznawania lokali komunalnych wskazał ogółem w 2019 r. lokale 30 rodzinom, których członkowie posiadają orzeczony stopień niepełnosprawności, w tym:

- 24 rodziny, gdzie osobą niepełnosprawną był wnioskodawca lub współmałżonek: 6 osób stopień lekki, 15 osób stopień umiarkowany, 4 osób stopień znaczny,
- 6 rodzin, gdzie osobą niepełnosprawną był pełnoletni członek rodziny: 4 osoby stopień znaczny, 1 osoba stopień umiarkowany, 1 osoba stopień lekki,
- 3 rodziny, gdzie osobą niepełnosprawną było dziecko (niepełnosprawność orzeczona przed 16 rokiem życia).

Łączna liczba osób jest większa od liczby rodzin ponieważ w niektórych przypadkach osobami niepełnosprawnymi w rodzinie były osoby z kilku wymienionych grup (np. wnioskodawcy – rodzice oraz ich dzieci lub ich dorosłe dzieci).

Lokale przyznane 30 rodzinom gdzie występuje niepełnosprawność stanowią 47,60% ogółem przyznanych lokali w 2019 r. tj. 63 lokale ze stanowiska d/s przyznawania lokali komunalnych.

Ze stanowiska d/s zamiany mieszkań w 2019 r. wydano 14 skierowań do zawarcia umowy najmu lokalu rodzinom, których członkowie posiadają orzeczony stopień niepełnosprawności, w tym:

- 3 skierowania do zamiany na lokal mieszkalny równorzędny położony na niższej

- kondygnacji lub o lepszym wyposażeniu technicznym ze względu na stan zdrowia potwierdzony orzeczeniem o niepełnosprawności,
- 2 skierowania do zamiany na lokal mniejszy dla osoby niepełnosprawnej,
  - 7 skierowań do zamiany na lokal mieszkalny jako realizacji wykazu zamian – dla osób niepełnosprawnych bądź członków rodziny z niepełnosprawnością,
  - 2 skierowanie do zamiany lokalu socjalnego na inny lokal socjalny położony na niższej kondygnacji lub o lepszym wyposażeniu technicznym ze względu na niepełnosprawność.

Powyższe skierowania wydane ze stanowiska d/s zamiany mieszkań stanowią 50% zrealizowanych zamian w 2019 r. tj. 28 zamian.

Aktualnie na wskazanie mieszkania oczekuje 376 rodzin ujętych w opracowanych wykazach. W tej liczbie 47% stanowią osoby, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności.

Tabela 39: Liczba mieszkań komunalnych przydzielonych osobom/rodzinom z niepełnosprawnością w latach 2014-2019

Rok	Liczba mieszkań komunalnych
2014	32
2016	27
2017	52
2018	40
2019	30

Źródło: Wydział Spraw Mieszkaniowych UML

W chwili obecnej w Wydziale Spraw Mieszkaniowych zarejestrowanych jest łącznie 5 001 spraw osób, które wystąpiły o przyznanie lokalu komunalnego. Z uwagi na fakt, że wymagane dokumenty (w tym orzeczenia o stopniu niepełnosprawności) składane są przez interesantów w przypadku tworzenia wykazów, brak jest możliwości określenia ile w tej liczbie jest osób niepełnosprawnych.

A.13.2. Mieszkania chronione i treningowe

Osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, może być przyznany pobyt w mieszkaniu chronionym.

Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Mieszkanie chronione zapewnia warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną.

Mieszkanie chronione może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego.

Mieszkanie treningowe ma przygotować osobę do samodzielnego życia w mieszkaniu służącym stałemu pobytowi.

W roku 2019 na terenie Miasta Lublin funkcjonowało łącznie 29 mieszkań chronionych z 81 miejscami. Przeznaczone były w szczególności dla osób niepełnosprawnych, osób z zaburzeniami psychicznymi, cudzoziemców, usamodzielniających się wychowanków placówek oraz opuszczających

rodziny zastępcze. Z pobytu w mieszkaniach chronionych w okresie sprawozdawczym skorzystało 95 osób.

A.13.2.1. Prowadzone przez Dom Pomocy Społecznej z siedzibą w Lublinie przy ul. Ametystowej

Dom dysponuje 18 mieszkaniem chronionymi dla 39 osób i w zależności od celu udzielania wsparcia prowadzone są jako mieszkania chronione treningowe lub wspierane. W roku 2019 funkcjonowało 11 mieszkań treningowych i 7 mieszkań wspieranych. Z pobytu w mieszkaniach chronionych skorzystało 47 osób z różnym rodzajem niepełnosprawności.

Ponadto we wskazanym DPS prowadzone są mieszkania chronione, w których realizowane są Programy Usamodzielniania lub Wspierania, dostosowane do indywidualnych potrzeb i możliwości mieszkańców, które umożliwią stopniowe osiąganie satysfakcjonującego poziomu funkcjonowania, jak również zapewniają potrzeby życiowe mieszkańców w dalszym procesie ich zdrowienia. Wsparcie oferowane mieszkańcom mieszkań chronionych koncentruje się na przywracaniu umiejętności prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.

Głównym celem tych mieszkań, jest wyrobienie u mieszkańców umiejętności i nawyków niezbędnych w życiu codziennym, aktywizacji zawodowej, racjonalnego gospodarowania budżetem własnym, a także samokontroli stanu zdrowia i kondycji psychicznej. Przeznaczone są dla osób, które ze względu na chorobę, sytuację życiową, niepełnosprawność lub wiek potrzebują wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, ale nie wymagają usług w zakresie całodobowej opieki świadczonych przez jednostkę. W szczególności są to osoby korzystające z usług w środowiskowych domach samopomocy, warsztatach terapii zajęciowej lub zakładzie aktywności zawodowej, dla których pobyt w mieszkaniu chronionym ma stanowić etap w procesie rehabilitacji społecznej lub zawodowej.

W ramach projektu „LUBInclusiON - działania profilaktyczne i usamodzielniające w środowisku lokalnym oraz utworzenie nowych miejsc usług społecznych” realizowanego na terenie Miasta Lublin w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 utworzone zostały 2 mieszkania wspomagane z przeznaczeniem dla 6 osób, prowadzone przez Dom Pomocy Społecznej im. św. Jana Pawła II przy ul. Ametystowej w Lublinie. Celem mieszkań wspomaganych prowadzonych w ramach projektu jest przygotowywanie mieszkańców do uzyskania jak najwyższego poziomu samodzielności życiowej, adekwatnego do posiadanych zdolności.

A.13.2.2. Prowadzone przez stowarzyszenie Misericordia

Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Misericordia z siedzibą w Lublinie przy ul. Abramowickiej 2 prowadzi hostel przy ul. Zdrowej 14 dla 10 osób z niepełnosprawnością. W hostelu znajdują się pokoje 1 i 2 osobowe. 7 osób z niepełnosprawnością zamieszkuje również w ramach nowo utworzonych mieszkań wspomaganych przy ul. Głuskiej 140 w Lublinie. W roku 2019 dzięki współpracy z Gminą Lublin oraz ROPS w Lublinie zwiększony został standard w/w mieszkań poprzez przeprowadzenie remontu pomieszczeń i zakup nowego wyposażenia w ramach pilotażowego projektu pn. „Standardy w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie po wielokrotnych pobytach w szpitalu psychiatrycznym”. Projekt konkursowy w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowany ze środków EFS. W pracach komisji opracowującej powyższy standard uczestniczyli również przedstawiciele Gminy Lublin. Ponadto w Domu o charakterze rodzinnym znajdującym się w Lublinie przy ul. Łągiwnickiej 1 zamieszkuje 11 osób z niepełnosprawnością oraz na stałe opiekun.

W budynku Zakładu Aktywności Zawodowej przy ul. Głuskiej 145 w Lublinie również znajduje się 5 mieszkań, w których osoby z niepełnosprawnością podejmują próby usamodzielnienia się.

A.13.2.3. Prowadzone przez Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności Środowiskowego Domu Samopomocy „Roztocze”

W mieście funkcjonują także **3 mieszkania treningowe** prowadzone przez Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności, w których **mieszka 14 osób**.

W mieście istnieje potrzeba opracowania systemu osiągnięcia samodzielności poprzez etapowe korzystanie z różnych form mieszkalnictwa wspomaganego. Należy dokonać analizy danych pochodzących z organizacji pozarządowych prowadzących ŚDS, WTZ jak też z Zespołu Ośrodków Wsparcia odnośnie zapotrzebowania na taki rodzaj usług społecznych i w razie potrzeb wdrożyć system mieszkalnictwa wspomaganego.

A.14. Współpraca międzynarodowa

Wymiana doświadczeń odbywa się we współpracy z organizacjami z miast partnerskich i zaprzyjaźnionych z Lublinem oraz ze **stowarzyszeniem miast europejskich „Eurocities”**. Współpracę międzynarodową dotyczącą działań na rzecz osób niepełnosprawnych prowadzą również organizacje pozarządowe w ramach realizacji swoich zadań statutowych m.in. poprzez implementację projektów.

Współpraca międzynarodowa Lublina w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami odbywa się głównie w formie wymiany doświadczeń z partnerami międzynarodowymi, prezentację dobrych praktyk podejmowanych przez Miasto Lublin oraz udział w wydarzeniach międzynarodowych (fora, konferencje, wizyty studyjne) czy projektach międzynarodowych poświęconych temu tematowi.

Płaszczyzny współpracy międzynarodowej:

- w ramach umów dwustronnych i wielostronnych z miastami partnerskimi i zaprzyjaźnionymi,
- poprzez sieci i stowarzyszeń międzynarodowe – np. Eurocities,
- projekty realizowane w międzynarodowym partnerstwie miast.

Współpracę międzynarodową dotyczącą działań na rzecz osób niepełnosprawnych prowadzą również lubelskie organizacje pozarządowe m.in. poprzez realizację projektów w partnerstwie międzynarodowym.

Najważniejsze działania i wydarzenia w latach 2015-2020:

Wizyta studyjna gości z Ukrainy

W dniu 2 marca 2020 roku odbyło się spotkanie Pana Krzysztofa Stanowskiego, Dyrektora Biura – Centrum Współpracy Międzynarodowej z delegacją z Ukrainy. Gośćmi były Panie Olga Bojko – główny konsultant w biurze pełnomocnika prezydenta Ukrainy do spraw osób niepełnosprawnych oraz Alla Andruszczuk – Prezes Stowarzyszenia Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych „Зоря надії” (Gwiazda Nadziei) z Krzemieńca. Panie przebywały w Lublinie na zaproszenie Lubelskiego Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych. Spotkanie dotyczyło współpracy lubelskich podmiotów działających na rzecz osób niepełnosprawnych z ich odpowiednikami na Ukrainie. Podejmowano temat wdrażania konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych i zmianie systemu orzekania o niepełnosprawności na Ukrainie. Przekazano ukraińskiej stronie rekomendacje dla właściwego wdrażania konwencji.

Konferencja doroczna stowarzyszenia Eurocities w Pradze

W 2019 r. Miasto zgłosiło projekt pt. „Asystent Osoby Niepełnosprawnej” do nagrody przyznawanej

przez EUROCITIES. Zgłoszenie do ww. nagrody było doskonałą okazją, aby zaprezentować działania na rzecz rozwoju miasta i zaprezentować na arenie międzynarodowej projekty o szczególnym znaczeniu poprawiające poziom życia mieszkańców. Projekt „Asystent Osoby Niepełnosprawnej” został zgłoszony w kategorii „Innowacja” z uwagi na jego innowacyjny charakter w sferze działań społecznych. Kierowany jest bezpośrednio do mieszkańców z niepełnosprawnościami. W realizacji współpracuje strona społeczna – organizacje pozarządowe, która realizuje to zdanie na zlecenie Miasta w drodze otwartego konkursu. Projekt zakwalifikował się i przeszedł pierwszy etap konkursu, niestety odpadł w kolejnej fazie. Niemniej, złożenie projektu przez Miasto Lublin dało szansę zaprezentowania się na arenie międzynarodowej poprzez przedstawienie projektu w formie plakatu, który był prezentowany w przestrzeni wystawienniczej podczas konferencji EUROCITIES w Pradze 20-22 listopada 2019 r.

Dodatkowo, projektem zainteresowała się Komisja Europejska, która przyznaje nagrody miastom, które dzięki takim projektom jak Asystent Osoby Niepełnosprawnej poprawiają jakość życia swoich mieszkańców – zarówno osób niepełnosprawnych jak i seniorów.

Międzynarodowe Targi Opieki w Seulu

W dniach 18-19 listopada 2019 r. na zaproszenie zarządu miasta metropolitalnego Seul (Korea Południowa), przedstawiciele Urzędu Miasta Lublin wzięli udział w Międzynarodowych Targach Opieki w Seulu. Miasto Lublin miało swoje stoisko, na którym zostały zaprezentowane dobre praktyki z zakresu pomocy społecznej, a w szczególności polityki senioralnej Lublina. Wydarzenie zostało zorganizowane w prestiżowym centrum Dongdaemun Design Plaza w Seulu. Targi dedykowane były ekspertom, urzędnikom, przedstawicielom biznesu, kierującym swą ofertę do odbiorców pomocy społecznej (osoby niepełnosprawne, osoby starsze, dzieci). Lublin miał swoje stoisko promocyjne wśród innych miast zagranicznych takich jak: Honolulu, Vancouver, Göteborg, Tajpej. Członkowie delegacji uczestniczyli także w konferencji tematycznej, poświęconej różnym aspektom polityki społecznej. Swoimi rozwiązaniami dzielili się przedstawiciele m.in. Japonii, Australii, USA i Wielkiej Brytanii. Podczas wizyt studyjnych zorganizowanych przez Miasto Seul, zapoznano się z infrastrukturą z zakresu opieki nad najmłodszymi dziećmi (przedszkole sponsorowane przez koncern LG) oraz osób starszych - Seoul 50Plus Central Campus, instytucji wspierającej edukację seniorów oraz ich karierę zawodową.

„700 Bębnow Na 700-Lecie Lublina”

Artyści Nieprzetartego Szlaku uczcili Jubileusz 700 lecia Miasta Lublin w dniu 13 maja 2017 r.

Uczestnicy Międzynarodowego Przeglądu Teatru Osób Niepełnosprawnych przeszli ulicami miasta w uroczystej barwnej paradzie. W ramach projektu „700 BĘBNÓW NA 700- LECIE LUBLINA” Artyści, wspólnie z mieszkańcami miasta, przy akompaniamencie bębnow przeszli spod Ratusza na plac Zamkowy, gdzie odbył się wspaniały „koncert” bębniarzy.

W Międzynarodowym Przeglądzie Teatrów Osób Niepełnosprawnych zorganizowanym przez Fundację Nieprzetartego Szlaku, który odbył się w dniach 12-14 maja udział wzięło około 20 zespołów artystów z różnymi niepełnosprawnościami, w tym zespoły z zagranicy: Litwy, Białorusi i Ukrainy.

Projekt „Krok za krokiem”

W czerwcu 2017 r. przedstawiciele administracji samorządowej i rządowej z Krzemieńca i rejonu krzemienieckiego oraz województwa tarnopolskiego spotkali się z władzami Lublina. Goście z Ukrainy przebywali w Polsce w ramach projektu Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Krok za krokiem” z Zamością, którego głównym celem jest wsparcie budowy ośrodka rehabilitacyjno-terapeutycznego dla dzieci z niepełnosprawnościami w Krzemieńcu. Ukraińcy chcieli poznać

funkcjonujące w Polsce, szczególnie w Lublinie, rozwiązania dotyczące wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Projekt jest bezpośrednią kontynuacją projektu Lubelskiego Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych „Dla Nadziei jutra”.

„Aktywna Integracja w Europie”

W listopadzie 2016 r. przedstawiciel Miasta Lublin uczestniczył w wyjeździe do Münster – Miasta Partnerskiego Lublina – na zaproszenie Burmistrza Miasta w związku z 25 rocznicą partnerstwa obu Miast oraz partnerstwem w realizacji projektu „Aktywna Integracja w Europie”.

Celem projektu było promowanie włączenia osób niepełnosprawnych w działania edukacyjne i kulturalne. Odbyły się warsztaty taneczne, występy artystyczne oraz dyskusje na temat wyzwań, związanych z aktywizacją osób niepełnosprawnych w Europie. Lublin w Münster reprezentowała 30-osobowa grupa, składająca się z pełnosprawnych i niepełnosprawnych przedstawicieli Fundacji Teatroterapia Lubelska oraz Zespołu Szkół Nr 4 im. Janusza Korczaka w Lublinie. Wyjazd miał na celu wymianę idei, doświadczeń i wizji artystycznych oraz – co najważniejsze – integrację środowisk osób z niepełnosprawnością z różnych Państw.

Projekt „Aktywna Integracja w Europie”, realizowany był przez Miasto Lublin wraz z sześcioma miastami-partnerami: Kristiansand (Norwegia), Monastyr (Tunezja), Mühlhausen (Niemcy), Münster (Niemcy) i York (Wielka Brytania), w ramach programu „Europa dla Obywateli”. Liderem projektu jest Miasto Münster.

Wizyta studyjna delegacji z Gruzji

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych wraz z Ministerstwem Pracy, Zdrowia i Spraw Społecznych Gruzji w latach 2012-2016 zrealizowało projekt pn. „Podstawy prawne, finansowe i administracyjne systemu wsparcia osób niepełnosprawnych – przykłady dobrych praktyk”. Podstawowym celem projektu był transfer wiedzy z zakresu rozwiązań prawnych, finansowych i administracyjnych systemu wsparcia osób niepełnosprawnych w Polsce. Miasto Lublin zostało wybrane jako przykład dobrych praktyk z zakresu organizacji pomocy i wsparcia osobom z niepełnosprawnościami. Delegacja z Gruzji wraz z przedstawicielami Ministerstwa gościła u nas w 2015 roku przez 3 dni, podczas których zwiedzając różne instytucje Delegacji zapoznawali się z rozwiązaniami stosowanymi w Lublinie. W drugim etapie przedstawiciel Miasta wziął udział w wizycie studyjnej w Gruzji, prezentując nasze praktyki w zakresie realizowanych działań na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami w mieście Telawi.

Po tej wizycie, na prośbę władz Miasta Telawi powstał kolejny projekt, w którym na bazie opracowanego przez Miasto Lublin „Programu działań na lata 2016-2020” powstał przy udziale Urzędu Miasta Lublin pierwszy w Gruzji Program dla Miasta Telawi.

Współpraca z Gruzją i MRPiPS przy realizacji Projektu „System wsparcia osób niepełnosprawnych na poziomie lokalnym – przykłady dobrych praktyk”

W 2016 roku Miasto przystąpiło do udziału w kolejnym projekcie MRPiPS. Projekt służył prezentacji lubelskich doświadczeń w zakresie tworzenia kompleksowego systemu wsparcia osób niepełnosprawnych a także pomocy w opracowaniu pierwszego w Gruzji dokumentu o charakterze strategicznym dla jednego z miast – Telawi, służącego wspieraniu osób z niepełnosprawnościami.

W 2016 r. Miasto Lublin wspólnie z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w ramach konkursu Ministerstwa Spraw Zagranicznych „Polska pomoc rozwojowa 2016” zorganizowało dwutygodniowy staż w Urzędzie Miasta dla gruzińskich urzędników magistratu z miasta Telawi oraz urzędników z Tbilisi z Ministerstwa Pracy, Zdrowia i Spraw Społecznych. W programie pobytu znalazły

się wizyty studyjne w lubelskich placówkach edukacyjnych oraz ośrodkach wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami przeprowadzono cykl warsztatów, podczas których omówiono „Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2016-2020”, na bazie którego rozpoczęto prace nad powstaniem jego odpowiednika dla Miasta Telawi. Drugim etapem była wizyta studyjna pracowników Biura ds. Osób Niepełnosprawnych w Gruzji połączona z kolejną serią warsztatów w mieście Telawi dla gruzińskich urzędników pracujących nad Strategią.

Lubelskie Spotkania Kresowe

Lubelskie Integracyjne Spotkania Kresowe to cykliczna impreza społeczno-kulturalna objęta patronatem honorowym Prezydenta Miasta Lublin dla dzieci i młodzieży niesłyszącej z Lublina oraz dla młodzieży polskiej z dawnych Kresów Rzeczypospolitej. Jak do tej pory odbyło się osiem edycji tej imprezy. Głównymi celami organizacji tego zadania jest wzmacnianie tożsamości polskiej wśród dzieci i młodzieży polskiej zamieszkałej na Litwie, Białorusi oraz Ukrainie, integracja społeczna młodzieży niesłyszącej oraz promocja Lublina, Lubelszczyzny oraz Polski. Naszymi gośćmi byli między innymi:

- młodzież z Gimnazjum „Żejmiana” w Podbrodziu wraz z opiekunami ze Związku Polaków na Litwie oddział Świeciany, Litwa,
- młodzież z Gimnazjum nr 4 im. Modesta Lewickiego oraz opiekunki ze Zjednoczenia Nauczycieli Polonistów na Ukrainie z Łucka,
- młodzież ze Szkoły nr 24 im. Marii Konopnickiej ze Lwowa,
- młodzież i opiekunowie z Równego i ze Sławuty,
- młodzież ze Starobielska,
- młodzież i opiekunowie ze Związku Polaków na Białorusi z Mińska.

Organizatorem Spotkań jest Stowarzyszenie „Słyszmy Sercem” które działa przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym Dla Dzieci i Młodzieży Niesłyszącej i Słabo Słyszącej im. Jana Pawła II w Lublinie. Organizatorzy współpracowali z pracownikami Kancelarii Prezydenta i Biura – Centrum Współpracy Międzynarodowej Miasta Lublin.

Goście razem z wychowankami Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niesłyszącej i Słabo Słyszącej im. Jana Pawła II w Lublinie uczestniczyli w różnych zajęciach integracyjnych, zajęciach kulinarnych, zwiedzili miasto oraz lubelski Ratusz i spotkali się z przedstawicielami władz Miasta.

VIII edycja Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej

We wrześniu 2019 r. w trakcie VIII edycji Kongresu Inicjatyw Europy Wschodniej w Lublinie odbył się panel dyskusyjny „Równość - Niezależność - Samodzielność - Wdrażanie Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych”.

Organizatorem Kongresu było Miasto Lublin, partnerem merytorycznym panelu – Lubelskie Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych – Sejmik Wojewódzki.

W dyskusji wzięli udział goście z Belgii, Ukrainy i Białorusi. Rozmawiano o:

- historycznej drodze do ratyfikowania Konwencji w poszczególnych krajach,
- aktualnym stopniu zaawansowania wprowadzania jej zapisów w życie,
- problemach i wyzwaniach dotyczących procesu wdrażania z punktu widzenia poszczególnych organizacji i instytucji biorących udział w dyskusji panelowej.

Podkreślono, że efektywność wprowadzenia standardów, które mają zapewnić pełne i równe korzystanie z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami jest uzależniona od przepływu informacji i wymiany doświadczeń w ramach międzynarodowej współpracy.

„Lepiej, szybciej, skuteczniej – nowatorski model świadczenia usług publicznych dla osób o szczególnych potrzebach”

Miasto Lublin współuczestniczy w Projekcie „Lepiej, szybciej, skuteczniej – nowatorski model świadczenia usług publicznych dla osób o szczególnych potrzebach” realizowanym przez Fundację inicjatyw Menadżerskich, współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej; Europejskiego Funduszu Społecznego; Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, którego zadaniem jest opracowanie modelu świadczenia usług publicznych dla osób o szczególnych potrzebach. W Projekcie uczestniczy sześć jednostek samorządu terytorialnego: Gmina Miasto Lublin, Powiat Lubelski Ziemiński, Gmina Konopnica, Gmina Miasto Kraśnik, Gmina Leżajsk oraz Gmina Tryńcza. W Projekcie uczestniczą także przedstawiciele włoskiego Regionu Piemont oraz Innovazione e Sistemi per il Mercato ed il Lavoro. S.r.l. z siedzibą w Turynie.

Projekt Europejskiego Instytut na rzecz Demokracji

W sierpniu 2020 r. Miasto zostało zaproszone do współpracy przy realizacji działań, kończących kilkuletni międzynarodowy projekt Europejskiego Instytut na rzecz Demokracji (EID), skierowany do kandydatów na radnych w jesiennych wyborach samorządowych na Ukrainie.

Pani Prezydent Monika Lipińska udzieliła wywiadu, który został przetłumaczony na język ukraiński na temat rozwiązań systemowych w Polsce z zakresu organizacji systemu świadczenia usług społecznych na różnych szczeblach administracji publicznej ze szczególnym uwzględnieniem poziomu lokalnego. Przedstawione zostały działania realizowane przez władze Miasta Lublin na rzecz poprawy dostępności osób ze specjalnymi potrzebami, organizacja systemu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, w tym zasady orzekania o niepełnosprawności funkcjonujące w polskim systemie prawnym oraz zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi i mediami. Uczestnicy Projektu obejrżeli także film „Lublin wczoraj i dziś. By każdy mógł być sobą” prezentujący działania Miasta na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

A.15. Podsumowanie raportu – Analiza ABC

Atuty

1. Sytuacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami w Polsce zmienia się na korzyść.
  - a. współczynnik aktywności zawodowej (stosunek liczby wszystkich niepełnosprawnych prawnie do tych, którzy pracują lub poszukują pracy) był najwyższy w roku 1993 (21,9%) i od tego czasu systematycznie malał do roku 2006, kiedy to osiągnął minimum (15,0%) i od tego czasu rośnie, obecnie (I kwartał 2020 r.) osiągając 17,2%.
  - b. wskaźnik zatrudnienia (stosunek aktywnych zawodowo osób niepełnosprawnych do wszystkich pracujących) postępuje za poprzednim wskaźnikiem. Jego minimum również nastąpiło w 2006 roku (12,6%) i również od tego czasu rośnie osiągając obecnie 16,3%, przy sukcesywnym spadku bezrobocia.
2. Zauważa się dużą liczbę projektów zwiększających dostęp do zatrudnienia realizowanych przez MUP, Urząd Miasta oraz organizacje pozarządowe skierowanych do osób z niepełnosprawnościami.
3. Ilość zatrudnionych osób z niepełnosprawnościami w Urzędzie Miasta Lublin wzrosła od roku 2014 o 20,36% i wynosi (stan na 31 grudnia 2019 r.) 8,1% ogółu zatrudnionych. W maju 2014 r. przekroczony po raz pierwszy został przez UM Lublin wskaźnik 6%, co zwolniło Urząd Miasta Lublin ze składek na PFRON. Równocześnie nastąpił znaczny wzrost zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie, Miejskim Urzędzie Pracy oraz Zarządzie transportu Miejskiego.
4. Sukcesywne zwiększanie oferty zróżnicowanych form usług środowiskowych, usług wspierających w placówkach dziennych i całodobowych, w tym tzw. miejsc opieki wytchnieniowej, w tym dla osób z chorobą Alzheimera, całościowymi zaburzeniami rozwoju oraz autyzmem. Rozwój sieci placówek dziennych i całodobowych, w tym o charakterze rodzinnych domów, oferujących różnorodne formy wsparcia oraz kompleksową ofertę usług.
5. Obserwuje się poprawę sytuacji materialnej osób oraz rodzin dotkniętych niepełnosprawnością poprzez wzrost wysokości świadczeń rentowych i wysokości zasiłków pielęgnacyjnych oraz świadczeń wypłacanych opiekunom.
6. Obserwujemy spadek liczby rodzin korzystających ze wsparcia MOPR z powodu niepełnosprawności o 27,17% oraz spadek liczby rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu długotrwałej choroby o 7,98%.
7. Porównując dane z lat 2014 i 2019 obserwujemy zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych - znaczący wzrost o 59,56% liczby osób objętych wsparciem usług opiekuńczych.
8. Nastąpiła znacząca poprawa dostępności usługi asystenta osobistego. Biorąc pod uwagę analizę z lat 2014-2019 pod kątem wdrażania i rozwoju przez Miasto Lublin tak istotnej dla społeczności osób z niepełnosprawnością usługi asystenta osobistego, należy stwierdzić:
  - wzrost o 74,77% osób objętych usługą (+83 osoby),
  - wzrost o 87,55% liczby godzin świadczonej usługi (+7 358 godzin),
  - wzrost o 125,98% środków finansowych przeznaczonych na realizację usług (+220 817 zł).
9. Nastąpił znaczny wzrost dostępności do opieki w żłobkach miejskich dla dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności: zwiększono o 433,33% liczbę miejsc – wzrost o 50, wzrost o 650% liczby uczęszczających dzieci z niepełnosprawnościami – wzrost o 22 dzieci.
10. Znaczny wzrost dostępności miejsc parkingowych – od listopada 2013 r. do grudnia 2019 r. wzrost o 331 miejsc, 107,81%.
11. Rozszerzanie ulg i uprawnień w przestrzeni publicznej dotyczące komunikacji i mobilności osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.
12. Duża różnorodność placówek edukacyjnych, form i metod nauczania dzieci i młodzieży z

różnymi rodzajami niepełnosprawności na wszystkich poziomach edukacji (ośrodki szkolno-wychowawcze, szkolnictwo specjalne, integracyjne, włączające).

13. Kontynuacja i rozwój działań w zakresie poprawy dostępności przestrzeni miejskich w różnych obszarach, powołanie Koordynatora do spraw dostępności Urzędu Miasta Lublin i jednostek organizacyjnych Miasta Lublin oraz utworzenie referatu ds. dostępności w Wydziale ds. Osób Niepełnosprawnych i powołanie Zespołu Zadaniowego ds. dostępności. Realizacja poprawy dostępności zarówno architektonicznej, stron internetowych instytucji kultury jak organizowanych wydarzeń w placówkach kultury, w tym wyznaczenie koordynatorów dostępności w każdej z nich.
14. Znaczny wzrost dostępności wydarzeń miejskich, szczególnie w sferze kulturalnej i sportowej.
15. Zapewnienie dostępności komunikacji miejskiej, w tym sukcesywna poprawa infrastruktury przystankowej dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
16. Zapewnienie dostępności do informacji oraz specjalistycznego poradnictwa prawnego i psychologicznego osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz ich opiekunom.
17. Prowadzenie działań na rzecz aktywizacji społecznej oraz kreowania pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych (Konkursy, Targi itp.).
18. Dobra organizacja pracy Urzędu Miasta Lublin oraz jednostek organizacyjnych w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia.
19. Skuteczne pozyskiwanie środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na nowe formy pomocy.
20. Wspieranie organizacji pozarządowych działających w sferze społecznej poprzez funkcjonowanie Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej oraz zlecanie zadań do realizacji w formie wsparcia lub powierzenia w drodze otwartych konkursów ofert etc.
21. Zaangażowanie organizacji pozarządowych oraz różnych instytucji we współpracę i realizację działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Bariery

1. Woj. Lubelskie ma najwyższy wskaźnik niepełnosprawności w kraju. Odsetek osób niepełnosprawnych (prawnie i biologicznie) w Polsce 12,3%. Odsetek osób niepełnosprawnych (prawnie i biologicznie) w woj. Lubelskim – 14,3% (311,8 tys. osób).
2. Mamy do czynienia z częstymi zmianami w prawie. To bardzo utrudnia planowanie i realizację działań.
3. Niekorzystny, niezmienny od lat sposób naliczania środków jakie przeznacza PFRON dla poszczególnych samorządów na podstawie algorytmu uzależniającego wysokość przyznanych środków od liczby osób zarejestrowanych w MUP zamiast od odsetka osób z niepełnosprawnością na danym terenie.
4. Rosnące koszty utrzymania realizacji poszczególnych zadań przy braku wzrostu finansowania.
5. Konieczność ponoszenia większych kosztów w związku z potrzebą zatrudnienia nowych pracowników i rosnących kosztach pracy i usług w realizowanych przedsięwzięciach.
6. Niechęć osób z niepełnosprawnością do podejmowania zatrudnienia z uwagi na obawę utraty prawa do świadczeń rentowych.
7. Zauważa się tendencję wzrostową ilości orzeczeń wydawanych osobom po 60 r. ż. (wzrost o 523 osób, co daje wzrost o 7,64%).
8. Niedostateczna ilość obiektów zapewniających kompleksowe wsparcie edukacyjne, rehabilitacyjne oraz rekreacyjne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, jednocześnie stanowiącego wsparcie dla aktywizacji zawodowej oraz integracji ze środowiskiem.
9. Niewystarczająca oferta zajęć organizowanych w okresie wakacyjnym dla dzieci z różnymi rodzajami niepełnosprawności w wieku szkolnym.

10. Konieczność wykonania diagnozy w zakresie określenia zapotrzebowania na mieszkania wspomagane (chronione, treningowe) a co za tym idzie systemu osiągnięcia jak największej samodzielności.
11. Brak placówki całodobowego pobytu dla osób z autyzmem i całościowymi zaburzeniami rozwoju oraz z zaburzeniami psychicznymi.
12. Ciągłe rosnące zapotrzebowanie na rozwój różnorodnych usług wspierających osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.
13. Niewystarczająca ilość mieszkań w zasobach komunalnych Miasta, w tym dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
14. Niewystarczające środki na likwidację barier dla osób z różnymi niepełnosprawnościami w przestrzeni publicznej miasta, w tym budynków użyteczności publicznej.
15. Bardzo niska dostępność budynków zabytkowych, w tym użyteczności publicznej ważnych dla mieszkańców, w szczególności Ratusza oraz Trybunału Koronnego.
16. Zbyt mała dostępność architektoniczna, techniczna oraz sensoryczna lubelskich placówek oświatowych.

Ciekawe

1. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w polityce społecznej:
  - wprowadzenie usługi asystenta osobistego,
  - wsparcie kierowane dla osób z autyzmem otwarcie ŚDS dla osób z autyzmem oraz Filii Szkoły Podstawowej nr 26 dla dzieci z autyzmem,
  - zwiększanie liczby miejsc w DPS – przeznaczonych dla osób z chorobą Alzheimera i schorzeniami pokrewnymi,
  - rozwój zróżnicowanych form wsparcia instytucjonalnego dziennego i całodobowego (mieszkania wspomagane, domy o charakterze rodzinnym, opieka wytchnieniowa),
  - otwarcie wypożyczalni sprzętu pielęgnacyjnego i wspomagającego,
  - funkcjonowanie Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej,
  - wprowadzenie systemu ulg gminnych w komunikacji miejskiej, obiektach kulturalnych i sportowych oraz Abonamentu N w Strefie Płatnego Parkowania, w tym:
    - bezpłatne, bez ograniczeń przejazdu komunikacją miejską dla dzieci niepełnosprawnych do 16 roku życia oraz ich opiekunów od 2015 r.,
    - bezpłatne przejazdy komunikacją miejską dla osób niepełnosprawnych i ich opiekunów do 26 roku życia w drodze do placówek edukacyjnych, terapeutycznych itp. (opiekunom przysługuje bezpłatny przejazd także w drodze po osobę niepełnosprawną i lub po jej odwiezieniu),
  - znaczny wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin oraz miejskich jednostkach,
  - rozwój dostępności żłobków dla dzieci z niepełnosprawnościami, w tym zwolnienie z opłat za dzieci z niepełnosprawnościami w żłobkach miejskich,
  - powołanie koordynatora dostępności oraz Zespołu zadaniowego ds. dostępności.

B. Plan działań

Przy opracowaniu celów do Programu na lata 2021-2025 wzorowaliśmy się przede wszystkim Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Stąd tematem przewodnim a zarazem fundamentem dla wyznaczenia celów jest szeroko pojęta dostępność.

Cel główny:

Zapewnienie dostępu osobom z niepełnosprawnościami i ich otoczeniu do podejmowania aktywności i godnego funkcjonowania w różnych sferach życia oraz dostępu do systemu usług wspierających

Realizacja celu ma za zadanie umożliwić podejmowanie różnych aktywności osobom z niepełnosprawnościami i ich opiekunom oraz zapewnić dostęp do systemu usług wspierających realizowanych zarówno przez instytucje, jak też w środowisku. Usługi te kierowane będą zarówno do samych osób z niepełnosprawnością, jak też ich najbliższego otoczenia, tj. rodziny i opiekunów.

Obszary działań:

1. Dostępność architektoniczna, cyfrowa i techniczna przestrzeni publicznej miasta oraz dostęp do informacji.
2. Uczestnictwo w sferze kulturalnej, sportowej oraz turystycznej.
3. Aktywność zawodowa.
4. Edukacja dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych.
5. Usługi społeczne oraz system wsparcia środowiskowego i instytucjonalnego.
6. Mieszkalnictwo.
7. Promocja pozytywnego wizerunku oraz osiągnięć osób z niepełnosprawnościami.

Obszary działań stanowią wyjście do sformułowania zadań, które wyznaczają kierunki ich realizacji. Konkretnie działania wynikają przede wszystkim z potrzeb środowiska osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

Działania mogą być realizowane przez organizacje pozarządowe zgodnie z przepisami prawa w ramach zadań zleconych, małych grantów bądź z dofinansowaniem wkładu własnego.

Źródła finansowania

Finansowanie poszczególnych zadań realizowane będzie:

- ze środków własnych Miasta,
- ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (nie wymieniono wszystkich Programów z uwagi na ciągłe zmiany wprowadzane przez Fundusz oraz brak możliwości przewidzenia kolejnych zmian),
- z funduszy zewnętrznych,
- z Funduszu Pracy,
- z budżetu Państwa,
- z innych dostępnych źródeł np. poprzez udział w różnych projektach, funduszach itp.

Planowane inwestycje w zakresie rozwoju różnych form wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami w różnym wieku w okresie objętym Programem

- **Centrum Zdrowia Seniorów**
Projekt jest odpowiedzią na problemy związane ze starzeniem się społeczeństwa i koniecznością zagwarantowania osobom starszym, osobom z różnymi formami niepełnosprawności i ich rodzinom oraz opiekunom odpowiedniego poziomu usług. W tym celu planowane jest utworzenie centrum rehabilitacji i aktywizacji z szerokim wachlarzem usług dla seniorów przede wszystkim osób z niepełnosprawnościami. Centrum realizowałoby zasadę deinstytucjonalizacji, pozwalając tym samym na wydłużenie okresu sprawności psychofizycznej oraz możliwości pełnienia ról społecznych i zawodowych przez osoby starsze.
- **Centrum Wsparcia Rodziny**
Projekt jest odpowiedzią na problemy związane z opieką nad osobami zależnymi, zwłaszcza z dużymi dysfunkcjami w sferze psychicznej i fizycznej. Opiekę sprawują często rodzice lub rodzeństwo. Długotrwałe obciążenia wynikające z konieczności ciągłej opieki nad osobą z niepełnosprawnością intelektualną, sprzężoną lub spektrum autyzmu powodują, że rodzice/opiekunowie wymagają również wsparcia i pomocy. Pojawiające się problemy zdrowotne u rodziców/opiekunów utrudniają, a czasem uniemożliwiają opiekę nad niepełnosprawnym członkiem rodziny. Również rodzeństwo osób z niepełnosprawnością doświadcza wielu problemów i trudności. W ramach Centrum ma być świadczona cała gama usług dla osób z niepełnosprawnościami, jak również dla ich rodzin i opiekunów, tj.: zajęcia rehabilitacyjno-rekreacyjne, zajęcia terapeutyczne dla rodzeństwa osób z niepełnosprawnością, usługi, zajęcia dla rodziców.
- **Rozbudowa i modernizacja obiektów przy ul. Wyścigowej 31, w celu ich adaptacji do potrzeb Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego.**
Rozszerzona zostanie funkcjonalność Ośrodka o część rehabilitacyjną oraz kulturalno-opiekuńczą. Szczegółowy opis znajduje się na str. 78.

B.1. Dostępność architektoniczna, cyfrowa i techniczna przestrzeni publicznej miasta oraz dostęp do informacji

B.1.1. Realizacja idei projektowania uniwersalnego oraz wdrażanie racjonalnych uprawnień w przestrzeni miejskiej

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Funduszy Europejskich, Wydział Inwestycji i Remontów, Wydział Planowania, Wydział Architektury i Budownictwa, Wydział Informatyki i Telekomunikacji, Zarząd Dróg i Mostów, Wydział Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością, Zarząd Transportu Miejskiego, Straż Miejska, Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta realizujące zadania inwestycyjne i remontowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.1.1.1. Realizacja zasad projektowania uniwersalnego w inwestycjach miejskich lub wdrażania racjonalnych uprawnień (m.in.: budynki użyteczności publicznej, drogi, place, przestrzeń wypoczynkowa i użytkowa, także ze środków zewnętrznych)

Wskaźniki:

- liczba zrealizowanych inwestycji
- liczba miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami
- liczba wykazanych nieprawidłowości po kontroli miejsc parkingowych/liczba wystawionych mandatów/udzielenych pouczeń/odholowanych pojazdów

B.1.1.2. Opracowanie systemu informowania o dostępności

Wskaźniki:

- wykonano/nie wykonano

B.1.1.3. Sukcesywne przeprowadzanie audytów oraz certyfikowanie przestrzeni miejskiej oraz budynków użyteczności publicznej

Wskaźniki:

- liczba przeprowadzonych audytów w przestrzeni publicznej
- liczba przyznanych certyfikatów
- liczba przyjętych interwencji od osób z niepełnosprawnościami oraz zgłoszeń SMS od osób niesłyszących

B.1.1.4. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.1.2. Realizacja idei projektowania uniwersalnego oraz wdrażanie racjonalnych uprawnień w komunikacji miejskiej

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Zarząd Transportu Miejskiego, Wydział Funduszy Europejskich, Wydział Inwestycji i Remontów, Zarząd Dróg i Mostów, Wydział Zarządzania Ruchem Drogowym i Mobilnością i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta realizujące zadania inwestycyjne i remontowe w powyższym zakresie oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.1.2.1. Zapewnienie 100% dostępności taboru komunikacji miejskiej

Wskaźniki:

- wskaźnik procentowy taboru przystosowanego do korzystania przez osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności, tj. posiadający min. 3 z wymienionych udogodnień: ubrajlowanie przycisków, rampa lub przyklęk, zapowiedzi głosowe, kontrastowe oznaczenia, wyświetlacz

B.1.2.2. Wdrażanie innowacyjnych rozwiązań technicznych, cyfrowych etc. poprawiających funkcjonowanie, bezpieczeństwo i samodzielność pasażerów z niepełnosprawnościami

Wskaźniki:

- wprowadzone rozwiązania

B.1.3. Rozwój zindywidualizowanych usług transportowych dla osób o obniżonej mobilności wymagających szczególnych form wsparcia w tym zakresie

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Funduszy Europejskich, Zarząd Transportu Miejskiego i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta realizujące zadania inwestycyjne i remontowe w powyższym zakresie oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.1.3.1. Rozwój oraz wdrażanie nowych form zindywidualizowanych usług transportowych

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z usługi, przewozów indywidualnych
- liczba dzieci objętych dowozem do placówek edukacyjnych

B.1.3.2. Szkolenia personelu obsługującego dowozy

Wskaźniki:

- liczba przeszkolonych osób

B.1.3.3. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- wprowadzone rozwiązania

B.1.4. Zapewnienie dostępu do informacji

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Zarząd Transportu Miejskiego, Biuro Obsługi Mieszkańców i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta realizujące zadania inwestycyjne i remontowe oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.1.4.1. Opracowanie zasad i wdrażanie w urzędzie oraz jednostkach podległych tekstu łatwego w czytaniu na stronach internetowych, pismach urzędowych, materiałach informacyjnych etc.

Wskaźniki:

- liczba podjętych działań + opis

B.1.4.2. Udostępnianie, upowszechnianie wiedzy o niepełnosprawności, ulgach i uprawnieniach osób z niepełnosprawnościami, możliwościach wsparcia instytucjonalnego i środowiskowego etc. w różnych formach i różnymi kanałami

Wskaźniki:

- liczba porad/informacji udzielonych przez Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR, MZOON i inne
- liczba wydanych/dodrukowanych egzemplarzy danej publikacji

B.1.4.3. Wspieranie dostępu do poradnictwa prawnego i psychologicznego

Wskaźniki:

- liczba porad prawnych
- liczba porad psychologicznych

B.1.4.4. Zapewnianie dostępu do informacji w PJM na stronach internetowych oraz w realizacji świadczonych usług dla mieszkańców miasta

Wskaźniki:

- liczba tłumaczeń na PJM, w tym:
  - spotkań i posiedzeń
  - konsultacji
  - Sesji Rady Miasta
  - filmiki z tłumaczeniami na stronach internetowych

B.1.4.5. Dążenie do zapewniania pełnej dostępności serwisów internetowych Miasta wraz z podległymi jednostkami oraz wdrażanie nowoczesnych rozwiązań np. aplikacje, przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu i in.

Wskaźniki:

- liczba serwisów, które wdrożyły dostęp do informacji zgodnie z WCAG.2.1
- liczba nowo utworzonych hot-spotów

B.1.4.6. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.1.5. Zwiększanie dostępności wielorodzinnych budynków mieszkalnych

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Funduszy Europejskich, Zarząd Nieruchomości Komunalnych, Wydział Inwestycji i Remontów, Wydział Planowania, Wydział Architektury i Budownictwa i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta realizujące zadania inwestycyjne i remontowe oraz spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.1.5.1. Realizacja działań prowadzących do zwiększania dostępności w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych należących do Miasta oraz wspólnot, w których znajdują się lokale komunalne

Wskaźniki:

- liczba inwestycji/racjonalnych usprawnień wykonanych w budynkach wielorodzinnych, w których znajdują lokale komunalne + opis działań

B.1.5.2. Realizacja działań prowadzących do zwiększania dostępności w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych nie należących do Miasta

Wskaźniki:

- liczba inwestycji/racjonalnych usprawnień wykonanych w budynkach wielorodzinnych nie należących do Miasta + opis działań

B.1.5.3. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.1.6. Opracowanie Programu „Lublin bez barier”

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta realizujące zadania inwestycyjne i remontowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.1.6.1. Opracowanie diagnozy potrzeb w zakresie zapewnienia dostępności budynków użyteczności publicznej oraz ich otoczenia należących do Miasta

Wskaźniki:

- liczba przeprowadzonych badań ankietowych/analiz/audytów

B.1.6.2. Opracowanie diagnozy potrzeb oraz planu działań w zakresie zapewnienia dostępności budynków mieszkalnych oraz ich otoczenia należących do Miasta

Wskaźniki:

- liczba przeprowadzonych badań ankietowych/analiz/audytów

B.1.6.3. Opracowanie diagnozy potrzeb w zakresie zapewnienia dostępności infrastruktury drogowej i rekreacyjnej na terenach należących do Miasta

Wskaźniki:

- liczba przeprowadzonych badań ankietowych/analiz/audytów

B.1.6.4. Opracowanie kart dostępności obiektów oraz warstwy na geoportalu miejskim zawierającej informacje o dostępności przestrzeni publicznej oraz bieżąca ich aktualizacja

Wskaźniki:

- opis wykonanych działań

B.1.6.5. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.1.7. Utworzenie Funduszu Dostępności Miasta Lublin

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Inwestycji i Remontów, Wydział Informatyki i Telekomunikacji, Zarząd Dróg i Mostów, Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta realizujące zadania inwestycyjne i remontowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.1.7.1. Przekazywanie środków finansowych na likwidację barier lub wdrażanie racjonalnych usprawnień w przestrzeni Miejskiej

Wskaźniki:

- wysokość przeznaczonych środków w danym roku
- liczba inwestycji/racjonalnych usprawnień wykonanych ze środków Funduszu

B.2. Uczestnictwo w sferze kulturalnej, sportowej i turystycznej

B.2.1. Zwiększanie dostępu do kultury

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Funduszy Europejskich, Wydział Kultury, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.2.1.1. Wyznaczenie koordynatorów dostępności w instytucjach kulturalnych

Wskaźniki:

- liczba miejskich instytucji kultury, w których wyznaczono koordynatora dostępności / liczba wyznaczonych koordynatorów w miejskich instytucjach kultury

B.2.1.2. Sukcesywne zwiększanie dostępności instytucji kultury oraz wydarzeń kulturalnych organizowanych przez miejskie instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności

Wskaźniki:

- liczba wydarzeń dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami:
  - z tłumaczeniami na Polski Język Migowy
  - z audiodeskrypcją
  - z napisami (rozszerzonymi)
  - z napisami na żywo
  - z pętlą indukcyjną
  - z asystą
  - zrealizowanych w dostępnej przestrzeni
  - pozostałe (materiały promocyjne, zaproszenia, materiały dotykowe etc.)
- liczba instytucji posiadających opis dostępności

B.2.1.3. Opracowanie standardów dostępności wydarzeń kulturalnych, w tym zasad ich znakowania

Wskaźniki:

- opracowanie wytycznych wykonano/nie wykonano
- wprowadzone ulgi i zniżki w opłatach

B.2.1.4. Organizacja szkoleń z dostępności dla pracowników miejskich instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych

Wskaźniki:

- liczba przeszkolonych pracowników instytucji/organizacji pozarządowych

B.2.1.5. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.2.2. Zwiększanie dostępu do sportu

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Sportu, MOSiR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.2.2.1. Wyznaczenie koordynatorów dostępności w MOSiR oraz obiektach sportowych

Wskaźniki:

- liczba obiektów sportowych, w których wyznaczono koordynatora dostępności

B.2.2.2. Sukcesywne zwiększanie dostępności obiektów oraz wydarzeń sportowych dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności

Wskaźniki:

- liczba wprowadzonych udogodnień dla widzów
- liczba wprowadzonych udogodnień dla zawodników
- liczba dostępnych wydarzeń

B.2.2.3. Opracowanie standardów dostępności wydarzeń, w tym zasad ich znakowania

Wskaźniki:

- opracowanie wytycznych wykonano/nie wykonano
- wprowadzone ulgi i zniżki w opłatach

B.2.2.4. Szkolenia pracowników MOSiR oraz obiektów sportowych w zakresie dostępności

Wskaźniki:

- liczba zorganizowanych szkoleń/osób uczestniczących

B.2.2.5. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.2.3. Zapewnienie dostępu do turystyki

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Biuro Rozwoju Turystyki, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz organizacje pozarządowe i inne instytucje

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.2.3.1. Wyznaczenie koordynatorów dostępności w Lokalnej Organizacji Turystycznej Metropolia Lublin

Wskaźniki:

- zrealizowano/nie zrealizowano

B.2.3.2. Sukcesywne zwiększanie dostępności instytucji turystycznych oraz wydarzeń związanych z turystyką dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności

Wskaźniki:

- liczba Miejsc Inspiracji dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami/rodzaje usprawnień
- liczba szkoleń/spotkań informujących o dostępności dla podmiotów współpracujących z Biurem Rozwoju Turystyki

B.2.3.3. Tworzenie multimedialnych przewodników turystycznych po Lublinie w PJM; zwiększanie częstotliwości spacerów dostępnych dla osób niedostępujących i głuchych

Wskaźniki:

- liczba materiałów multimedialnych w PJM dostępnych na stronie turystyka.lublin.eu
- liczba spacerów z tłumaczem PJM w ciągu roku

B.2.3.4. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.3. Aktywność zawodowa

B.3.1. Zwiększanie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Miejski Urząd Pracy, MOPR, Zarząd Transportu Miejskiego, Zarząd Dróg i Mostów, Zarząd Nieruchomości Komunalnych i inne jednostki Miasta oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.3.1.1. Zwiększanie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Urzędzie Miasta Lublin i jednostkach podległych (w szczególności w których wskaźnik zatrudnienia jest niższy niż 6%)

Wskaźniki:

- liczba osób niepełnosprawnych pracujących w poszczególnych jednostkach
- wskaźnik zatrudnienia (%) w poszczególnych jednostkach

B.3.1.2. Wspieranie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej (ZAZ, spółdzielnie socjalne i in.)

Wskaźniki:

- wysokość środków przeznaczonych na funkcjonowanie, rozbudowę, utworzenie podmiotów ekonomii społecznej
- liczba ZAZ w mieście

B.3.1.3. Propagowanie zatrudniania osób z niepełnosprawnościami

Wskaźniki:

- liczba pozyskanych przez MUP ofert pracy dla osób z niepełnosprawnościami
- liczba osób z niepełnosprawnościami, które podjęły zatrudnienie/działalność gospodarczą

- liczba zorganizowanych inicjatyw i wydarzeń propagujących zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami

B.3.1.4. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.3.2. Działania kierowanie do osób z niepełnosprawnościami

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Oświaty i Wychowania, Miejski Urząd Pracy, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.3.2.1. Kształtowanie zdolności adaptacyjnych osób niepełnosprawnych do zmieniającego się rynku pracy oraz umożliwianie zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego w celu wejścia/powrotu na rynek pracy w ramach realizowanych usług i instrumentów rynku pracy

Wskaźniki:

- liczba zrealizowanych działań/osób w nich uczestniczących

B.3.2.2. Dostęp do wiedzy, usług poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy

Wskaźniki:

- liczba wydanych skierowań do pracy
- liczba udzielonych porad grupowych, indywidualnych i informacji zawodowej

B.3.2.3. Ułatwianie kontaktu z pracodawcami

Wskaźniki:

- liczba kontaktów marketingowych zachęcających pracodawców do zatrudniania osób z niepełnosprawnością

B.3.2.4. Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, w tym dofinansowania do oprocentowania kredytów etc.

Wskaźniki:

- liczba osób, które otrzymały środki

B.3.2.5. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.3.3. Działanie kierowane do Pracodawców

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Miejski Urząd Pracy, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.3.3.1. Zwrot kosztów przystosowania tworzonych bądź istniejących stanowisk pracy stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności

Wskaźniki:

- liczba pracodawców otrzymujących wsparcie
- wysokość wykorzystanych środków

B.3.3.2. Zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy

Wskaźniki:

- liczba pracodawców otrzymujących wsparcie
- wysokość wykorzystanych środków

B.3.3.3. Zwrot kosztów zatrudniania osób wspomagających pracę niepełnosprawnych pracowników

Wskaźniki:

- liczba pracodawców otrzymujących wsparcie
- wysokość wykorzystanych środków

B.3.3.4. Świadczenie usług doradczych dla pracodawców, w tym w zakresie pomocy w doborze odpowiednich kandydatów do poszczególnych instrumentów rynku pracy oraz kandydatów do pracy

Wskaźniki:

- przeprowadzone działania

B.3.3.5. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba zrealizowanych działań/osób w nich uczestniczących

B.4. Edukacja dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych

B.4.1. Zapewnienie dostępności do edukacji

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Oświaty i Wychowania, Wydział Funduszy Europejskich i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.4.1.1. Coroczny monitoring danych dotyczący liczby i rodzajów niepełnosprawności wśród dzieci i młodzieży

Wskaźniki:

- liczba dzieci/młodzieży z niepełnosprawnościami na wszystkich etapach edukacyjnych
- liczba i rodzaje niepełnosprawności wśród dzieci i młodzieży na wszystkich etapach edukacyjnych
- liczba wydanych opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju
- liczba wydanych orzeczeń, w tym o potrzebie kształcenia specjalnego i o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych

B.4.1.2. Sukcesywna poprawa dostęwności placówek edukacyjnych oraz żłobków

Wskaźniki:

- liczba nowo wybudowanych/wyremontowanych placówek w myśl idei projektowania uniwersalnego
- liczba placówek, w których zniesiono bariery bądź wprowadzono racjonalne usprawnienia, opis

B.4.1.3. Rozszerzanie i dostosowywanie oferty placówek opiekuńczych i specjalistycznych dla dzieci do lat 3

Wskaźniki:

- liczba żłobków publicznych
- liczba miejsc w żłobkach publicznych dla dzieci z niepełnosprawnością
- liczba dzieci z niepełnosprawnością uczęszczających do żłobków
- liczba placówek/dzieci uczęszczających w zajęciach wczesnego wspomagania rozwoju

B.4.1.4. Oferta instytucjonalna ukierunkowana na poprawę warunków edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

Wskaźniki:

- liczba placówek edukacyjnych, opiekuńczych i specjalistycznych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami/liczba dzieci z nich korzystających

B.4.1.5. Organizacja zajęć edukacyjnych wspierających dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami

Wskaźniki:

- liczba działań realizowanych w ramach projektów + opis

B.4.1.6. Działania informacyjne i promocyjne podejmowane przez placówki zajmujące się kształceniem osób z niepełnosprawnościami

Wskaźniki:

- liczba i opis działań

B.4.1.7. Zapewnienie możliwości pobierania nauki we wszystkich typach szkół i przedszkoli, zgodnie z potrzebami rozwojowymi, edukacyjnymi oraz predyspozycjami

Wskaźniki:

- liczba dzieci objętych nauczaniem włączającym
- liczba oddziałów integracyjnych/liczba dzieci z niepełnosprawnościami w oddziałach integracyjnych

B.4.1.8. Zapewnienie odpowiedniej kadry wspierającej proces kształcenia, zgodnie z indywidualnymi potrzebami ucznia wynikającymi z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego

Wskaźniki:

- liczba osób zatrudnionych jako kadra wspierająca
- liczba dzieci objętych pomocą kadry wspierającej w placówkach edukacyjnych

B.4.1.9. Zapewnianie wsparcia w postaci doradztwa zawodowego w placówkach edukacyjnych

Wskaźniki:

- liczba dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością korzystająca z doradztwa zawodowego w placówkach edukacyjnych
- liczba zatrudnionych doradców zawodowych w placówkach edukacyjnych

B.4.1.10. Dostosowywanie oferty szkół do i możliwości osób z niepełnosprawnościami oraz potrzeb zmieniającego się rynku pracy

Wskaźniki:

- liczba szkół dla młodzieży z niepełnosprawnościami o charakterze zawodowym

B.4.1.11. Wsparcie procesu edukacji niepełnosprawnej młodzieży i przygotowanie do wejścia na rynek pracy

Wskaźniki:

- liczba uczniów przystępująca do egzaminu zawodowego w ramach szkolnictwa specjalnego

B.4.1.12. Utworzenie centrum kompleksowego wsparcia edukacyjnego, rewalidacyjnego oraz rehabilitacyjnego dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

Wskaźniki:

- liczba miejsc w zmodernizowanej placówce kształcenia

B.4.1.13. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.4.2. Wspieranie działań związanych z edukacją osób dorosłych

Realizatorzy: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Oświaty i Wychowania i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.4.2.1. Wspieranie nauki osób dorosłych

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających ze wsparcia w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym
- wysokość wykorzystanych środków PFRON na realizację zadania

B.4.2.2. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.4.3. Prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Oświaty i Wychowania i

inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.4.3.1. Organizacja dodatkowych zajęć edukacyjnych, terapeutycznych i opiekuńczych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością w tym w okresie wakacyjnym

Wskaźniki:

- liczba działań/dzieci uczestniczących

B.5. Usługi społeczne oraz system wsparcia środowiskowego i instytucjonalnego

B.5.1. Diagnoza sytuacji i potrzeb osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.5.1.1. Uwzględnianie diagnozy potrzeb przy planowaniu systemu usług i form wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych i ich otoczenia

Wskaźniki:

- opis działań

B.5.1.2. Podnoszenie wiedzy urzędników nt. oferty usług kierowanych do niepełnosprawnych mieszkańców oraz ich otoczenia

Wskaźniki:

- liczba przeszkolonych urzędników

B.5.1.3. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.5.2. Zapewnianie dostępu do usług instytucjonalnych

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Zdrowia i Profilaktyki, Wydział Funduszy Europejskich, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.5.2.1. Zabezpieczanie miejsc w placówkach wsparcia całodobowego, rozwój form i rozbudowa placówek wsparcia całodobowego stosownie do potrzeb

Wskaźniki:

- liczba DPS
- liczba miejsc w DPS/osób korzystających w danym roku
- liczba miejsc w rodzinnych domach pomocy/osób korzystających ze wsparcia w danym

- roku
- liczba miejsc/osób w pozostałych placówkach

B.5.2.2. Zabezpieczanie miejsc w placówkach wsparcia dziennego, rozwój form i rozbudowa placówek wsparcia dziennego stosownie do potrzeb

Wskaźniki:

- liczba środowiskowych domów samopomocy
- liczba miejsc/uczestników śds
- liczba wtz
- liczba uczestników w wtz
- liczba klubów
- liczba miejsc/osób uczestniczących w danym roku
- liczba punktów konsultacyjnych/liczba osób korzystających
- liczba świetlic
- liczba miejsc w świetlicach/osób korzystających w ciągu roku

B.5.2.3. Zapewnienie dostępu do usług profilaktycznych i prozdrowotnych

Wskaźniki:

- liczba działań o charakterze profilaktycznym i prozdrowotnym

B.5.2.4. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.5.3. Zapewnianie dostępu do usług świadczonych w środowisku

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.5.3.1. Rozwój nowych form wsparcia, w tym opieki domowej i teleopieki

Wskaźniki:

- opis wprowadzonych rozwiązań
- liczba osób objętych wsparciem

B.5.3.2. Realizacja usług asystenckich

Wskaźniki:

- liczba osób objętych wsparciem w ramach systemu usług asystenckich
- liczba asystentów
- liczba osób przeszkolonych na asystentów

B.5.3.3. Realizacja usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w tym bezpłatnych i odpłatnych

Wskaźniki:

- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi
- liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi,
- liczba osób objętych specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi

B.5.3.4. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.5.4. Realizacja różnych form wsparcia kierowanego do osób z niepełnosprawnością służącego rehabilitacji społecznej

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Funduszy Europejskich , MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.5.4.1. Likwidowanie barier technicznych

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z dofinansowań
- wysokość wykorzystanych środków

B.5.4.2. Likwidowanie barier architektonicznych

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z dofinansowań
- wysokość wykorzystanych środków

B.5.4.3. Likwidowanie barier w komunikowaniu się

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z dofinansowań
- wysokość wykorzystanych środków

B.5.4.4. Dofinansowanie do przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z dofinansowań
- wysokość wykorzystanych środków

B.5.4.5. Dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z dofinansowań
- wysokość wykorzystanych środków

B.5.4.6. Dofinansowanie do tłumacza języka migowego lub tłumacza przewodnika

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z dofinansowań
- wysokość wykorzystanych środków

B.5.4.7. Dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z dofinansowań
- wysokość wykorzystanych środków

B.5.4.8. Dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej oraz w obiektach służących rehabilitacji

Wskaźniki:

- liczba osób korzystających z dofinansowań
- wysokość wykorzystanych środków

B.5.4.9. Rehabilitacja osób niepełnosprawnych

Wskaźniki:

- liczba osób objętych rehabilitacją

B.5.4.10. Realizacja działań o charakterze integracyjnym

Wskaźniki:

- liczba imprez o charakterze integracyjnym/osób w nich uczestniczących

B.5.4.11. Realizacja Programów PFRON

Wskaźniki:

- wysokość wykorzystanych środków w poszczególnych Programach i ich obszarach (z wyłączeniem środków na wspieranie nauki na poziomie wyższym)
- liczba osób objętych wsparciem

B.5.4.12. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.5.5. Realizacja różnych form wsparcia kierowanego do opiekunów/rodzin osób z niepełnosprawnościami

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.5.5.1. Realizacja i rozwój różnych form opieki wytchnieniowej

Wskaźniki:

- liczba miejsc całodobowej opieki wytchnieniowej/liczba osób objętych wsparciem
- liczba miejsc opieki wytchnieniowej dziennej/liczba osób objętych wsparciem w danym roku
- liczba godzin usług realizowanych w miejscu zamieszkania w ramach opieki wytchnieniowej
- liczba godzin szkoleń kierowanych do opiekunów/liczba osób uczestniczących

B.5.5.2. Przeprowadzanie kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi

Wskaźniki:

- liczba kursów i szkoleń
- liczba przeszkolonych osób

B.5.5.3. Świadczenia pieniężne dla opiekunów osób zależnych, w tym świadczenia rodzinne i pielęgnacyjne

Wskaźniki:

- liczba/wysokość świadczeń

B.5.5.4. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.5.6. Wspieranie organizacji pozarządowych realizujących działania kierowane do osób niepełnosprawnych i ich otoczenia

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.5.6.1. Zapewnienie dalszego funkcjonowania Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej

Wskaźniki:

- liczba organizacji pozarządowych współpracujących z LCAO
- liczba spotkań jednorazowych i cyklicznych

B.5.6.2. Działania realizowane przez NGO w ramach zadań zleconych, bądź z dofinansowaniem wkładu własnego

Wskaźniki:

- liczba zrealizowanych działań przez NGO

B.6. Mieszkalnictwo

B.6.1. Zwiększanie dostępu dla osób z niepełnosprawnościami do zasobu mieszkaniowego Miasta

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Spraw Mieszkaniowych, Zarząd Nieruchomości Komunalnych, i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.6.1.1. Diagnoza zapotrzebowania na lokale z zasobów komunalnych Miasta dla osób z niepełnosprawnościami – coroczna analiza stanu

Wskaźniki:

- liczba osób/rodzin z niepełnosprawnościami oczekujących na mieszkanie z zasobów komunalnych Miasta

B.6.1.2. Przyznawanie lokali z zasobów komunalnych zapewniających dostępność, zgodnie z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

Wskaźniki:

- liczba mieszkań oddanych do remontu i przystosowanych do potrzeb wynikających z niepełnosprawności
- liczba przydzielonych mieszkań osobom/rodzinom z niepełnosprawnością

B.6.2. Rozwijanie sieci mieszkań wspomaganych (chronionych, treningowych, hosteli itp.)

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Funduszy Europejskich, Wydział Spraw Mieszkaniowych, MOPR, Zarząd Nieruchomości Komunalnych, i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.6.2.1. Przekazywanie lokali miejskich na realizację wsparcia w formie mieszkalnictwa wspomaganego

Wskaźniki:

- liczba przekazanych lokali

B.6.2.2. Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego

Wskaźniki:

- liczba mieszkań wspomaganych (chronionych, treningowych, wspomaganych oraz hosteli etc.)/miejsc
- liczba osób korzystających ze wsparcia w danym roku w mieszkaniach chronionych, treningowych i wspomaganych oraz hostelach

B.6.2.3. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.7. Promocja pozytywnego wizerunku oraz osiągnięć osób z niepełnosprawnościami

B.7.1. Realizacja działań promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.7.1.1. Organizacja działań promujących pozytywny wizerunek i osiągnięcia osób z niepełnosprawnościami

Wskaźniki:

- liczba projektów promujących pozytywny wizerunek i osiągnięcia osób z niepełnosprawnościami/liczba osób w nich uczestniczących

B.7.1.2. Rozwijanie pasji i zainteresowań osób z niepełnosprawnościami w różnym wieku

Wskaźniki:

- liczba projektów rozwijających pasje i zainteresowania osób z niepełnosprawnościami/liczba osób w nich uczestniczących

B.7.1.3. Inne działania służące realizacji celu

Wskaźniki:

- liczba działań + opis

B.7.2. Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania

Realizatorzy: Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR i inne wydziały, Biura i jednostki Miasta oraz podmioty zewnętrzne i organizacje pozarządowe

Źródła finansowania: środki zewnętrzne, środki własne

B.7.2.1. Organizacja działań upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania

Wskaźniki:

- liczba działań/liczba osób w nich uczestniczących